T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI

KLASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HELENİSTİK ÇAĞ ANADOLU MİMARİSİNDEKİ KARİA BÖLGESİNDE İON KYMATİONU'NUN GELİŞİMİ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Asuman BALDIRAN

Hazırlayan

Nihal KÜRÜM

Konya-2006

ÖNSÖZ

Tüm uygarlıklar insanın var oluşundan itibaren kültür birikimleri ve etkileşimleri sonucunda doğmuşlardır. Karia Bölgesi de coğrafyası nedeniyle bir yandan çevresiyle sürekli etkileşim halinde iken öte yandan Anadolu kültürüne ait yerel unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Karia Bölgesi hem Anadolu kültür tarihi hem de mimarlık tarihi açısından önemli bir bölge özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda Karia Bölgesi, siyasal, sosyal ve ekonomik değerleriyle Anadolu kültür tarihinin bir kilometre taşıdır.

Bu kültür tarihi günümüzden tarih öncesinin en eski evrelerine kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Üzerinde bin yıldan beri yaşadığımız bu toprakların tarih öncesi çağından günümüze kadar gelen kültür mirasının tümüne başkalarından önce sahip çıkmamız en doğal hakkımız ve görevimizdir. Bir yapı, temelinden çatısına kadar bir bütündür. Temel olmadan bu yapının diğer katlarını bağımsız olarak hayal gücümüzün dışında ayakta tutamayız. Bu zenginliğin bazılarını kabullenip diğerlerini görmezlikten gelmek de olanaksızdır. Bu özgün Anadolu kültürü bu konuyu çalışmamın temel taşlarını oluşturmaktadır.

Bu sorumluluk anlayışıyla "Helenistik Çağ Anadolu Mimarisinde Karia Bölgesinde İon Kymationu'nun Gelişimi" konulu yapmış olduğum çalışma umarım faydalı olmuştur. Çalışmalarım sırasında tezimi yönlendiren, yapıcı ve eleştirici tavsiyeleriyle yardımcı olan danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Asuman BALDIRAN'a, konu seçimimde beni yönlendiren hocam Sayın Prof. Dr. Ahmet A. TIRPAN'a, yapıcı eleştirileri için hocam Sayın Yrd. Dr. Bilal SÖĞÜT'e teşekkürlerimi belirtmeyi borç bilirim. Aynı zamanda çalışmalarım sırasında desteklerini esirgemeyen Arş. Gör. Coşkun DAŞBACAK'a Arş. Gör. Fatma BAĞDATLI'ya Araş. Gör. Tunç SEZGİN'e Arkeolog Metin SIĞIN'a ve Arkeolog Savaş DURNAGÖLÜ'ne, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli aileme de teşekkür ederim.

KONYA 2006 **Nihal KÜRÜM**

KISALTMALAR

Metinde Geçen Diğer Kısaltmalar Aşağıdaki Şekildedir

cvr.	Civarında
Lev.	Levha
Res.	Resim
vd.	Ve devamı
Fig.	Figür
İlgiÖrn.	İlgili Örnek
s.	Sayfa
Dn.	Dipnot
bkz.	Bakınız
ay.	Aynı yazar
a.g.e.	Adı geçen Eser
env.	Envanter
no.	Numara

ABSTRACT

Beginning from the middle of 4th century (B.C); notablyionia and Karia were influenced from the Persian sovereignty, very considerable structure's constructions were seen clearly in ionia and Karia. This period's famous structures were Halikarnassos Mausoleum, Ephesos Temple, Artemis Temple and Priene Athena Temple. However; these kinds of art efficiency were not keep on, indefiniteness ambience was become into being like previous periods. The chronology in ion kymation's style development from the late classical period to the early period was started by Halikarnassos Mausoleum. Because in passing classical period to the greek period, the architecture developments of style on ion kymation in Karia.

In the 3th century (B.C), they began to make the temples or structures complete or whole again which were not finished or had some deficiency. We have not enough template about this period's style because of the historical or political acts.Just the same to understand the style; Diyma Apollon Temple, Sardes Artemis Temple, Priene Zeus Olympios Temple and Belevi tomp were compared according to their style.

In the 2th century (B.C) as a result of the peace ambience, some cities like Bergama, Magnesia, Sardes and Milet came into being an important centers.

In Augustus period; artistic and political activities were increased day by day in Rome's proviences. In the beginning: despite the greek period's tradition went on in ion kymation, classical stlye features were begun in Augustus period.

ÖZET

İ.Ö. 4. yüzyılın ortalarından itibaren Pers egemenliğinden özellikle etkilenen İonia ve Karia'da geniş programlı ve çok önemli yapıların inşasına başlanıldığı görülmektedir. Anılan Dönemin burada sayılması gereken ünlü yapıları Halikarnassos Mausoleum'u, Ephesos Artemis Tapınağı ve Priene Athena Tapınağıdır. Ancak sanat etkinlikleri konusunda ümit veren bu olumlu başlangıç sürekli olmamış, tersine yeniden önceki dönemlerine benzer bir belirsizlik ortamı oluşmuştur. Geç Klasik Dönem'den Erken Augustus Dönemi'ne kadar olan İon Kymationu'nun stil gelişimini incelerken oluşturulan kronoloji bu nedenle Halikarnassos Mausoleum'u ile başlatılmıştır. Çünkü Klasik Çağ'dan Helenistik Çağ'a geçerken Mausoleumdaki mimari bezekler, Karia Bölgesi Helenistik Dönem İon Kymationları'nın stilini tanımlamak ve stil gelişimini anlamak açısından oldukça önemlidir.

İ.Ö. 3. yüzyılda daha önce inşasına başlanılan tapınak ve yapıların eksik kalan kısımları tamamlanılmaya çalışılmıştır. Bu dönem stiline olasılıkla tarihi ve siyasi olaylardan dolayı elimizde yok denecek kadar az örneğin olduğu saptanmıştır. Buna rağmen bu dönemin stilini anlamak için Diyma Apollon Tapınağı, Sardes Artemis Tapınağı, Priene Zeus Olympios Tapınağı ve Belevi Mezar Anıtı yumurtaları stil açısından karşılaştırılmıştır.

İ.Ö.2. yüzyıla gelindiğinde ise sağlanan barış ortamı mimariyi canlandırmış ve Bergama, Magnesia, Sardes ve Milet gibi kentler bu canlanmanın gözlendiği önemli merkezler haline gelmiştir. Bu merkezlerde, yumurta stilinin gelişimini izlemek mümkün olmuştur.

Augustus Dönemi'nde ise siyasal ve sanatsal faaliyetleri ile Klasik Dönemin sağlam temelleri üzerine oturtulmuş olan Roma İmparatorluğu eyaletlerinde sanatsal ve yapısal faaliyetler daha da artmıştır. Başlangıcında ion kymationları'nda Helenistik Dönem geleneği devam etmesine rağmen Augustus ile başlayan dönemde Klasisistik stil özellikleri görülmeye başlamıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ
ÖZET …… I
ABSTRACT …… II
KISALTMALAR ……... III
1.GİRİŞ …….. IV
1.1.Amaç Kapsam Yöntem …… 1
1.1.1.Amaç …….. 1
1.1.2.Kapsam …….. 1
1.1.3.Yöntem ……..... 1
1.2.Karya Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyası ……... 2
1.3.Bezemelerle İlgili Yapılan Araştırmalar ……. 3
2.TANIMLAMA ÜZERİNE …….. 9
2.1.İon Kymationu ve İnci Payet Dizisi'nin Tanımı …….. 13
2.2.Bezeğin İşlendiği Yerler ……... 13
3.KARYA KENTLERİ 14
3.1.Halikarnassos (Bodrum) 15
3.1.1.Halikarnassos'un Tarihi Coğrafyası 15
3.1.2.İon Kymation Kuşağı 15
3.1.3.İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması 16
3.2.Euromos (Ayaklı) 16
3.2.1.Euromos'un Tarihi Coğrafyası..... 17
3.2.2.İon Kymation Kuşağı..... 17
3.2.3.İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması..... 17
3.3.Labraunda 17
3.3.1.Labraunda'nın Tarihi Coğrafyası 18
3.3.2.İon Kymation Kuşağı 18
3.3.3.İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması 19
3.4.Magnesia (Ortaklar-Tekkeköy) 19
3.4.1.Magnesia'nın Tarihi Coğrafyası 23
3.4.2.İon Kymation Kuşağı 23
3.4.3.İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması 24
3.5.Knidos 24
3.5.1.Knidos'un Tarihi Coğrafyası 29
3.5.2.İon Kymation Kuşağı 29
3.5.3.İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması 30
3.6.Alabanda (Araphisar) 31
3.6.1.Alabanda'nın Tarihi Coğrafyası 32
3.6.2.İon Kymation Kuşağı 32
3.6.3.İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması 34
3.7.Lagina 34
3.7.1.Lagina'nın Tarihi Coğrafyası 37
3.7.2.İon Kymation Kuşağı..... 37
3.7.3.İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması..... 39
3.8. Stratonikeia (Eskihisar) ……... 40
3.8.1.Stratonikeia'nın Tarihi Coğrafyası …… 42
3.8.2.İon Kymation Kuşağı …… 42
3.8.3.İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması …… 43
4.AUGUSTUS DÖNEMİ …….. 43

4.1. Lagina Propylonu …… 44
4.1.1. İon Kymation Kuşağı ……... 44
4.1.2. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması ……... 44
4.2. Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı ……. 44
4.2.1. İon Kymation Kuşağı ……..…… 46
4.2.2. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması ……..…… 46
5.SONUÇ …..... 46
6.KISALTMALAR VE KAYNAKÇA ……..... 48
7.KATALOG …..... 52
8.ÇİZİM VE RESİM LİSTESİ ……..…… 59
ÇİZİMLER ……. 69
RESİMLER …… 72
TABLO …….. 82

1. GİRİŞ

1.1. Amaç Kapsam Yöntem

1.1.1. Amaç

Mimarlık tarihi açısından Hellenistik Dönem, çağın diğer evrelerine göre en fazla tartışılan dönemdir. Bu döneme ait mimari yapıların çoğu değişik bilim adamları tarafından Erken, Yüksek ve Geç Hellenistik evrelere ayrılmıştır. Bunun nedeni ise tarihleme konusunda herkesin hem fikir olduğu bir kronolojik sıranın belirlenememesidir. Bende sorunu tüm tartışmaları sona erdirecek şekilde bir iddiada bulunmamakla birlikte Karia Bölgesi ion kymationu bezeklerini tez çalışması olarak seçtim. Bu çalışmamda Karia Bölgesi mimarlık yapıtlarının bezeklerinin stil gelişimlerini inceleyip Hellenistik Dönem mimari yapılarına kronolojik bir sıralama vermeyi amaç edindim.

Böylece Hellenistik Dönem mimarlığındaki tarihlendirme problemini detaylı bir şekilde ele almak, etraflıca bütün yönleriyle incelemek, tartışmak, konuya yeni bir bakış açısı getirerek bezeklerin tarihlendirmedeki önemini vurgulamak amaç edinilmiştir.

1.1.2. Kapsam

Mimariye hareketlilik ve estetik sağlamak için, geçmişte çok çeşitli örnekler gösteren bezemeler yapılmıştır. Bu çalışmada, Anadolu'da Hellenistik Dönem Karia Bölgesi İon Kymationu'nun stil gelişimini tespit etmek amaç edinilmiştir. Erken Hellenistik Dönemden başlayıp Augustus Dönemi'ne kadar uzanan zaman dilimiyle çalışma sınırlandırılmıştır. Özellikle Erken Hellenistik evreden çok az yapı ve bezek olduğundan bu alanda sağlıklı bir gelişim vermek güç oldu. Bundan dolayı Karia Bölgesi ion kymationu stil gelişimini daha sağlıklı bir şekilde verebilmek ve bezeklerdeki gelişimi tarihsel kronoloji ile desteklemek için bölgeyle etkileşim halinde olan İonya, Lidya, Troas gibi bölgelerin merkezlerinden yapılarla bezekler karşılaştırılmıştır. Ayrıca çalışmamda ele aldığım tüm Karia kentlerinin tarihi coğrafyasına değinilmiştir. Bu çalışma, coğrafi farklılıkların, siyasal ve sosyal ilişkilerin mimariye kazandırdığı zenginlik ve sürece bağlı değişikliklerin tespiti amacıyla kapsama dâhil edilmiştir.

1.1.3. Yöntem

Hellenistik Dönem İon Kymationu'nun stil gelişimini incelerken, ait olduğu yapının tarihi biliniyorsa yapıldığı dönemin özellikleriyle, eğer tarihi tartışmalıysa tarihi bilinen yapıların bezemeleriyle karşılaştırılarak tarihlendirme yöntemi belirlenmiştir. Bazen de bu stil gelişimini iyi izlemek için Karia Bölgesi dışındaki kentler ve yapılarıyla karşılaştırılmıştır. Çünkü bezeme sanatı Erken Hellenistik Dönemden Augustus Dönemi'ne kadar olan süreçte zaman zaman kesintiye uğramıştır.

Stil gelişiminde kullanılan bazı tanımlamaların daha iyi anlaşılabilmesi için bunlar bir başlık altında (2.Tanımlama Üzerine) toplanmıştır. Çalışmanın sonunda da ele alınan malzemenin katalog şeklinde bir listesi verilmiştir. Ayrıca yapıların tarihleri kronolojik bir sıralamayla tablo halinde verilmiştir.

1.2. Karia Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyası

Güney Batı Anadolu'nun dağlık coğrafyasında ortaya çıkan Karia Bölgesi, gelişmiş bir medeniyet olarak karşımıza çıkar ve bu bölgede yaşayanlarda Karialılar olarak tanınır. Bilinen en eski yerli halkı olan Kar'lardan dolayı bu bölgeye Karia deniyordu[1].

İ.Ö. II. bin coğrafyasında tanınan Ahiyava ülkesinin merkezi Rodos olan güney İonya ve Karia sahillerini de içine alan bölgeyi kapsadığı ileri sürülür[2].

Hellen ağzında biraz çarpıtılarak Karia biçiminde söylenen adın aslı, batı ve güney Anadolu'nun en eski halkı olan Luvi'lerin dilinden gelir. "Uç" (bu aradan: baş, başkan, bey; dağ başı, doruk; kara çıkıntısı, burun) anlamlarını belirten Kar (çeşitlemeleri: Akra, Kra, Akro, Kro, Kor) kök sözcüğünü içerir. Adın aslının iki biçimi vardır. Eski İranlıların aynen kullandığı birinci biçim, Karka, - yeri anlamına gelen ve benzerleri çağdaş Farscada – gĂh, Luvi dilinin – yeri anlamında ki takısı – ka ile türetilmiştir. Hellenlerin kullandığı Karia adının aslı olan ikinci biçim, Luvi dilinin – lık anlamındaki takısı – uwa ile türetilmiş Karuwa idi. Luvi dilinin Assuwa sözcüğü de Helen ağzında Asia olmuştur. Böylece adın birinci biçimi, doruk – yeri; ikinci biçimi, doruk – luk (Doruklar ülkesi) anlamını belirtir[3].

Hitit İmparatorluk tabletlerinde adı geçen Karkışa'nın Karia Bölgesi'nin İ.Ö. II. bindeki adı üzerinde durulmaktadır[4]. Strabon'a göre ise Karia kelimesinin kökeni miğferli sorguçtan gelmektedir[5].

Karialıların kim oldukları, nereden ve ne zaman gelerek bu bölgeye yerleştikleri konusunda tam bir kesinlik yoktur. Karia'nın tarih öncesi devirleri, arkeolojik buluntuların yetersizliğinden dolayı karanlık bir safhadır. Bu dönemle ilgili bilgi veren Yunan kaynakları, efsanelerden ileriye gidememektedir. Bu bilgilerin yetersizliği sebebi ile Karia'nın en eski halkına dair pek az şey bilinmektedir. Arkeoloji dünyasında bugüne kadar kesin verilerden uzak, tartışmaya açık görüşler ileri sürülmüştür. Çünkü bu söylenceleri destekleyecek somut

[1] Kuzeyde Büyük Menderesi takip eden Cevizli ve Karanlık Dağlar, güneyde Dalaman Çayı'nın yatağının oluşturduğu sınır, doğuda Babadağ, Honaz Dağı, Bozdağ zinciri ve batıda Ege ile sınırlanan bölge antik çağda Karia Bölgesi olarak kabul edilmektedir. Muhtelif açıklamaların ortak noktası aynı olmasına rağmen tanımlamalar ve sınırlar için değişik yorumlar dile getirilmiştir. Örneğin Ramsay Karia Bölgesi sınırlarını; kuzeyde Menderes Nehri, doğuda Menderesin kolu olan Caprus Deresi, kuzeydoğuda Salbacos sıradağının uzantısı, güneyde İndus (Dalaman) Çayı'nın denize döküldüğü yer olarak sınırlar. Akarca detaya inerken, Akurgal, Karia bölgesini antik devir komşuları ile sınırlayarak tanımlamaktadır. "İonya, Frigya ve Likya ile çevrilidir" der. Akarca, 1954, 53; Ramsay, 1895; Akurgal, 1987.

[2] Boysal, 1971, XV, 65, 72.

[3] Umar, 1993, 1-2.

[4] Boysal, 1971, XV, 65, 72.

[5] Strabon, Coğrafya (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV- 2. 27, 236.

belgeler ne yazık ki yok denecek kadar azdır. Arkeolojik kazılarda bu dönemi aydınlatacak bulgular elde edilinceye kadar bölge sırrını muhafaza edecektir[6].

Strabon'a göre Karialılar, Minos[7] egemenliğine tabiydiler ve o zamanlar "Lelegler" deniyordu ve adalarda yaşıyorlardı; sonradan karaya göç ettiklerinde kıyıların ve iç kesimlerin çoğunu sahiplerinden ele geçirdiler. Onların çoğu Leleg ve Pelasglardı[8].

Eski Yunanlılar Kar'ları, Leleg ve Pelasglarla birlikte Anadolu'nun en eski halklarından biri olarak kabul ederler[9]. Herodot'a göre, Karialılar anakaraya adalardan gelmişlerdir. Eskiden Leleg adı altında adalarda Minos'un eğemenliğinde oturan Kar'lar vergi vermez, yalnız Minos istediği zaman ona vergi yerine gemilerde çalışacak adamlar gönderirlermiş. Efsanevi Girit Kralı Minos, savaşları kazandığı ve birçok ülkeye baş eğdirdiği için, Karialı soyu da o zamanlar soyların en ünlüsü ve en kalabalığı olmuş. Savaş başlığı üzerine sorguç takılması, kalkanın üzerine bir takım işaretlerin kazılması ve önceleri bir kayışla boyuna geçirilen kalkana kulp takılması onların icadıdır ve onlardan Yunanlılara geçmiştir[10].

Strabon'a göre ise de, askerlik işlerindeki şevklerinin bir kanıtı olarak kalkan kulplarını, kalkan armalarını ve sorguçları gösterirler, çünkü bütün bunlar "Karialı" olarak adlandırılır der. Bu konuda Anakreon şöyle der: "Gel, sen kolunu Karialıların yapıtı olan kalkan kulpuna sok." Alkios ise, "Karia sorguçlarını titreterek" diye yazar[11].

Mylasa'nın Hellenistik Dönem sikkeleri üzerinde de kalkan ve sorguçlu miğfer betimlemeleri vardır[12]. Çok sonraları Giritliler, Dorlarla İonların, Karialıları adalardan çıkardıklarını anlatırlar. Fakat Karialılar buna karşı çıkar ve anakaranın yerlisi olduklarını savunurlar. Mylasa'da çok eskiden beri var olan Karia Zeus'una ait tapınağı da buna kanıt gösterirler. Karialılar bu tapınağa herkesi kabul etmezdi. Sadece kardeş ulus olarak gördükleri Mysialılar ve Lydialıları kabul ederlerdi. Onlara göre, Mysialılar ve Lydialılar Karialıların

[6] Çok az sayıda rastlanan Kar'ca yazıtların henüz çözülememiş olması bu konuda büyük bir şansızlıktır. Karia ile ilgili öncelikli bilgileri: Herodotos, Strabon, Pausanias, Plinius, Stephanos Byzantion, Seylaks gibi antik yazarlardan ve 1800'lü ve 1900'lü yıllarda bölgeyi gezmiş olan gezginlerden almaktayız. Özellikle kaptan Beaufort ve ayrıntılı incelemeleriyle G. Bean, C.T. Newton, W.M. Ramsay, W.Leake, Ch. Fellows, W. Ruge bizim için önem taşımaktadır. Bu gezginlerin önemi birtakım buluntu ve detayların zaman içinde yok olmadan kayıtlardaki yerini almasını sağlamış olmasıdır. Fakat diğer yandan bazı araştırmacılar son derece önemli buluntuları yağma zihniyeti ile bulunduğu yerden alarak kendi ülkelerine götürmüştür. Sahiplenilen bu buluntular ne yazık ki Avrupa'nın birçok müzesinde sergilenmektedir.

[7] Girit'in efsanevi kralı

[8] Strabon, (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV. 2. 27, 236.

[9] Akarca 1954, 54.

[10] Herodotos, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991, I, 171.

[11] Strabon, Coğrafya (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV. 2. 27, 236.

[12] Kızıl, 2002, 5.

kardeşi idi. Bu iki ulus bundan dolayı kabul görmüşlerdi. Zira başka soydan gelenler Karia dili konuşsalar bile bu tapınağa kabul edilmezlerdi[13].

Karialılar, içinde bulundukları coğrafi ve sosyo - ekonomik şartlardan dolayı askerliği kendilerine mesken edinmiş, çoğu zamanda paralı asker olarak yabancı ordularda yer almışlardı. Heredot, Karialıların Mısır'da paralı asker olmaları yanı sıra zaman zaman İonyalılarla birlikte itibarda gördüklerini nakletmektedir[14]. Hatta Karialıların savaşçı ve gözü kara ulus olma özelliği Yunanlılarda "Tehlikeye Karları Sürmek" atasözünün doğmasına sebep olmuştur. "Lydialılar fenadır, Mısırlılar daha fenadır, Karialılar bunlardan da fenadır" atasözüyle olasılıkla Karialıların aynı zamanda yağmacı bir kavim olduğu vurgulanmak istenmiştir[15]. Başka bir anlatıma göre ise, Karlar ve Lelegler İ.Ö. III. binde adaların hâkimi idiler ve Poleponnes'te iki şehir kurmuşlardı[16]. Homeros'un İliadası'nda Karialılardan, Troialıların müttefiği olarak söz edilir. Bildirdiğine göre Karialılar Asya kökenli bir ulus olup Batı Anadolu da Miletos ve Mykale dağı çevresinde yaşamışlardır[17]. Herodotos'ta Homeros gibi, Karialıların Miletos ve Mykale çevresinde yerleşmiş olduğunu onaylar. Fakat ondan farklı olarak Miletos, Myus ve Priene'ye yerleşen bu halkın yazılarını şimdiki zaman kipinde yazıp muhtemelen Karca olan ortak bir lisan kullandıklarını ileri sürer[18]. Homeros, destanında Asyalı kavimleri sıralarken Karialılardan "Kıyılara yakın Karialılar" olarak söz eder[19]. Karialıları korsanlık yapan adalı bir kavim olarak gören Thukydides, Karialıların anakaraya Minos tarafından gönderildiğini söyler. Fakat Thukydides'in bu görüşüne Strabon ve Herodotos katılmaz. Thukydides kendi görüşünü kanıtlamak içinde Peloponnes savaşları esnasında Atinalıların, Delos adasını temizlemek amacıyla açtıkları mezarların gömü düzeninin yanı sıra mezarlardan ele geçen silahlardan da ölülerin en az yarısının Karialı olduğunu iddia eder[20].

Ele geçen kitabelerden Karialıların kendilerine ait bir alfabesi ve dili olduğu bilinmektedir. Karia dili hala çok iyi anlaşılamamıştır. Metinlerin kısa oluşu da bu konuda yapılan epigrafik çalışmaları zorlaştırmıştır. Yazıları hece yazısı değil alfabetiktir. Alfabedeki bazı harfler Yunan harfleriyle aynıdır. Diğerleri ise Karia'ya mahsustur. Bu dilin Hint-

[13] Herodotos, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991, I, 171.
[14] A.g.e. II, 152; A.g.e. III, 11.
[15] Akarca, 1954, 55.
[16] Akarca, 1954, 54.
[17] Homeros, İlyada, (Çev. A. Erhat), İstanbul, 1981, II, 867- 871.
[18] Herodotos, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991, I, 142.
[19] Homeros, İlyada, (Çev. A. Erhat), İstanbul, 1981, X, 428.
[20] Thukydides, Thukydides Tarihi, (Çev: Halil Demircioğlu), Ankara, 1958, III, 104.

Avrupai bir dil olup olmadığı hala tartışılmaktadır. Kelimelerin tek başlarına zor anlaşılıyor olması da bu görüşü daha inandırıcı kılmaktadır.[21]

Mısır'da paralı asker olarak çalışan Karialı askerlerin Menfis'te tapınaklar ve kayalar üzerinde isimleri geçmektedir. Karia Bölgesinde ise Euromos, Khalketor, Labraunda, Kildara, Sinuri kentlerinde Karca kitabeler bulunmuştur[22].

İ.Ö. 1. binin başlarından itibaren Yunanistan'dan batı Anadolu'nun sahillerine göçler olur. Bu güce karşı koyamayan Karialılar bölgenin iç kesimlerine doğru çekilmek zorunda kalmışlardır[23]. Karia Bölgesi'nin dağlık arazisindeki vadilerde küçük yerleşim birimleri halinde yaşayan Karialılar "KOİNON" adı verilen birlikler kurmuşlardır. Önceleri bayram kutlamak amacıyla kurulan bu dini birlikler daha sonraları siyasi bir karakter kazanmıştır[24].

Karia İ.Ö. 6. yüzyıl boyunca Lydia Krallığı hâkimiyetinde kalmıştır. Pers Kralı Kyros'un bu yüzyılın ortalarında Lydia Kralı Kroisos'u mağlup etmesi üzerine bütün Anadolu ile birlikte Karia'da bir direnç göstermeden Pers krallığı boyundurluğu altına girmiştir. Perslere karşı sadece bir Leleg şehri olan Pedasus[25] karşı koymuştur[26]. Perslere karşı İ.Ö. 499 yılında Miletos'ta cereyan eden İonia isyanına Karialılar da katılmış ancak yapılan savaşta izlenen yanlış taktikler sonucu ağır bir yenilgi almışlardır. İ.Ö. 494 yılında Miletos'un kötü bir şekilde zaptedilmesi ile sonuçlanmıştır[27]. İkinci bir saldırı girişimi de sonuçsuz kalmış olmasına rağmen Karialılar toparlanarak Grion Dağları eteklerinde Pers ordusunu tuzağa düşürüp yok etmişlerdir[28]. Fakat İonia isyanının direncinin kırılması üzerine Pers boyundurluğu altında yaşama süreci devam etmiştir[29].

Karia şehirleri Pers Kralına hem vergi veriyor hem de gerektiği zamanlar da gemi ve asker temin ediyordu[30]. Bu şehir devletleri Persler'in destekledikleri tyran ya da yerli beyler tarafında yönetiliyordu[31]. İ.Ö. 479 yılında yapılan deniz savaşının Yunan galibiyetiyle sonuçlanmasından sonra kurulan Attik - Delos deniz birliğine Karia şehirleri İ.Ö. 466 yılında girerler. Ancak İ.Ö. 386'da Sardes'te Yunanlılar ile Persler arasında yapılan barış anlaşması sonucunda Yunanlılar, Perslerin Küçük Asya'daki hâkimiyetlerini tanırlar ve Kariayı Lydia satraplığından ayırarak bağımsız bir satraplık yaparlar[32]. Satraplığın başkenti Mylasa, satrapı

[21] Bean, 2000, 4.
[22] Akarca, 1954, 55.
[23] Akarca, 1954, 55.
[24] Akarca, 1954, 56; Şahin, 1973, 184.
[25] Truva yakınlarında bir antik şehir.
[26] Herodotos, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991, I, 28; Bean, 2000, 5-6.
[27] Herodotos, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991, V. 118 -119, 294; Bean, 2000, 6.
[28] Herodotos, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991, V. 121, 295; Bean, 2000, 6.
[29] Akarca, 1954, 58.
[30] Herodotos, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991, III. 90.
[31] Akarca, 1954, 58.
[32] Akarca, 1954, 58; Bean, 2000, 6 -7.

ise Mylasalı Hyssaldomos'tu. Büyük İskender'e kadar satraplık bu sülalenin elinde kalmıştır. Mausolos, satraplığın merkezini Mylasa'dan Halikarnassos'a taşımıştır. Karia'yı Helenleştirme çabasında olan bu satrap döneminde[33] bölge şehirlerinde önemli gelişmeler olmuş, şehirler büyük mimari yapılarla donatılmıştır.

İ.Ö. 333'te bölgeye giren Büyük İskender, Pers hâkimiyetini ele geçirdikten sonra Karia'nın tüm idaresini Ada'ya verdi. Sadece askeri idaresini Makedonyalı bir kumandana bırakmıştır[34]. İskender İ.Ö.323'te Babylon'da ölmüştür ve öldüğünde yönetmeksizin çok geniş topraklar bırakmıştır. İmparatorluk dört generali tarafından paylaşılmaya başlanmıştır; fakat çok geçmeden aralarında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden birbirleriyle sürekli bir savaş içine girmişlerdir. Bu generaller arasında en meşhur ve hırslı olanları Antigonos ve Lysimakhos'tur. Karia, Kilikya satraplığını alan Philotas'ın oğlu Assandros'a bırakılır. Aynı zamanda bu komutan Antigonos'un yandaşıydı[35]. Antigonos'un İ.Ö. 301 tarihinde İpsos'ta mağlup olması üzerine Karia bütün Anadolu ile birlikte Lysimakhos'un eline geçmiştir. Bölge İ.Ö. 281'deki Kurupedion Savaşı'ndan sonra Seleukosların hâkimiyetine girer[36]. Bu sırada Mısır'da hüküm süren Ptolemaioslar denizlerinde hâkimi olunca Karia sahillerindeki bazı şehirleri ele geçirmişlerdir[37].

Ege'de egemenlik kurma isteğinde olan Makedonya Kralı V. Philip, Rhodos'u ve Ege'yi İ.Ö. 205'te işgal eder. Fakat Romalılarla yapmış olduğu savaşta yenilgiye uğrayarak işgal etmiş olduğu yerleri İ.Ö. 197'deki barış antlaşması gereği boşaltmak zorunda kalır[38].

Bu olaylardan sonra bu kez Antiochos III, Seleukos krallığının eski hakimiyetini yeniden oluşturmak için harekete geçer. Roma, Pergamon ve Rhodos'un karşı direnci ile karşılaşan Antiochos, İ.Ö. 190 yılında Sipylos (Sipil) Dağı eteklerinde yapılan Magnesia Savaşı'nda mutlak bir yenilgiye uğrar[39]. Bunu takip eden yılda Frigya Apameiası'nda toplanan on kişilik Roma heyeti Karia'yı (Menderes Irmağı'na kadar) Rhodos'a bırakır. Buna rağmen Mylasa, Euromos, Latmos Herakleiası, İasos, Bargylia, Halikarnassos, Knidos gibi diğer önemli Karia şehirleri bağımsız konumlarını koruyabilmişlerdir[40]. Ancak çeyrek yüzyıl kadar sonra Roma, Rhodos'un kendisi için tehlikeli olabilecek boyutlarda güçlendiğini

[33] Akarca, 1954, 59; Bean, 2000, 7.
[34] Akarca, 1954, 59; Bean, 2000, 8.
[35] Akarca, 1954, 59; Bean, 2000, 8 -9.
[36] Akarca, 1954, 60.
[37] Bu şehirler; Kalynda, Myndos, Halikarnassos ve Kaunos'tur.
[38] Akarca, 1954, 61; Bean, 2000, 10.
[39] Bean, 2000, 11; Akşit, 1967, 96.
[40] Akarca, 1954, 61.

görünce Apameia Savaşı ile kendisine bırakılan yerlerden çıkmasını istemiş ve sonuçta bütün Karia şehirlerinin eski müstakil konumlarına kavuşmasını sağlamıştır[41].

Bergama Kralları'nın sonuncusu olan Attalos III, arkasından varis bırakmadan İ.Ö. 133'te ölmüş ve Bergama Krallığı'nı miras olarak kendi rızasıyla Roma'ya bırakmıştır. Bu durumu kabullenmeyen Androniskos'un birkaç yıllık isyanı sonuç vermemiş ve İ.Ö. 129'da Romalılar Anadolu'da "Asya" adı altında Karia'nın da dâhil olduğu ilk eyaletlerini kurmuşlardır[42]. Anadolu'da tarih sahnesinde olan Romalılar her yerde olduğu gibi Karia şehirlerinde de büyük bir hoşnutsuzluk yaratmıştır. Bu olumsuzlulardan bunalan halk İ.Ö. 88'de gücünü göstermeye başlayan Pontus Kralı Mithridates'e bir kurtarıcı gibi sarıldı. Başta ilerleme kaydeden Mithridates yaptığı iki girişim karşısında gerilemek zorunda kaldı[43].

İ.Ö. 44'de Julius Caesar'ın öldürülmesinden sonra eyalette kötü günler başlamıştır. Çünkü Caesar'ı öldürenler arasında yer alan Brutus ve Cassius bir süre için gücü ellerine geçirdiler ve doğuya yönelerek burada zorla asker ve para toplamaya başladılar[44]. Bu esnada Roma'da bir Triumvirlik kurulur[45] ve İ.Ö. 42'de gerçekleşen ve Antonius ve Octavianus'un zaferi ile sonuçlanan Philippi Savaşı'nda Brutus ve Cassius öldürülür[46]. Bunun sonucunda topraklar Antonius ile Octavianus arasında bölüşülürken doğuya hakim olan Antonius sorunlara bir çözüm getiremedi. Halkı daha da sıkıntıya sokan bu kral Kleopatra'nın cazibesine kapılarak İskenderiye Sarayının safahatlı yaşamına kendini verdi[47]. Bu sıralar Part'ların başına geçen Romalı Labienus güçlenmiş ve büyük bir tehlike olarak ortaya çıkmıştır. Tüm Karia bölgesinde[48] acımasızlığını göstererek Mylasa, Laodikeia, Kolosai ve Lagina'da ki Hekate Tapınağı'nı yağmalamıştır. Labineus'u durdurmak için Antionius Karia'ya büyük bir güç göndermiş ve Labineus öldürülmüştür. Bir süre sonra kendisini dünyanın tek kralı ilan eden Antionius'a sinirlenen Octavianus harekete geçer ve İ.Ö. 31 yılında yapılan Actium Deniz Savaşıyla Antionius ve Kleopatra'yı mutlak bir yenilgi aldırtarak tarih sahnesinden siler. Bu savaş ile birlikte Roma'da cumhuriyet sona erer ve imparatorluk başlar. Octavianus'ta imparator olarak Augustus adını alır. Doğudaki işleri düzene sokan imparator, Mylasa ve Stratonikeia'ya büyük bir yardım ve yakınlık gösterir[49].

[41] Akarca, 1954, 61; Bean, 2000, 11.
[42] Bean, 2000, 11.
[43] Bean, 2000, 11.
[44] Akşit, 1967, 97; Bean, 2000, 11 -12.
[45] Akşit, 1967, 97.
[46] Bean, 2000, 12.
[47] Akşit, 1967, 110; Bean, 2000, 12.
[48] Karia Bölgesinde sadece Stratonikeia Labienus'a karşı kayda değer bir direnç göstermiştir.
[49] Akşit, 1967, 113; Bean, 2000, 13.

Kargaşa ve baskıların sona ermesiyle başlayan barış süreci Karia halkına rahat bir nEphesos aldırdı. Romanın dostluğunu kazanan şehirler kısa sürede gelişti. Kentler imar faaliyetleriyle güzel ve ihtişamlı yapılarla süslendi.

İmparatorluğun ilk iki yüz yılında genel olarak refah ve bolluk vardı. Üçüncü yüzyılla birlikte imparatorluğun başına geçenlerin kötü yönetimi yüzünden imparatorluk hızlı bir düşüşün ve çöküşün eşiğine geldi. Üçüncü yüzyılın sonlarında imparator Diocletianus'un getirdiği yeni bir eyalet düzeniyle Karia ilk defa bağımsız bir eyalet konumuna gelmiş oldu. Roma'nın çöküşü ile birlikte bölgede sırasıyla Bizanslılar, Menteşoğluları Beyliği ve Osmanlılar hüküm sürmüşlerdir.

1.3. Bezemelerle İlgili Yapılan Araştırmalar

Değişik uygarlıkların kavşak noktasında olan Anadolu, verimli toprakları nedeniyle tarih öncesi çağlardan beri sürekli olarak dışındaki ulusların ilgisini çekmiş ve bu ilgi bazen istilayla sonuçlanmış bazen de bunların savaş alanı olmuştur. Özellikle Hellenistik Dönem en hareketli devreyi oluşturmuştur. Antik çağlar sonrasında ise Avrupa'nın ilgi alanı kültür zenginliklerine yönelir. Konuyla ilgilenen gezginlerin eser toplamak antik kültür varlıklarını yerinde görmek için sık sık Anadolu'ya uğradıkları ve izlenimlerini kitap halinde yayınladıkları gözlenir.

19.yüzyılla birlikte Anadolu'da bilimsel kazılar başlamıştır. Toprak altından çıkartılan mimari buluntular sadece kazı raporlarıyla ilim dünyasına tanıtılmıştır. Günümüze kadar üzerinde yeterince durulmayan mimari bezemeler üzerine son yıllarda çalışmaların arttığını görmekteyiz. Bu nedenle araştırmacıların önem gösterdikleri yazıtların, çeşitli nedenlerle yapıya sonradan eklenebileceği düşüncesi, yapıların yapım tarihinin belirlenmesinde bezemelerin önemini arttırmıştır.

Bitkisel bezemeler konusunda ilk araştırma M.Meurer tarafından yapılmıştır[50]. Bu araştırmacı stelleri, akroterleri, antemion kuşakları ve kıvrık dalları ele alıp bunların ortaya çıkış yerlerini saptamaya çalışmıştır. Kolay ve iyi bilinmeleri nedeniyle çalışmasının ağırlık noktasını İ.Ö. 6. ve 5. yüzyıl bezemeleri oluşturur. Döneminde yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunda olduğu gibi Hellenistik Dönem bezemelerini ele almamıştır. M.Schede[51], Geç Klasik Dönem ile Hellenistik Dönem'de Hellas, adalar ve Anadolu'daki yapıların sima bezeklerini, yapıların tarihlendirilmesi için kullanmıştır. Priene Athena kutsal alanıyla ilgili önemli makalesinde. Priene Athena Tapınağı'nın anthemion kuşağı ve lesbos kymationu ele

[50] Meurer, 1896, 117 vd.
[51] Schede, 1909, 97.

alıp bunları dönem yapıtlarının bezemeleriyle karşılaştırarak tapınağın tarihini belirlemeye çalışmış ve iki ayrı yapı evresinin olduğunu saptamıştır. H.Knackfuss[52], Milet Bouleuterionu'nun tarihini yazıtlara ve bezemelere dayanarak belirlemiştir. C. Weickert[53], Lesbos Kymationu'nun gelişimini araştırmış ve bazı yapıları bu bezeme ile tarihlendirmiştir. Lesbos yaprakları sorununa ilk kez köktenci bir yaklaşımla eğilmiş, bu sevilen bezeğin adının ve kökeninin nereden kaynaklandığını araştırmış, başlangıçtan geç imparatorluk dönemine kadar ki biçimsel gelişmelerini araştırmada yüzeyselde olsa yumurta dizilerine değinmiştir. İon ve Attik uygulamalarından örnekler verir. A.Schober[54], Lagina Hekate ile ilgili çalışmasında, friz ve yazıtların yanında yapının bezemelerine de değinmiştir. M.Schede[55], Priene Athena Temenos'u ile ilgili çalışmasında anthemion ve lesbos kymationunu ele alıp, çağdaş yapılarla karşılaştırarak tarihlemeye çalışmış ve iki yapı evresi saptamıştır. İ.Kleemann[56], Satrap Lahdi'ni incelerken kısa da olsa lotus-palmetin kökeni sorununa da değinmiş ancak asıl konusu olmadığından sınırlı bir açıklama ile yetinmek durumunda kalmıştır.

L.T.Shoe[57], İ.Ö. 6. ve 4. yüzyıl arasındaki yapılarda bezemelerin işlendiği ovolo, kyma rekta, kyma reversa profillerini incelemiştir. A.Von Gerkan[58] da Didyma Naiskos'u ile ilgili araştırmasında bezemelerin ayrıntısına girmeden, yapıyı mimari ve teknik açıdan incelemiş ve çağdaşı yapılarla karşılaştırmakla yetinmiştir. W.Hahland[59] ise Teos Dionysos Tapınağı frizlerini incelediği çalışmasında tapınağın yapım zamanını belirleyebilmek için daha çok yazıtları kullanmış, onları yeniden yorumlayıp sonuca varmaya çalışmış, friz stilinden ve bezeklerden hiçbir şekilde söz etmemiştir.

K.Jeppesen[60], Labraunda kazıları ile ilgili yayınında tarihleme için yazıt, mimari ve teknik ayrıntıların yanı sıra bezemeleri de kullanmıştır. G.Gruben[61], Sard Artemis Tapınağı ile ilgili çalışmasında hem yazıtlardan hem de bezemelerden yararlanarak aynı sonuca ulaşmıştır.

Mimari bezekler konusunda bu güne dek yapılan çalışmaların en önemlisi C.Erderin doktora tezidir[62]. Erder, mimari bezemelerin işlendiği kyma rekta ve kyma reversa profillerine açıklık getirerek, Anadolu ve adalardan topladığı örnekler üzerindeki bezemeleri profillerine

[52] Knackfuss, 1908.
[53] Weickert, 1913.
[54] Schober, 1933.
[55] Schede, 1934, 97 -108.
[56] Kleemann, 1958, 51- 86.
[57] Shoe, 1936, 338 -370.
[58] Gerkan, 1942, 183 -189.
[59] Hahland, 1950, 66 -109.
[60] Jeppesen, 1955.
[61] Gruben, 1961, 155 -196.
[62] Erder, 1967.

göre değerlendirmiştir. W.Alzinger[63], Ephesos Augustus Dönemi yapılarını inceleyen çalışmasında, lesbos kymationlarına, anthemionlara ve kıvrık dal motiflerine de değinerek yapıları tarihlemeye çalışmıştır. W.Voigtlaender[64], Didyma Apollon Tapınağı'nın geç evresini inceleyen çalışmasında, yapıların tarihlendirilmesinde bezemelerin önemine değinerek yapının bezemelerini tarihlendirmede kullanmıştır.

O.Bingöl[65], ion başlıkları ile ilgili çalışmasında, başlıkları profillerine göre değerlendirir. Başlıklar üzerindeki bezemelere değinmesine rağmen, üzerinde yeterince durmamıştır. A.Yaylalı[66], Magnesia Artemis Tapınağı'nı tarihlerken, ilgili yazıtları yeni baştan yorumlayıp, frizleri biçim gelişimi içerisinde inceleyerek, mimari bezemeler yardımıyla da daha inandırıcı sonuçlar çıkarmaya çalışmıştır. Yaylalı, bezekleri türlerine göre ele alıp gelişimlerini vermeye çalışmıştır. Konusu gereği ayrıntılara da fazla girmemiş, değişik türdeki bezekleri kendi amacı çerçevesinde değerlendirmiştir.

C.Başaran[67], Roma Çağı Lotus -Palmetleri ile ilgili çalışmasında, M.Karaosmanoğlu[68], Roma Çağı yumurta dizileri ile ilgili çalışmasında, N.Koçhan[69], Hellenistik Dönem lotus - palmet ve yumurta dizileri ile ilgili çalışmasında, Anadolu'dan çeşitli yapılara ait mimari parçalar üzerindeki bezemeleri incelerler ve bu bezemelerle ilgili bir kronoloji oluştururlar.

C.Praschniker[70] ve W.Alzinger[71], Belevi Anıtı ile ilgili araştırmalarında, yapıyı değişik yönleriyle ayrıntılı biçimde inceleyip değerlendirmektedirler. Praschniker, anıtı tarihi olaylara dayanarak tarihlemeye çalışırken, Alzinger de yapıyı mimari özellikleri yanında bezekleriyle ele alıp tarihlemeye çalışır. W.Koenigs[72], Priene Athena Tapınağı ile ilgili araştırmasında, yapıtı mimari yönüyle olduğu kadar bezekleriyle de ele alıp, iki ayrı yapım evresi saptar. F.Rumscheid[73], Apollon Smintheus Tapınağı ile ilgili çalışmasında yapının mimari özellikleri yanında bezemelerine de değinerek yapıyı tarihlemiştir. Aynı yazarın Anadolu'daki yapıları şehir şehir inceleyen diğer çalışmasında[74] ise Anadolu'daki antik kentlere ait yapıları mimari özelliklerinin yanında bezemelerine göre tarihleyerek, lotus - palmet ve lesbos kymationu ile ilgili bir kronoloji oluşturmuştur.

[63] Alzinger, 1974.
[64] Voigtlaender, 1975.
[65] Bingöl, 1980.
[66] Yaylalı, 1976.
[67] Başaran, 1995.
[68] Karaosmanoğlu, 1996.
[69] Koçhan, 1995.
[70] Praschniker, 1979,180 vd.
[71] Alzinger, 1979, 100 vd.
[72] Koenigs, 1983, 134 -176.
[73] Rumscheid, 1995.
[74] Rumscheid, 1994.

P.W.Lehmann[75], G.Kleiner[76] ve O. Ziegenaus - G.De Luca[77] gibi araştırmacılar lotus palmetleri sınırlı sayıda ve dar bir dönemde incelemişlerdir. J.Ganzert[78], lesbos kymationlarının gelişimine değinmiş ve lesbos yaprağının bölümleri arasında oranlar kurarak tipoloji oluşturmuştur.

Buraya kadar öncelikle Hellenistik Dönem ve genelde önemli sayılabilecek diğer dönem yapılarının bezeklerini içeren çalışmalar ele alındı.

[75] Lehmann, 1971.
[76] Kleiner, 1973/74, 117-121.
[77] Ziegenaus- Luca, 1968.
[78] Ganzert, 1983, 123 -202.

2. TANIMLAMA ÜZERİNE

2.1. İon Kymationu ve İnci Payet Dizisinin Tanımı

Yumurta dizilerinden ve aralarına konmuş mızrak ucu şeklindeki ara profilden oluşturulmuş mimari süsleme şeridine "İon Kymationu" denmektedir.

Arkaik Dönemden beri kullanılan İon kymationları, özellikle yapıların dikkat çeken kısımlarında sevilerek kullanılan bir süslemedir Ayrıca zaman içerisinde göstermiş olduğu stil farklılığından dolayı da tarihlendirme için önemli bir malzemedir.

İnci - payet dizisi ise genelde yumurta dizisinin alt kısmında kullanılmıştır. İnci ve çift payelerden oluşan bir süslemedir. İnci - payetlerde tıpkı yumurta dizileri gibi stil farklılıkları gösterirler. Erken dönemlerde yuvarlak formlu olan inciler Roma Dönemi'nde elips şekline dönüşür. Çünkü yumurtaların yayvanlaşmasına bağlı olarak çift payetler arasındaki mesafe artmıştır. Buna bağlı olarak inciler uzamıştır.

İon kymationu ve inci-payet dizisine ilişkin tanımlar aşağıda belirtilmiştir. (Çizim1-2)[79].

a. Yumurta

Ovolo profiline işlenen, yukarıdan aşağıya doğru sivrilen oval yumurta.

b. Çanak (Kabuk)

Yumurtaların içine oturtulduğu ve etrafını dar yüksek kabartma şeklinde çeviren, yumurta ile bütünleşen kısım.

c. Kanal

Yumurta ile kabuğu birbirinden ayıran oyuk.

d. Mızrak Ucu

İki çanak arasında yer alan ince uzun öğe. Roma döneminde ise ok ucu şekline dönüşür.

e. İnci – Payet Dizisi

Astragal bölümüne işlenen bir inci - payetten oluşan sıralı bir bant.

[79] İon kymationları ele alınırken kullanılan terimler Çizim 1ve2 üzerinde gösterilmiştir.

2.2. Bezeğin İşlendiği Yerler

İon kymationları baştaban üstü, geison, konsol, sima, tavan kasetleri, anta, sütun ve sütunce başlıkları, kapı kenarları ve lento gibi mimari elemanların yanı sıra lahitlerde, bezemeli seramiklerde ve kandillerde de görebildiğimiz yaygın bir alanda sevilerek kullanılmıştır.

Mimari bezekleri işleyen ustalar, özellikle dışarıdan görülebilen kısımlara daha bir önem vermişlerdir. Bu nedenle seyircinin daha çok dikkatini çektiği sima ve friz bezekleri büyük ve gösterişli iken, seyirciye uzak olan geison, friz üstü ve altı, baştaban üstü ve tavan kasetlerinde ki bezekler ince, zarif ve daha yalındır.

- **Baştaban – Üstü**

– **Yumurta ve İnci Dizisi:** Labraunda Zeus Tapınağı, Belevi Mezar Anıtı, Stratonikeia Gymnasium, Lagina Hekate Tapınağı, Lagina Hekate Tapınağı Propylonu, Knidos Apollon Karneios Kutsal Alanı, Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı.

- **Kabartma Kuşağı Üstü (Friz Üstü)**

– **Yumurta ve İnci Dizisi:** Alabanda Apollon Tapınağı.

- **İon Sütun Başlıkları**

– **Yumurta ve İnci Dizisi:** Halikarnassos Mausoleum, Magnesia Artemis Tapınağı. Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı, Alabanda Apollon İsotomos Tapınağı.

- **Taç Bloğu**

– **Yumurta ve İnci Dizisi:** Euromos Zeus Tapınağı Altarı.

- **Plaster Başlığı**

_**Yumurta ve İnci Dizisi:** Lagina Hekate Tapınağı.

- **Anta Başlığı**

– **Yumurta ve İnci Dizisi:** Labraunda Andron B Yapısı, Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı, Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı, Lagina Hekate Tapınağı Propylonu.

- **Alınlık**

– **Yumurta ve İnci Dizisi:** Lagina Hekate Tapınağı.

3. KARİA KENTLERİ

3.1. Halikarnassos (Bodrum)

3.1.1. Halikarnassos'un Tarihi Coğrafyası

Karia sahasının en büyük ve başlıca şehri olan Bodrum şehri, İstanköy (Cos) adasının karşısında bulunan geniş bir körfezin içindedir[80].

Halikarnassos'un yerlisi Herodotos'a göre kent, Dor kolonistleri tarafından kurulmuştur[81]. Dor altı şehir birliğinin (hexapolis) karadaki üç şehrinden biri olan Halikarnassos'un İ.Ö. III. binden itibaren önce Lelegler, sonra da Karialılarca iskân edildiği bilinmektedir[82].

Strabon, bu iki Dor kolonisinin adalarda kurulan kolonilerden sonra kurulmuş olması gerektiğini, zira Homeros'un Rodos ve Kos'taki kentlerden söz ederken, Halikarnassos'tan hiç söz etmediğini belirtir[83]. Strabon ayrıca Halikarnassos'un ilk adının Zephyra olduğunu da söyler[84].

Halikarnassos, 6.yüzyılın ortasından sonra Pers egemenliği altına girmiştir[85]. Tarihteki en parlak dönemi İ.Ö. 4. yüzyılın 2. çeyreğinde, Mausolos döneminde yaşamıştır. Krallığının ilk on iki yılı içinde Mausolos, başkenti Mylasa'dan Halikarnassos'a taşımış, onu bağımsız ve Hellenleşmiş Karia'nın siyasi ve kültürel merkezi yapmıştır. Mausolos Karia'nın başkenti sıfatına layık olsun diye Halikarnassos'u muhteşem yapılarla donattı: Bir kraliyet sarayı, birçok tapınak, bir tiyatro, bir agora ve çeşitli kamu binaları yaptırdı. Bunun yanı sıra o büyük anıt mezarı Mausoleion'un ilk inşaat çalışmalarını başlattı.

İ.Ö. 353'te Mausolos'un ölümünden sonra Artemisia, Mausoleum'un inşaat çalışmalarını sürdürdü, ama üç yıl sonra öldüğünde anıt mezarın inşası hala bitmemişti. Mezarın inşası kardeşi ve halefi İdrieus zamanında bitti.

[80] Texier, Ch., Küçük Asya (Çev. Ali Suat), Ankara, 2002, III. 220.
[81] Strabon, Coğrafya (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV. 2. 6, 221.
[82] Bayburtluoğlu, 1981, 97.
[83] Strabon, Coğrafya (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV. 2. 6, 221.
[84] Strabon, Coğrafya (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV. 2. 6, 227.
[85] Bayburtluoğlu, 1981, 99.

3.1.2. İon Kymation Kuşağı

Halikarnassos Mausoleum'u sütun başlığındaki[86] yumurtalar (Res.1) yumuşak, doğal, plastik ve yuvarlak çizgilerden oluşmaktadır. Yumurtaların üst kenarları oval görünümlü olup düz kesilmemiştir. Yumurtalar tabana doğru yuvarlak bir profil çizer. Çanak ile mızrak ucu arasındaki bağlantı yumuşaktır. Çanaklar kalındır ve keskinleşmemiştir[87].

3.1.3. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması

Siyasi olaylar Anadolu'daki sanat etkinliklerini etkilemiş, İonya ve Karia Bölgesi'nde sanat etkinlikleri, Pers egemenliğinden dolayı İ.Ö.6. yüzyıldan 4.yüzyıla kadarki süreçte kesintiye uğramıştır. İ.Ö. 4.yüzyılın ortasından itibaren ise İonya ve Karia'da çok önemli yapılar yapılmaya başlanmıştır. Bu yapıların içerisine özellikle Halikarnassos Mausoleum'u, Ağlayan Kadınlar Lahdi, Labraunda Zeus Tapınağı, Ephesos Artemis Tapınağı ve Prine Athena Tapınağı'na ait örnekler katılabilir. Hellenistik Dönem İon Kymationları'nın başlangıç stilinin saptanılabilmesine bu sıralama dâhilinde devam edilecektir.

Klasik Dönem'den Hellenistik Dönem'e geçerken Mausoleum'daki mimari bezekler, Karia Bölgesi Hellenistik Dönem İon kymationu'nun stilini tanımlamak ve stil gelişimini anlamak açısından bir örnektir. Çünkü Mausoleum'un yapım tarihi kesindir[88] ve Klasik Dönem'in son örneklerinden birini oluşturması açısından da önemlidir.

Halikarnassos Mausoleum'u sütun başlığındaki yumurtalar Ağlayan Kadınlar Lahdi yumurtalarıyla (Res.2) büyük benzerlik göstermektedir. Ağlayan Kadınlar Lahdi'ndeki yumurtalar Mausoleum'daki yumurtalar gibi doğal ve plastik yapılmış, yumurtalardan çanaklara ve aşağıda sivrilen mızrak uçlarına geçişler yumuşak hatlarla sağlanmıştır. Ancak Mausoleum'da ki yumurtalar yavaş yavaş diriliklerini yitirmeye başlamışlardır[89]. Bu benzerliklerde bu iki yapının bezeklerinin birbirlerine yakın tarihlerde olabileceklerini göstermektedir. Mausoleum'un yapım tarihi antik kaynaklar yardımıyla kesin olarak bilindiği için[90] Ağlayan Kadınlar Lahdi, Mausoleum'dan sonraya tarihlenmektedir[91].

[86] Drerup, 1954, Abb. 9.
[87] Koçhan, 1995, 69.
[88] Lawrence, 1957, 196 İ.Ö.4. yüzyıl ortaları; Ganzert, 1983, 170 İ.Ö.350 civarı.
[89] Koçhan, 1995, 68 -69.
[90] Bkz. Dipnot 92
[91] Işık, 1980, 136 İ.SÖ.4. yüzyılın ortalarından önce değil; Möbius, 1968, 33 İ.Ö.4.yüzyılın ortası.

3.2 Euromos (Ayaklı)

3.2.1 Euromos'un Tarihi Coğrafyası

Söke-Mylasa karayolu üzerinde, Mylasa'a 12 km uzaklıkta kısmen eski karayolunun altında ve büyük ölçüde yolun doğusundaki tepelerin batı eteklerinde bulunmaktadır.

İ.Ö. 201–96 yılları arasında Euromos, Makedonya Kralı V. Philip'in işgali altında kalmış, İ.Ö. 167 de Mylasa'nın taarruzuna uğramış, fakat Apameia barışı ile Karia'ya hâkim olan Rodos'un gönderdiği kuvvet sayesinde bu saldırıdan kurtulmuştur.

Kente bugünkü ismin verilmesinde etken olan mabet tanrı Zeus adına, Hellenistik ve belki daha öncesi de bulunan eski mabedin üzerine, İ.S.II. yüzyılda İmparator Hadrian zamanında yapılmıştır[92].

3.2.2. İon Kymation Kuşağı

Euromos Zeus Tapınağı'na ait olan altarın taç bloğunda (Res.3) görülen ion kymationu'nda, üst tarafı oval görünümlü olan yumurtaların dış yüzeyleri bombeli olup tabana doğru hafifçe sivrilmiştir. Yumurta kabuktan ayrılmaya başlamış, çanaklar incelmiş, keskinleşmiş ve yayvandır. Çanak kısmından bağımsız olarak yapılan mızrak uçları çanaktan keskin şekilde ayrılarak incelmiş, yumurta çanak ilişkisi belirginleşmiştir.

3.2.3. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması

Mausoleum'un sütun başlığındaki yumuşak, doğal ve yuvarlak olan yumurtalar (Res.1) aynı döneme tarihlenen Ağlayan Kadınlar Lahdi'ndeki (Res.2) yumurtalarla büyük benzerlik göstermektedir. Euromos yumurtalarındaki (Res.3) belirginleşen sertleşme, yumurta çanak ilişkisindeki belirginlik ve mızrak uçlarındaki incelme bu altarın daha sonraki bir tarihte yapılmış olabileceğini gösterir.

Yumurtalardaki stilden yola çıkarak Euromos Altarı yumurtaları Erken Hellenistik Döneme tarihlenebilir. Bu fikri destekleyen Mausolos dönemine tarihlenebilen orijini Hellenistik Döneme ait surlar bulunmaktadır[93].

[92] Bayburtluoğlu, 1981, 132 -133.

[93] Euromos'u çevreleyen Roma devrinde onarım gören bu surlar yer yer kare ve daire planlı kulelerle takviye edilen muntazam bloklardan yapılmıştır ve bugün 4 -5 sıralık bir kısmı görülebilir, bkz. Bayburtluoğlu, 1981, 133 -134.

3.3. Labraunda

3.3.1. Labraunda'nın Tarihi Coğrafyası

Zeus Labrayndios'un kutsal alanı olan Labraunda, eski Karia'da, bağlı olduğu Mylasa şehrinin 14 km. kuzeyindeki dağlarda yer alır[94]. Strabon'a göre Labraunda, kentten uzakta Alabanda üzerinde Mylasa'ya ulaşan geçidin yanında, dağ üzerinde yerleşmiş bir köydür[95].

Bölgedeki en eski tapınak olan Zeus Tapınağı İ.Ö.5. yüzyılda inşa edilmiş, bugün gördüğümüz Zeus Tapınağı ile tapınak bölgesindeki diğer ayakta kalan yapılarınsa Mausolos (İ.Ö.377- 353) ve kardeşi İdreus'un (İ.Ö.350-344) hükümdarlığı dönemlerinde yapılmıştır[96].

İ.Ö 6. yüzyılın ortalarından itibaren Pers'lerin bölgeye egemen olma çabaları sonucu savaşlar ve siyasi çalkantılar birbirini izlemeye başlar. İ.Ö.499'dan hemen sonra, Darius komutasında ki Pers ordusu, İon kentlerinin ayaklanmasını destekleyen Karialıları bastırmak için güneye doğru ilerlemeye başladı. Marsyas Irmağı (Çine Çayı) yakınlarındaki savaşta büyük kayıplar veren Karialılar Labraunda'daki Zeus Stratios kutsal yerine çekildiler. İkinci bir bozgunla Mylasa Persler'in eline geçti. Bu bilgileri bize aktaran Herodotos, Zeus Stratios'a yalnızca Karialıların kurban verdiğini de sözlerine ekler. Kutsal yer, çok eski dönemlerden beri Mylasa'nın iyiliği altındaydı. Mausolos Dönemi'nde güç ve etkinliğini arttıran Zeus rahibi, tapınak topraklarının yönetiminden de sorumlu duruma gelmişti[97].

Hellenistik Dönem başlarında merkezi Stratonikeia'da bulunan Khrysaor birliği Ptolemaios'un desteğini alarak bölgede etkinliğini duyurdu. Labraunda'da bulunan bir yazıt, II. Ptolemaios'un ondokuzuncu yönetim yılı (İ.Ö.267) gerekçesiyle yapılan birlik toplantısından söz eder. Ancak toplantı yeri Labraunda değil olasılıkla Stratonikeia idi. İ.Ö. 251'de Antiochos II, ülkeyi ele geçirdi. Antiochos'tan sonra idareyi ele alan II. Seleukos Mylasa'ya hem özgürlük verdi; hem de kutsal yol üzerindeki sahipliğini onayladı[98].

[94] Bean, 2000, 60.
[95] Strabon, Coğrafya (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV- 2. 23, 232.
[96] Akurgal, 2000, 402.
[97] Kızıl, 2002, 92, Bean, 2000, 60 -61.
[98] Bean, 2000, 61- 62.

3.3.2. İon Kymation Kuşağı

Labraunda Maussollos Andron B[99] yapısına ait anta başlığındaki (Res.4) ion kymationunda, yumurtalar tabana doğru hafifçe sivrilmiş, çanaklar incelmiş ve keskinleşmeye başlamıştır. Çanakları iyice dolduran yumurtaların üst kenarları oval görünümlü ve hacimli gözükmektedir. Yumurta ile çanak ilişkisi belirginleşmiştir. Çanak ve yumurta yumuşak değildir. Mızrak uçları ise tanımlanamayacak şekilde aşınmış durumdadır. Ayrıca anta başlığındaki bezemeler arasında aksialite görülmez.

Labraunda Zeus Tapınağı baştaban üstündeki ion kymationunda (Res.5) yine yumurtalar tabana doğru hafifçe sivrilmiş, çanaklar incelmiş ve keskinleşmiş, yumurta çanaktan ayrılmaya başlamıştır. Çanaktaki incelme mızrak uçalarında da gözlenebilir. Çanak ile mızrak ucu bağlantısı serttir[100].

3.3.3. İon Kymation Kuşağı'nın Stil Karşılaştırması

Labraunda Zeus Tapınağındaki yumurtalar tabana doğru hafifçe sivrilmiştir. Buna karşılık Mausoleum ve Ağlayan Kadınlar Lahdi'nde yumurtalar yuvarlaktır. Çanaklar incelmiş ve keskinleşmeye başlamıştır. Yumurta ve çanak ilişkisi belirginleşmiştir. Bu incelme mızrak uçlarında da gözlenebilir. Çanak, mızrak ucu bağlantısı da önceki iki örnekteki kadar yumuşak değildir. Aynı durum Ephesos Artemis Tapınağı (Res.6) yumurtalarında da görülebilir. Burada yumurtadaki sertlik biraz daha belirginleşir. Önceki örneklerde görülen yumurta üst bölümündeki ovallik burada düz olmaya başlamıştır. Yumurta araları daralmış ve mızrak uçları incelmiştir. Yumurtalar çanakları doldurmaktadır. Bu özelliğiyle Klasik stilin devamı niteliğindedir.

İ.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Labraunda Zeus Tapınağı'nda ve İ.Ö. 353-337 yıllarına tarihlenen Labraunda Andron B yapısında görülen yumurtalardaki sertleşme, Mausoleum ve Ağlayan Kadınlar Lahdi yumurtalarındaki sertleşmeye göre daha hissedilir derecededir. Bu da Labraunda Zeus Tapınağı ve Andron B yapısındaki yumurta dizilerinin daha sonraki bir tarihte yapılmış olabileceğini göstermektedir[101].

Verilen örneklerden yola çıkarak yumurtalar çanakları iyice doldurmuş ve yumuşak hatlar kullanılmaya devam edilmiştir. Bu sebeple verilen örneklerin tümü klasik stilin devamı niteliğindedir[102]. Bu örnekler Hellenistik Dönem ion kymationu'nun proto örnekleri olarak kabul edilebilir.

---

[99] Voigtlaender, 1975, Taf. 2, 1; Rumscheid, 1994, Taf. 66, 1-2-3-4.
[100] Koçhan, 1995, 69.
[101] Koçhan, 1995, 69 -70.
[102] Koçhan, 1995, 70.

Labraunda Zeus Tapınağı yumurtaları, İ.Ö. 4.yüzyılın son otuz yılı içerisine tarihlendirilen Priene Athena Tapnağı baştaban üstü parçasındaki ion kymationları ile (Res.7; Çiz.3) karşılaştırılacak olursa, üstteki silme ile temas halinde olan yumurtalar aşağıya doğru sivrilmiş ve Labraunda Zeus Tapınağı yumurta dizilerine göre boyları uzamıştır. Priene Athena Tapınağı sütun başlığında ise (Res.8) yumurtalar çanaklardan kesin olarak ayrılmış, mızrak ucu ve kabuk sırtı burada daha da keskinleşmiştir. Sertlik ve dirilik hakimdir. Priene Athena Tapınağı sütun başlığı ve baştaban üstü yumurta dizilerinde izlediğimiz sertleşme ve dirilik bunları yukarıda bahsettiğimiz Klasik örneklerden ayırırken, Hellenistik Çağın stiline yaklaştırmaktadır. Böylece Priene Athena Tapınağı bezeklerinin Hellenistik Çağ örneklerinin öncüsü olduğu söylenebilir[103]. Bu bağlamda üzerinde durulması gereken bir başka yapıda Sardes Artemis Tapınağı'dır. Bu tapınağı Karia Bölgesi'ne yakın olmamasına rağmen Karia Bölgesi Hellenistik Dönem yumurta dizisinin stil gelişimini anlamak açısından Priene Athena Polias Tapınağı'nın yumurta bezekleriyle karşılaştırmak doğru olacaktır. Bu konuda çalışma yapan Gruben'e göre[104] Sardes Artemis Tapınağı'nın yapımının başlangıcı kesin olarak bilinmemekte, ancak genel kanı Ephesos Artemision'u ve Priene Athena Tapınağı'nda olduğu gibi İ.Ö. 4. yüzyılın 2. yarısında yapımına başlanıldığıdır. Gruben'in, tapınağın erken yapı evresine tarihlediği[105] Sardes Artemis Tapınağı sütun başlığı[106] (Res.9; Çiz.4) Koçhan'a göre Priene Athena Tapınağı'na yakın bir tarihte işlenmiş olmalıdır. Bu başlığın sarmalları arasındaki yumurtalar üstten düz kesilmekte ve aşağıya doğru Priene Athena Tapınağı örneğindeki (Res.7, 8) baştaban üstü ve sütun başlığındaki yumurtalar gibi sivrilmektedirler. Burada yumurta-çanak ve çanak-mızrak ucu ilişkisi değişiktir. Bu bezekler Sardes örneklerinde derin kanallarla birbirlerinden ayrılmışlardır. Bu durum ise Sardes yumurtalarının Priene yumurtaları sonrası stiline örnek olarak gösterilebilir[107]. Priene Athena Tapınağı ilk yapım evresi İ.Ö. 4. yüzyılın son otuz yüzyılı içerisine tarihlendiğine göre Sardes Artemis Tapınağı'nın burada incelediğimiz sütun başlığındaki yumurtaların stil farklılıklarından dolayı yüzyılın sonlarına İ.Ö. 300 civarında yapılmış olması gerekir[108].

Belevi Mezar Anıtı'nın baştaban üstünde ise, (Res.10; Çiz.7) üstten silmenin düz kestiği yumurtalar 'V' çizerek, sivri uç şeklinde sonlanmıştır. Üst kısımda kanallar genişlediğinden keskin kenarlı çanaklar yana doğru yayvanlaşmış, araya keskin sırtlı, alta

[103] Koçhan, 1995, 70.
[104] Gruben, 1961, 155 -196.
[105] Gruben, 1961, 180 vd.
[106] Butler, 1925, 77; 78; 83.
[107] Koçhan, 1995, 71.
[108] Gruben, 1961, 192 İ.Ö.300; Yaylalı, 1976, 122 İ.Ö. 300; Butler, 1925, 142 İ.Ö. 320; Fyfe, 1974, 28 İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği; Akurgal, 1978, 130 I. evre İ.Ö. 300.

doğru incelen mızrak uçları yerleştirilmiştir ve yumurtaların blokda ki dizilimi sıklaşmıştır[109]. Yumurta dizisinin alt kısmına gelen inci payet dizisinde inciler oval olup payetler keskin sırtlı, birbirine yapışık ve bir çizgi ile ayrılmışlardır. İki payet arasına bir mızrak ucu gelmekte devamındaki iki payet arasına ise bir yumurta ucu gelecek şekilde dizayn edilmiştir.

Yumurta dizisinin Hellenistik Dönem stilini anlamak için Didyma Apollon Tapınağı[110], Sardes Artemis Tapınağı, Priene Zeus Olympios Tapınağı[111] ve Belevi Mezar Anıtı yumurtalarını stil gelişimiyle karşılaştırmak yararlı olacaktır. Didyma Apollon Tapınağı baştaban üstündeki yumurtalar (Res.11; Çiz.5) ince, uzun ve sivri uçludur. Aynı durum yeterince belirli olmasa da Prene Athena Tapınağı örneğinde de (Res.8) görülebilir. Ancak burada bu durum henüz başlangıç aşamasında olup yumurtalar henüz dolgundur. Aynı durum Sardes örneğinde (Res.9; Çiz.4) biraz daha belirgin olarak görülebilir.

Didyma Apollon Tapınağı yumurtaları çanak içinde fazlaca küçülmüş, sanki sonradan oturtulmuş görünümündedirler. Çanakların içerden yukarıya kavis yaptığı noktada bu durum daha iyi görülebilmektedir ve Sardes örneklerinde bu aşamaya henüz erişilememiştir. Bu anılan örneklerde yumurta çanakları keskinleşmiştir. Aynı durum yumurtalar arası mızrak uçları için de söz konusudur. Tüm bu saydığımız değişim Hellenistik Dönemin stiline açık bir yaklaşımdır[112]. Kabuklar ve mızrak uçları keskin kenarlı yapılmıştır. Eşkenar dörtgen görünümündeki Klasik Çağın mızrak uçları Didyma Apollon Tapınağı örneklerinde keskin bıçak ağzına dönüşmüştür. Burada Didyma Apollon Tapınağı naiskosuna ait parçanında[113] (Res.12; Çiz.6) eklenmesi gerekmektedir. Üstten kesilen yumurtalar fazla sivri yapılmış ve yayvanlaşmıştır. Bu durumdan dolayı muhtemelen İ.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğinde yapılmıştır.

Belevi Mezar Anıtı'nın baştaban üstü[114] yumurtaları (Res.10; Çiz.7) Didyma Apollon Tapınağı baştaban üstü (Res.11; Çiz.5) yumurtaları ile aynı gelenektendir. Bunun da ötesinde aynı atölyenin yapıtları olabilirler[115]. Ancak Belevi Mezar Anıtı'ndaki yumurtalar Didyma Apollon Tapınağı'ndaki yumurtalara oranla daha sivri olup çanaklarla aralarındaki kanal tümden genişlemiştir. Çanakların kenarları iyice keskinleşmiş, yumurtalar üstten düz kesilmiş,

---

[109] Koçhan, 1995, 75 -76.
[110] Voigtlaender, 1975, 20 vd. Tapınağın inşasına İ.Ö.4.yüzyılın ortalarından hemen sonra başlanmış olmalı; Tuchelt, 1973, 102 Tapınağın yapımına İ.Ö.3.yüzyılın başlarında başlanmıştır.
[111] Schede, 1964, 61 İ.Ö.3.yüzyıl; Lehmann, 1971, 178 Erken Hellenistik; Bingöl, 1980, 59 İ.Ö.3.yüzyıl; Akurgal,1987, 435 tapınağın İ.Ö.3.yüzyıl belki de 2.yüzyılda yapıldığını belirtir.
[112] Koçhan, 1995, 72 -73.
[113] Tuchelt, 1973/74, Taf. 74. 1.
[114] Voigtlaender, 1975, 62; Erder,1967, 68; Yaylalı, 1976, 121 vd. ; Praschniker, 1979, 118 vd. ; Koenigs, 1984, 77; Keil, 1937, 173 vd.; 1949, 51-60; Gerkan, 1942, 179 vd.; Bammer, 1966/7, 21 vd.; Börker, 1965, 167; Mansel, 1971, 544.
[115] Voigtlaender, 1975, 46 vd.; Gerkan, 1942, 197 vd.; Hellström and Thieme, 1982, 54 vd.; 58 vd.; 68 vd.; Yaylalı, 1976, 134 vd.; Weickert, 1913, 80 vd.

mızrak uçları keskin sırtlı ve ince yapılmıştır. Bu gelişmeyle Didyma Apollon Tapınağı örneklerinden daha sonraki bir tarihte yapılmış olabileceğini göstermektedir[116]. Tapınağın yapımının İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği içinde veya sonlarında başladığıdır[117].

Yine Priene Zeus Olympios Tapınağı'nın[118] baştaban üstü (Res.13) parçasındaki yumurta dizisi bu kümeden ayrılmamaktadır. Çanaklardan kopmuş görünümlü yumurtaları, derin geniş çanak yumurta arası kanallarıyla Zeus Olympios Tapınağı örneği Belevi Anıtı'nın yumurtalarına (Res.10; Çiz.7) çok benzemektedir. Burada da çanaklar ve mızrak uçlarının keskin kenarlı olması bu parçanın dönem stiliyle uyum içinde olduğunu göstermektedir. Ancak burada yumurtaların sıkışık dizimde olması da yerel özellik olarak açıklanabilir. Bu kümeye dâhil edilebilecek bir diğer örnek ise Mylasa Müzesi bahçesinde sergilenen taç bloğudur[119] (Res.14,14a). Bu blokta da üstten silmenin düz kestiği yumurtalar oval görünümlü olup aşağıya doğru sivrilmektedir. Yayvan çanaklar içerisinde yumurtalar derin kanallarla çanaklardan ayrılmıştır. Çanaklar keskin sırtlıdır. Çanaklar arasında yer alan mızrak uçlarının üst tarafı çanaklarla birleşirken alt tarafı sivrilerek son bulur. Mızrak uçlarınında çanaklar gibi keskin sırtlı işlenmesi Sardes (Res.9), Belevi (Res.10) ve Didyma (Res.12) örneklerindeki stille yakından benzerdir. Kümeye dahil ettiğimiz bu blok (Res.14,14a) İ.Ö.3.yüzyılın ilk çeyreği ile ortaları arasındaki bir tarihe verilebilir.

Belevi Mezar Anıtı'nın tarihi konusunda bugüne dek bir görüş birliği yoktur. Anıtın tarihlenmesindeki sorun mezar sahibinin bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Araştırmacılara göre bu anıt İ.Ö. 4. yüzyıl[120] ile 3. yüzyıl ortasından biraz sonrasına[121] kadar değişen tarihlere verilmektedir. Burada oluşturduğumuz stil gelişimi içindeki sıraya göre Belevi Mezar Anıtı'nın C.Praschniker[122] ile W.Alzinger'in[123] önerdikleri İ.Ö. geç 4. yüzyıla ve W.Hoepfner'in[124] varsaydığı gibi Lysimachos (İ.Ö.287-281) dönemine ait olmaması gerekir. Ancak Koçhan'a göre bu mezarın Suriye kralı II. Antiochos'a (İ.Ö.261- 246) ait olması, stil gelişimi açısından araştırmacıların çoğunlukla benimsedikleri gibi en büyük

[116] Koçhan,1995, 75 -76.
[117] Hoepfner, 1984, 356 yazıt ve yapı araştırmalarına göre İ.Ö. 300; Voigtlaender, 1975, 10 İ.Ö. 4. yüzyılın sonu; Dinsmoor, 1973, 229 İ.Ö. 313; Burford, 1969, 30 İ.Ö. 313; Bean, 1966, 234 inşası İ.Ö. 300.
[118] Schede, 1964, 61 İ.Ö.3.yüzyıl; Lehmann, 1971, 178 Erken Hellenistik; Bingöl, 1980, 59 İ.Ö.3. yüzyıl.
[119] Milas Müzesi bahçesinde yer alan ve 1287 envanter numarası verilen bloğun Milas Müzesi'ne nereden geldiği ve hangi yapıya ait olduğu bilinmemektedir.
[120] Erder, 1967, 68 İ.Ö.4.yüzyıl sonları; Buluç, 1972, 143 Mezar Anıtı'nın İ.Ö.246'da ölen II. Antiochos Teos için yapıldığını belirtir.
[121] Yaylalı, 1976, 137 İ.Ö.3.yüzyıl ortaları; Akurgal, 1987, 421 vd. II. Antiochos Teos için; Voigtlaender, 1975, 62 İ.Ö.246'da ölen II. Antiochos için; Börker, 1965, 157 İ.Ö.3.yüzyılın sonları.
[122] Praschniker, 1979, 118 İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği.
[123] Alzinger, 1979, 190 İ.Ö. 4. yüzyılın son otuz yılı.
[124] Hoepfner, 1968, 180 Lysimachos için İ.Ö. 280 civarı.

olasılıktır[125]. Genelde benimsenen bu tarih Koçhan'nın oluşturduğu stil gelişimine de uygundur[126].

3.4. Magnesia (Ortaklar-Tekkeköy)

3.4.1. Magnesia'nın Tarihi Coğrafyası

İzmir-Aydın ve İzmir-Söke yollarının Ortaklar'da ayrıldığı yerden Söke İstikametine 4 km. gidildiğinde yol Magnesia şehrinin ortasından ve Artemis mabedinin hemen kenarından geçer[127].

Magnesia, gönül rızası ile Büyük İskender ile birleşene kadar (İ.Ö. 334) Perslerin yönetiminde, daha sonra da onun komutanları tarafından kurulan Hellenistik Dönem krallıklarından önce Seleukos Krallığı'nın (İ.Ö. 240), daha sonra da Bergama Krallığı'nın (İ.Ö.189) hâkimiyetindeydi. Bu yıllar kentin en görkemli dönemleriydi. Kent Priene, Ephesos, Tralles üçgeni arasında ticari ve stratejik açıdan önemli bir konumdaydı. Bu yıllarda Miletos ile yaptığı savaşı kazanan Magnesia'nın sınırlarını Miletos ile komşu olacak şekilde Hybandos Nehri'ne kadar genişlettiğini yine bir yazıttan öğreniyoruz. İ.Ö. 133 yılında Bergama Krallığı'nın vesayet yoluyla Roma İmparatorluğu'na bağlanmasıyla Magnesia da Asia eyaleti olarak adlandırılan Anadolu'daki Roma kentlerinden biri haline geldi. İ.Ö. 87 yılında Pontus kralı 4. Mithradates'e direnerek, Roma'ya bağlılığını kanıtlayan kenti Sulla bağımsızlıkla ödüllendirdi. Roma Dönemi'nde Magnesia'nın nüfusu kuşkusuz daha da artmış ve kent, sur sınırlarının dışına taşıp Gümüşçay'ın karşı kıyısında da yayılarak genişlemiştir. Magnesia'nın kendisini 3. Gordianus (238 -244) dönemine ait bir sikke üzerinde Asya'nın 7. kenti olarak nitelendirmesi belki de bu büyümesiyle bağlantılıdır. Magnesia'nın bu görkemi 262'deEphesos ve Priene gibi Gotlar tarafından yakılıp yıkılmasıyla sona ermiş gibi görünüyor. Kent 620 -630 yıllarında Pers kralı II. Hüsrev'in (591-628) ordularının akınlarına karşı koymak üzere Artemis kutsal alanı çevresinde, bugün Ortaklar Söke karayolunun arasından geçtiği surun içine çekilerek kendini korumaya çalışmıştır. Magnesia 12. yüzyılda bir Bizans kenti ve piskoposluk merkezi olarak geçmektedir. 1254'te Magnesia'da kendi yaptırmış olduğu kiliseye gömülen imparator III. Johannes Dukas Vatatzes, ölümünden 50 yıl sonra "aziz" ilan edilince Magnesia da kutsal kentler arasına katılmıştır. Kentin 1300'lerden sonra Aydınoğulları Beyliği'nin hâkimiyeti altına girdiği, daha sonra karşılaştığı nehir

[125] Bkz. Dipnot 122; II. Antiochos Teos İ.Ö.246 yılında Efes'de öldüğüne göre (Mansel, 1971, 544) bu anıtsal yapı bezek stil gelişimini de doğruladığı gibi II. Antiochos için yapılmış olmalı; Koçhan, 1955, 77.
[126] Koçhan,1995, 77.
[127] Bayburtluoğlu, 1981, 420; Bingöl, 1998, 11.

taşkınlarının getirdiği hastalıklar sonunda da terk edilmesiyle ortadan tamamen kalktığı anlaşılmaktadır[128].

3.4.2. İon Kymation Kuşağı

Yumurta dizilerinin stil gelişimini de yazıtı nedeniyle İ.Ö. erken 2. yüzyıla tarihlenen Zeus Sosipolis Tapınağı [129] bezekleriyle izlemeye devam edeceğiz.

Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığındaki[130] (Res.15) yumurtalar küçülmüş ve sık dizim uygulanmıştır. Anta başlığındaki bezeme kuşaklarının en altına yerleştirilen üstten düz kesilmiş yumurtalar küçük olmalarına karşın alta doğru sivrilerek son bulur. Yayvan ve keskin kenarlı olan çanaklarla yumurtalar arasında geniş ve derin kanallar oluşmuştur. İnce yapılan mızrak uçları keskin sırtlı ve derin çizgilerle kabuklardan ayrılırlar[131].

Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı'nın sütun başlığında (Res.24) alta doğru keskince sivrilen yumurtalar derin kanallarla çanaktan ayrılırlar. Çanaklar arasında dar, ince, uzun ve çanaklar gibi keskin kenarlı mızrak uçları yer alır.

Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı'nın anta başlığındaki (Res.25) yumurtalar ince uzun şekildedir. Magnesia Artemis Tapınağı sütun başlığındaki[132] (Res.26) yumurtalar ise şişkin sert ve sivri görünümlüdür. Kanallar iyice genişlemiş ve yumurtalar çanaklar içine sanki sonradan oturtulmuş gibidir. Mızrak uçları dar ve keskin sırtlıdır. Bu özellikler aynı tapınağın başka bir başlığında da (Res.27) görülür. Farklılık olarak yumurtalar çok yüksek kabartma şeklinde yapılmıştır.

3.4.3. İon Kymation Kuşağı'nın Stil Karşılaştırması

Tapınak için İ.Ö. 3. yüzyılın son çeyreği ile İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı arasında değişik tarihler önerilmektedir. Bazı örnekler ışığında tarihleme yapacak olursak;

Priene Athena Tapınağı[133] baştaban üstü (Res.7; Çiz.3) ion kymationlarında, yumurtalar zeminden tam olarak çözülmemiş, yumuşak ve üst kısımları hafif bombeli yapılmış, çanaklardan mızrak uçlarına geçişler yumuşak hatlarla sağlanmıştır. İ.Ö. 3. yüzyıl

---

[128] Bingöl, 1998, 18; Bayburtluoğlu, 1981, 420- 422.
[129] Gerkan, 1929, 25 İ.Ö.197; Drerup, 1964, 13 İ.Ö.197 den hemen sonra; Erder, 1967, 46 İ.Ö.197 den sonra; Hoepfner, 1968, 223 İ.Ö.197 den sonra; Yaylalı, 1976, 115, 134 İ.Ö. erken 2. yy.; Bingöl, 1980, 212 İ.Ö.2. yüzyıl; Akurgal, 1987, 427, İ.Ö.170-150.
[130] Yaylalı, 1976, Lev. 36, 2; Mendel, 1912 /1914, 194; Koenigs, 1983, Taf. 40, 1.
[131] Drerup, 1964, 17 vd.
[132] Humann, 1904, Abb. 40; Butler, 1925, Fig. 116.
[133] Gerkan, 1921, 71 İ.Ö.334'te İskendere adanmış; Schede, 1934, 102 İ.Ö.4.yy. ikinci yarısı, Abb. 6; Gruben, 1961, 189 İ.Ö.340; Erder, 1967, 46 İ.Ö.334/33; Voiglaender, 1975, 52 İ.Ö.334; Yaylalı, 1976, 122 vd. İ.Ö.4.yüzyılın ikinci yarısı; Akurgal, 1978, 190 İ.Ö.4.yy. ortaları; Alzinger, 1979, 182 İ.Ö.3.yy. başı; Koenigs, 1983 170 vd. İ.Ö.320, Taf. 33. 4.

başlarına tarihlenen Sard Artemis Tapınağı[134] sütun başlığının abakus'undaki (Res.9; Çiz.4) yumurtalar Priene Athena Tapınağı baştaban üstü yumurtalarına oranla daha plastik ve dolgundur. Priene'de çanaklar alta doğru yayvanlaşmış ve yumurta formuna uymamış, Sard Artemis Tapınağı'nda ise çanaklar yumurtaya uygun sivrilmiştir. Mızrak uçları, çanak arasına sıkıştırılmış ancak aralarındaki ilişki tümden kopuk değil, yumurtalar Priene Athena Tapınağı'ndaki gibi canlı yapıdadır. Bu yöntem Didyma Apollon Tapınağı baştaban üstünde (Res.11; Çiz.5) daha açıktır. Burada üste doğru genişleyen kanallarla yumurtadan ayrılan çanaklar dışa doğru yay çizip üst silmeyle birleşmiştir. Priene Athena ve Sard Artemis örneklerinde kanallar alttan üste doğru aynı genişlikte devam eder. Didyma Apollon Tapınağı'nda yumurtalar çanaklara gömülmüştür. Biçim olarak Didyma Apollon Tapınağı Sard Artemis Tapınağı'ndan sonraki döneme, İ.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenebilir[135]. Yumurtalar üstten düz kesilip, çanaklar arasına ters mızrak uçları işlenmesine karşın, aynı özellikler Didyma naiskosunun[136] doğu alınlık kornişindeki (Res.12; Çiz.6) bezekler için de geçerlidir.

Belevi Anıtı baştaban üstünde de (Res.10; Çiz.7), yumurtalar Didyma Naiskos'unda olduğu gibi hafif bombeli olan üst kısımlarıyla silmeye dokunurken alta doğru keskince sivriltilmiştir. Genel örge yapısı, çanak ve mızrak uçlarının yumurtayla olan ilişkileri, biçimsel açıdan Belevi Anıtı bezemelerini, naiskos'tan sonraki bir döneme, İ.Ö.3.yüzyıl ortalarına yerleştirebileceğimizi gösterir[137].

Magnesia Artemis Tapınağı İ.Ö. 3. yüzyılın son çeyreğinde[138] yapılmış olsa Belevi Anıtı ile biçimsel olarak benzerlik olması gerekirdi. Ancak Magnesia Artemis Tapınağı'nın kabartma kuşağı üstünde (Res.16; Çiz.8) yumurtalar plastik olarak işlenmiş çanaklar içinde boşluktaymış gibi durmaktadır. Alttan üste doğru genişleyen kanallar, keskin kenarlı çanakları

---

[134] Butler, 1925, 65 vd. İ.Ö.300, Fig. 77; Gruben, 1961, 181, C.D.G. başlıkları İ.Ö.300; Drerup, 1964, 14, İ.Ö.4.yy.; Voigtlaender, 1975, 105, Erken Hellenistik; Hanfmann and Waldbaum, 1975, 56 vd. İ.Ö.270-220; Yaylalı, 122 İ.Ö.300; Gruben, 1976, 399 İ.Ö.4.yy. sonu; Akurgal, 1978, 130 İ.Ö.300; Bingöl, 1980, 24 İ.Ö.300; Koenigs, 1984, 76 İ.Ö.4.yy. sonu.

[135] Butler, 1925, 104 İ.Ö.295'te restore; Bean, 1966, 234 İ.Ö.300; Burford, 1969, 30 İ.Ö.313; Mansel, 1971, 531 İ.Ö.300'lerde inşaat başlıyor; Dinsmoor, 1973, 229 İ.Ö.313'te inşaat başlıyor; Voigtlaender, 21 tapınağa İ.Ö.299'dan önce başlanmış, 31 bezekler İ.Ö.277/76'dan önce olabilir; Gruben, 1976, 359 İ.Ö.313; Haselberger, 1980, 250 İ.Ö.3.yy. ortası; Hoepfner, 1984, 356 yazıtlara göre İ.Ö.300 civarı.

[136] Essen, 1946, 608 İ.Ö.295/94'te bitmiş; Voigtlaender, 63 İ.Ö.300 lerde planlandı, 270 de bitirildi; Gruben, 1976, 373 erken Hellenistik; Alzinger, 1979, Abb, 145; Haselberger, 1983, 104 İ.Ö.200'de bitirilmiş, 220 den sonra Naiskos'dan söz edilemez; Tuchelt, 1983, 192 İ.Ö.3.yy. üçüncü çeyreği, 220 den sonra Naiskos'dan söz edilemez. Taf. 74. 1.

[137] Börker, 1965, 167 İ.Ö.3.yy. sonları; Bean, 1966, 182 İ.Ö.246; Erder, 1967, 68 İ.Ö.4.yy. sonları; Lev. VIb; Hopfner, 1969, 180 İ.Ö.280; Mansel, 1971, 544 II. Antiochos (İ.Ö.246) için; Buluç, 1971, 143 II.Antiochos için; Voigtlaender, 1975, 62 II.Antiochos için, Taf. 4. 1, 2; Praschniker, 1979, 118 İ.Ö.4.yy.son çeyreği, Abb. 24, 35; Alzinger, 1979, 190 İ.Ö.330/20; Koenigs, 1984, 77 Lysimachos için.

[138] Humann, 1904, 164 yazıtlara göre İ.Ö. 220-205; Schede, 1909, 97 vd.yazıtlara göre İ.Ö. 220-206; Weickert, 1913, 82 İ.Ö. 220-206; Butler, 1925, 104 Hermogenes, Sard hakimi Akhaios döneminin (İ.Ö. 220-214) mimarıdır; Hoepfner, 1968, 213 sunak'tan (İ.Ö. 221-203) sonra; Özgan, 1982, 209 sunak'tan (İ.Ö.203) önce.

yumurtalardan ayırır. Mızrak uçları Belevi Anıtı'na göre daha geniş ve keskin sırtlı işlenmiştir. Artemis Tapınağı'nın İ.Ö.3 yüzyılın son çeyreğinde yapıldığı önerisi doğruysa eğer, biçimsel olarak Belevi Anıtı'nı izlemesi gerekirdi. Ancak bu iki bezeme kuşağı arasında biçimsel bir benzerlik kuramıyoruz. Çünkü Artemis Tapınağı'nda yumurtalar orta kısımda dışa doğru hafif şişkinleşirken, Belevi'de keskince sivrilmektedir. Ayrıca yumurtaların Belevi'ye oranla daha plastik olmaları, biçimsel yönden Artemis Tapınağı'nın bu tarihten olamayacağını gösterir.

İ.Ö.2 yüzyılın başlarına dek uzanan dönem içerisine tarihleyebileceğimiz bir yapı olmadığından, dönem biçimini Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı bezekleriyle sürdürmemiz gerekmektedir. Bazı araştırmacıların savladığı gibi tapınağın İ.Ö.200 veya 2.yüzyılın ilk çeyreğinden olduğunu kabul edersek, Artemis Tapınağı biçim yönünden Zeus Sosipolis bezekleriyle (Res.15) benzerlik göstermeliydi. Ancak Magnesia Artemis Tapınağı'nda görülen (Res.16; Çiz.8) ışık-gölge etkinliğini ve zeminden kopma durumunu burada da izleyemiyoruz. Yumurtalar; çanakları tam olarak doldurmuş, kanallar ince ve derin işlenmiştir. Keskin sırtlı, ters mızrak uçları aralara sıkıştırılmıştır. Zeus Sosipolis'i izleyen dönemin yapıtı olan Bergama Zeus Sunağı baştaban-üstü parçasında da (Res.17) yumurtalar genelde oval ve tam sivri değildir. Çanaklar özellikle üst silmeye doğru aşırı oranda yanlara açılmış, bu açılma sonucunda çok derin kanallar oluşmuştur. Yumurtaların araları da açılmış ve mızrak uçları zemine doğru yayvanlaşıp dar bir eşkenar dörtgen oluşturmuşlardır. Kanallardaki derinlik mızrak uçlarının olduğu çanak aralarında da vardır. İşte bu derin çanak ve çanak araları etkin bir ışık-gölge kontrastının yaratılmasında ana öğelerdir. Zeus Sunağı'nın yapımını yaklaşık başlangıcı ve bitim tarihi bilinmekte[139]. Bu durumda Zeus Sunağı bezekleri için İ.Ö.180 -170 tarihi yanlış olmamalıdır.

İon kymationundaki stil gelişimine baktığımızda Yüksek Helenistik Dönem stilinin sona ermekte olduğu görülmektedir. Bu kümeye yazıtıyla İ.Ö.175 -164 yılları arasına tarihlenen Milet Bouleuterionu'nun karışık düzende yapılmış plaster başlığıyla[140] (Res.18) başlanılabilir. Yumurtalar biraz uzamasına karşın Bergama Zeus Sunağı ile karşılaştırılınca

[139] Schrammen, 1906, 79 II.Eumenes (İ.Ö.197-160/59) dönemi ve devamında; Schede, 1909, II Eumenes dönemi, İ.Ö. !68 den sonra; Butler , 1925, 110 İ.Ö.187-177; Gerkan, 1942, 196 sima İ.Ö.2 yüzyıl; Lawrence, 1957, 214 İ.Ö.180-170; Drerup, 1964, 17 İ.Ö.180-164; Erder, 1967, 51 İ.Ö.180-160; Robertson, 1974, 73 II.Attalos (İ.Ö.160/59-139/38) İ.Ö.138 e kadar; Mansel, 1971, 534 II.Eumenes (İ.Ö.197-160/59) dönemi; Charboneaux, 1971, 367 İ.Ö.180-175; Şahin, 1972, 99 vd. İ.Ö.190 da II.Eumenes (İ.Ö.197-160/59) başlamış, II.Attalos (İ.Ö.197-160/59-139/38) devam etmiş; Alzinger, 1974, 123 İ.Ö.150 den önce; Gruben, 1976, 429 II.Eumenes (İ.Ö.197-160/59) İ.Ö.180 de başlar, II.Attalos (İ.Ö.197-160/59-139/38) bitirir; Akurgal, 1978, 84 II.Eumenes (İ.Ö.197-160/59) dönemi; Bingöl, 1980, 61 İ.Ö.197-159; Akurgal ,1987, 214 İ.Ö.180.

[140] Knackfus, 1908, 99 İ.Ö. 175 -164; Schober, 1933, 20 İ.Ö.175-164; Börker, 1965, 16 IV.Antiochos (İ.Ö.175-164) dönemi; Erder, 1967, 49 İ.Ö.175-164; Kleiner, 1968, 78 yazıta göre İ.Ö.175-164; Dismoor, 1973, 296 IV.Antiochos (İ.Ö.175-164) dönemi; Voigtlaender, 1975, 106 İ.Ö.175-164; Yaylalı, 1976, 127 İ.Ö.175-164; Bingöl, 1980, 31 İ.Ö.175-164.

çanak işlenişi ve bezekler arasındaki ilişki yönünden fazla bir farklılık yoktur. Bouleuterionu'nda yumurta çanakları tam olarak doldurmuş, kanallar dar ve derin işlenmiştir. İnce uzun mızrak uçları da ilk olarak burada karşımıza çıkar. Burada dikkati çeken çanakların önceki kümedeki, yukarıya doğru yayvanlaşmasının kaybolduğudur. Bu durum etli yumurta ve çanaklarla artık ışık-gölge kontrastı yok olmuştur. Bu değişiklikle yumurtalar tekrardan klasik örneklere benzemeye başlamışlardır. Yine Milet'deki Dionysos Tapınağı'nın kapı sövesindeki yumurtalar[141] (Res.19) aynı stil özelliklerini gösterir. Burada Bouleuterion'dan farklı olarak çanaklar az dolgun dolayısıyla daha keskindir. Yumurtaların aralarının açılmasıyla klasik çağ örneklerinde olduğu gibi eşkenar dörtgen mızrak uçları oluşmuş ve klasik şema iyice belirginleşmiştir. Ama buradaki metalik sert yapı bunları klasik çağ örneklerinden ayırır. Sertleşme nedeniyle genel görünümün daha zarif ve düzgünleştiğini görmekteyiz. W.Müller-Wiener bu tapınağı İ.Ö.erken 3.yüzyıla tarihlemek ister[142]. Anılan dönem bezekleriyle burada incelediğimiz yumurtalar arasında ortak stil özelliklerinin olmayışı, Müller-Wiener ile aynı görüşü paylaşmamıza engeldir. Bu kümenin başka bir yapıtıda Bergama Gymnasium'undaki tapınaktır. Tapınağın baştaban-üstü parçası[143] (Res.20) silmeyle birleştikleri yerde oval, aşağıya doğru sivrilen yumurtalar adeta metal sertliğindedirler. Çanaklar keskin kenarlı olup yumurtalarla aralarında derin kanallar vardır. Yumurtaların araları açılmış ve keskin sırtlı eşkenar dörtgenler oluşmuştur. Mızrak uçlarının aşağıya doğru uzaması ters görünümü kazandırmıştır. Bu kümenin içinde yer alması gereken yumurta dizilerinin biride Magnesia Tiyatrosu'nın Anta başlığındakilerdir[144] (Res.21). Aşağıya doğru sivrilen yumurtalar dolgun ve metal sertliğindedirler. Yukarıda verdiğimiz örneklerde olduğu gibi yumurtalarla çanaklar arasında derin kanallar oluşmuş, ancak çanakların önceki kümelerdeki gibi yukarıda yayvanlaşması kaybolmuştur. Yine önceki örneklerdeki gibi klasik şema oluşmuş, bunun yanı sıra da ışık-gölge kontrastı kaybolmuştur. Yumurtalar arası burada da genişlemiş ve aralarında ince ve ters mızrak uçları göze çarpmaktadır. Bu özellikleriyle Magnesia Tiyatrosu yumurtalarında Yüksek Hellenistik Dönem stilinden kesinlikle söz edilemez[145]. Yukarıdaki örneklerden yola çıkarak yüksek Hellenistik Dönem stilinden geç Hellenistik Dönem stiline geçişi görmekteyiz.

[141] Müler -Wiener, 1977/ 78, 99, Taf. 25, 2.
[142] Müler -Wiener, 1977/ 78, 99.
[143] Schazmann, 1923, 69 vd. Taf. 25; Hahland, 1950, 70; Yaylalı, 1976, 127; Bingöl, 1980, 79; Akurgal, 1978, 93.
[144] Mendel, 1912 -1914, 197; Schober, 1933, 25 Fig. 16; Mercklin, 1962, 36 İ.Ö.200; Erder, 1967, 113 İ.Ö.2.yy.başları, Lev. XXIIc; Yaylalı, 1976, 135 Taf. 36, 3.
[145] Koçhan, 1995, 84.

Yukarıdaki stile verilebilecek son örnek ise Chrysa Apollon Smintheus Tapınağı'nın[146] baştabanüstü parçasıdır (Res.22; Çiz.9). Yumurtalar burada da yukarıda ki örneklerde olduğu gibi yukarıda oval kesilmiş ve aşağıya doğru sivrilmektedir. Yumurtalarla çanaklar arasında derin kanallar oluşmuş, yumurtaların araları açılmış ve aralarında çanaklar gibi keskin sırtlı ince eşkenar dörtgen görünümlü mızrak uçları oluşmuştur.

İncelediğimiz bu kümeyi Bergama Zeus Sunağı'nı izleyen on yıl içine İ.Ö.170-160 yılları arasına tarihleyebiliriz[147].

Priene Athena Tapınağı'nın II. yapı evresinden bir sütun başlığına (Res.23) bakacak olursak; yumurtalar üstten düz kesilmiş, ince-uzun ve sivri uçludur. Çanaklar içerisinde yumurtalar küçülmüş ve keskin kenarlı çanaklar arasında derin kanalları oluşmuştur. Dikkati çeken nokta ise bu kanalların her yerde aynı genişlikte olmalarıdır. Mızrak uçları dar, ince, uzun ve çanaklar gibi keskin kenarlıdır.

Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı'nın sütun başlığındaki (Res.24) yumurtalar stil olarak Priene Athena Tapınağı II. Evresindeki sütun başlığındaki (Res.23) yumurtalarla benzerlik gösterir. Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı'nın anta başlığındaki (Res.25) yumurtalarda Chrysa Apollon Smintheus Tapınağı yumurtalarıyla (Res.22; Çiz.9) benzer öğeler taşımaktadır[148]. Yukarıdaki kümede izlediğimiz ince uzun yumurtalar burada daha da belirginleşmiştir. Çanakların keskinliği ve mızrak uçlarının genel görünümleri de Priene Athena Tapınağı'nın II. Yapım evresindekilerle adeta aynı görünümdedirler. Sertleşme ve metal görünüm burada belirgin bir şekilde kendini gösterir. Böylece klasik şema iyiden iyiye belirginleşmiştir. Böylece yüksek Hellenistik dönemin stili kaybolmuş ve Geç Hellenistik Dönem'in stili oluşmaya başlamıştır.

Bu dönem içerisinde önceliği Magnesia Artemis ve Teos Dionysos Tapınağı'na ait sütun başlıklarının alması gerekir. Magnesia Artemis Tapınağı sütun başlığındaki[149] (Res.26) yumurtalar şişkin, sert ve sivri görünümlüdür. Kanallar iyice genişlemiş ve yumurtalar sanki çanaklar içine sonradan oturtulmuş gibidir. Çanaklar yumurtaların altına kadar girmişler ve aradaki mızrak uçları da dar ve keskin sırtlıdırlar. Saydığımız bu stil özellikleri aynı tapınağın başka bir başlığında da (Res.27) görülmektedir. Burada yumurtalar çok yüksek kabartma şeklinde yapılmış adeta parçalanmış görünümündedirler. Bu özellik geç genelde Geç Hellenistik Döneme verilebilecek stildir.

[146] Drerup, 1964, 14 İ.Ö.2.yüzyıl; Weber, 1966, 103 vd.; Yaylalı, 1976, 129 İ.Ö.150 cvr.; Akurgal, 1978, 31 İ.Ö.2.yüzyıl
[147] Voigtlaender, 1975.
[148] Koçhan, 1995, 85 -86.
[149] Humann, 1904, Abb. 40; Butler, 1925, Fig. 116.

Geç Hellenistik Dönem stil özellikleri yukarıda da bahsettiğimiz gibi Teos Dionysos Tapınağı sütun başlığı (Res.28) yumurtalarında da izlemek mümkündür. Başlığın çok yıpranmış olmasına rağmen ince, uzun, sivri yumurtalar ve derin kanallar başlık üzerinde oldukça belirgindir. Yumurta ve çanaklar burada da sert, metalik ve güzel görünümdedir. Ayrıca yumurta ve çanaklar arasındaki organik bağlantı tamamen ortadan kalkmıştır. Buna ek olarak dikkat çeken bir başka noktada, yumurtaların silmeyle sınırlandırılmış olsun veya olmasın üstte düz kesilmiş olmalarıdır. Böylece Teos Dionysos Tapınağı' nın sütun başlığında (Res.28) Magnesia Artemis Tapınağı biçimini görebiliyoruz. Ancak ışık gölge etkinliği, zeminle organik bağın kopması, bezeklerin sert işlenmeleri önceki dönemlerde ve bahsettiğimiz örneklerde görmediğimiz, Magnesia Artemis Tapınağı'na özgü yeni özelliklerdir. Bu biçim özelliklerine göre Magnesia Artemis Tapınağı, Priene Athena Tapınağı'nın II. evresinden hemen sonraya, İ.Ö. 2. yüzyılın 2. yarısının ilk otuz yılı içine tarihlenebilir[150]. Teos Dionysos Tapınağı'nın da İ.Ö. 2. yüzyıl ortalarından önceye ait olamayacağını söyleyebiliriz[151]. İ.Ö. 2. yüzyıl sonlarından olan Lagina Hekate Tapınağı da bu gelişimi doğrulamaktadır. Lagina Hekate Tapınağı da, Magnesia'dan sonradır. Magnesia Artemis Tapınağı İ.Ö. 2. yüzyılın 2. yarısının ilk otuz yılı içindendir.

3.5. Knidos

3.5.1. Knidos'un Tarihi Coğrafyası

Knidos antik kenti buğün "Datça yarımadası olarak adlandırılan bölgenin en uç kesminde yer almaktadır. Günümüzde Muğla sınırları içerisinde kalan bu yöre, antik çağlarda "Karia" sınırlarına dâhildi. Antik Knidos kenti güneye bakan ve denize doğru alçalan dik yamaçtaki birçok terasın üzerine kurulmuştur. Bu nedenle ozan Homeros "Yüksekteki Knidos" dan bahseder. Asıl yarımadanın önünde, bugün dar bir geçişle anakaraya bağlı olan ve "kap krio" (Deve Boynu) olarak adlandırılan küçük kayalık bir yarımada daha yer alır. Antik coğrafyacı Strabon burada zamanında her iki liman koyunu birbirine bağlayan bir kanalın bulunduğunu bildirir. Knidos'un topoğrafik özelliklerinden birisi bu iki doğal limandır: Bunlardan kuzeydeki savaş, güneydeki ise ticari gemileri için kullanılmaktaydı[152].

[150] Gerkan, 1929, 34 İ.Ö.2.yüzyılın 2. yarısı; Schober, 1933, 26 İ.Ö. 130'dan önce olamaz; Lawrence, 1957, 214 İ.Ö.130 veya biraz sonrası; Erder, 1967, 64 İ.Ö. 2.yüzyılın 2.yarısı; Havelock, 1971, 75 İ.Ö. 130; Mansel, 1971, 532 İ.Ö. 2.yüzyıl ortaları; Yaylalı, 1976, 131 vd. İ.Ö. 140 -120, Taf. 9.3; Akurgal, 1978, 180 İ.Ö. 150 -125.
[151] Humann, 1904, 164 İ.Ö. 2.yüzyılın ilk yarısı; Schede, 1909, 97 İ.Ö. 2.yüzyılın başı; Gerkan, 1929, 34 İ.Ö. 2.yüzyılın 2.yarısı; Hahland, 1950, 105 İ.Ö.3.yy sonu -2.yy.başı; Bean, 1966, 142 İ.Ö.erken 2.yy; Hoepfner, 1968, 222 İ.Ö.204 yılında bitirilmiş; Gruben, 1976, 390 İ.Ö. 203'den önce planlanmış; Akurgal, 1978, 142 İ.Ö. 2.yy.ikinci çeğreği.
[152] Özgan, 2002, 5.

Rhodos'taki Lindos, Kamiros, İalysos; Kos, Halikarnassos, Nisiros ve Telos'la birlikte Dor Hexapolisini oluşturan Knidos, Herodotosa göre Ispartalılar tarafından kolonize edilmiştir. Diodoros ise Knidos'un ilk sakinlerinin Triopas yönetiminde Teselya'dan gelenler olduğunu yazmaktadır. Kazı sırasında ele geçen en eski buluntular ise şimdilik İ.Ö.7. yüzyıla kadar ulaşmaktadır[153].

İ.Ö.7.yüzyıldan itibaren ise Knidos hakkında yazılı bilgi verilmiştir. Knidos o sırada gelişmiş ve kalabalık bir kent haline gelmiş olmalıdır. Çünkü o zamanlar kent Sicilya ve Mısırda (Naukratis) bazı kolonilerin kuruluşuna katılmıştır. İ.Ö.6. yüzyılda Delphi'deki ünlü kutsal alanda inşa maliyeti oldukça yüksek olan bir hazine dairesi inşa ettirmiştir. Persler Batı Anadolu'yu işgali sırasında Knidos'a girmiş ve sonunda Pers yönetimi altına girmiştir. İ.Ö.5. ve 4. yüzyılda Pers Savaşları biter bitmez önce Atina tarafından kurulan Atik Delos Deniz Birliği'nin üyesi olmuş ancak Peleponnes Savaşı sırasında (İ.Ö.431- 404) Rhodos, İasos, Samos ve diğer kentlerle birleşerek bir ekonomik birlik oluşturmak için güçlenen Spartalılar'ın tarafına geçmiştir.

İ.Ö.3.yüzyılda ise Mısır'daki Ptolemaios krallarıyla yakın ilişki halinde olmuştur. İ.Ö.2.yüzyılda Roma'nın ulaşım yollarında artan garantör etkisiyle oluşan güven ortamı Akdeniz ülkelerinin kalkınmasını etkilemiştir. Delos, Atina, Makedonya, İskenderiye ve Karadeniz Bölgesi gibi antik dünyanın tüm kısımlarında ele geçmiş olan çok sayıdaki Knidos amphora mühürleri kentin ticari ilişkilerinin ne kadar uzağa erişmiş olduğunun güzel bir göstergesidir. İ.Ö.1.yüzyılda Knidos'un da güney Akdeniz'de daima artan deniz korsanlarından zarar görmüş (İ.Ö.68). Rodos ve Kos gibi Knidos da Mithridates'e karşı reddedici davranmışlartır ve Pontus Kralı'na karşı savaşında Romalı konutan Lucullus'un donanmasına gemiler vermişlerdir. Romalı komutan Sulla tarafından Knidos'a ayrıcalıklar sağlanmıştır (İ.Ö.63). Daha sonraki dönemde İmparator Augustus'un Doğu Akdeniz bölgelerinde nihai düzeni sağladığı Actium Savaşı'ndan sonra(İ.Ö.31) Knidos, İmparator ailesiyle olan iyi ilişkileri sayesinde tekrar serbestlik statüsünü elde etmiştir ve İ.S.7.yüzyılda Kos ve Rhodos ile aynı zamanda Araplar tarafından işgal edilerek tahrip edilmiştir[154].

3.5.2. .İon Kymation Kuşağı

Knidos Apollon Karneios kutsal alanına ait blokta beyazımsı-gri mermer kullanılmıştır. (Res.29; Çiz.10) İlk profil girland motifi ve devamında ion kymationu ve inci-payet dizisi yer alır[155]. Plastik ve derin olarak çalışılmış girland motifine[156] göre yumurtalar

[153] Bayburtluoğlu, 1981, 76; Bean, 2000, 138.
[154] Özgan, 2002, 9 -27.
[155] Özgan, 1995, 266, Abb. 10.11.

daha yassı bir biçimdedir. Yumurtalar üstten bir silmeyle sınırlandırılarak düz kesilmiştir. Çanakları dolduran yumurtalar oval ve aşağıya doğru sivrilmektedir ve yumurtaların ucu ip şeklinde kabuğa birleşerek sonlanmaktadır. Düz kesilmiş keskin kenarlı kabuklar içerisine oturtulmuş yumurtalar çanak kısmından fazla ayrılmamıştır ve yumurtayla çanak arasındaki kanal aşağıya doğru daralmaktadır. Mızrak uçları ise bıçak sırtlı olup aşağıya doğru sivrilmektedir. Yumurta dizisinin altında inci-payet dizisi görülmektedir.

3.5.3. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması

Apollon Karneios kutsal alanına ait blokta (Res.29; Çiz.10) yumurtalar, yukarıda verilen örneklere göre şişkin yapılarını yitirip, yavaş yavaş yüzeysel bir görünüm kazanmıştır. Daha önce de stilinden bahsedilen Magnesia Artemis Tapınağı sütun başlığındaki (Res.26) yumurtalar şişkin, sert ve sivri görünümlüdür. Kanallar burada iyice genişlemiş ve yumurtalar sanki çanaklar içerisine sonradan oturtulmuş gibidir. Mızrak uçları ise dar ve keskin sırtlıdır. Aynı stil özellikleri Magnesia Artemis Tapınağı'na ait bir başka sütun başlığında da (Res.27) görülebilir. Burada da yumurtalar yüksek kabartma şeklinde verilmiştir. Oysa Karneios kutsal alanındaki yumurtalarda klasik bir şema oluşmuş, yukarıda ki örneklerde verilen sert yapı ve plastik görünüm kaybolmuştur. Bu stili ile altarın yumurtaları Magnesia agorası'nın sütun başlığındaki (Res.30) yumurtalarla büyük benzerlik göstermektedir. Burada da yumurtalar fazla etli değil ve uçları sivrilmiştir. Şişkin yapı kaybolarak yüzeysel ve şematik bir görünüm kazanmıştır. Houpfner[157], Magnesia Agorası'nın batı stoasında İ.Ö.206 tarihli yazıtlar olduğu gerekçesiyle Magnesia Agorası'nın İ.Ö.3.yüzyılda yapılmış olması gerektiğini söyler. Ama Alzinger[158] stil gelişimine göre yaptığı sıralamada Magnesia Agorası'nı Artemis Tapınağı'ndan sonraya tarihler. Apollon Karneios kutsal alanında bulunan 2 yazıta göre[159] Antiochialı Theon ve Knidoslu Zenodotos'un bu kutsal alanda çalıştığı ve çalışma yıllarının

---

[156] İlk bakışta yaprakların arasındaki boşluklar hiç değişmeksizin bir dizi halinde uzanırlar. Aynı formdadırlar ve Pergamon Demeter Tapınağı örneğindeki gibi en erken plastik girland örneğidir. Işık-gölge etkisi vardır. Yapraklar gerçekten gerçeğe uygun olarak verilmiştir. Plastik yapraklar sık ve etlidir. Knidos'taki girlandın benzeri Pergamon'daki Athena Kutsal Alanının propylonu'nda da görülür. Ama yaprakları biraz daha farklı bir şekilde sıralanmıştır. Biraz güçlü, tam ve asılı durmaktadır. Pergamon girlandı İ.Ö.2.yüzyıla tarihlenmektedir. Özgan, 1995, 266.

[157] Houpfner, 1968, 223. Ancak bu konu tartışmalı olup, yazıtların gerçekten buraya ait olup olmadığı açık değildir.

[158] Alzinger, 1974, 123 vd.

[159] Knidos Apollon Karneios kutsal alanında, Altarın alınlığında sol tarafta yer alan yazıt Antiochialı Theon'un imzasını taşır. Bu yazıt Apollon Karneios için bir adak yazıtıdır. Bu yazıtta "Antiochialı Theon üç figürü yapmıştır", "Antiochialı Theon bunları yapmıştır" ibareleri yer almaktadır. Altarın üzerindeki figürler Theon'un sanatına dair izler taşımaktadır. Bu sanatçının ismi başka birçok yazıtta da geçmektedir. Bunlardan birisini Rhodos'da İ.Ö.180 -170 yılları arasında, diğerini de yine Rhodos'da İ.Ö.148 yılında yapmıştır. Bunların, harf formlarından tanındığı kadarıyla Theon'un elinden çıktığı düşünülmektedir. Bu tarihlemeyi harf formlarıda destekler. Bütün bu nedenlerden dolayı yazıtları çözen epigraf Blümel'e göre Altarın yapılış tarihi İ.Ö.190 -140 yılları arasında olmak zorundadır. Rumscheid, 1994, 21.

ise İ.Ö.2. yüzyılın başlarında olması[160] oluşturduğumuz kronolojiyi doğrulamaktadır. Yine Rumscheid,[161] Theon'un Knidos altarında yapmış olduğu çalışmaların İ.Ö.190-140 yılları arasında olduğunu söyler ve altarın tarihine de yukarıdaki tarihi verir.

3.6. Alabanda (Araphisar)

3.6.1. Alabanda'nın Tarihi Coğrafyası

Alabanda antik kenti, Çine ilçesinin yaklaşık 9 km.batısında, Gökbel Dağı'nın kuzeyindeki tepelerin eteklerinde kurulan Araphisar Köyü yerleşim alanında ve Marsyas (Çine) Çayı'nın batısında, ovada kurulmuş önemli bir Karia yerleşimidir[162]. Antik çağlarda da Alabanda'nın konumunun oldukça önemli olduğunu kaynaklardan öğreniyoruz[163]; çünkü anılan dönemde Lykia'dan başlayıp Ionia içlerine kadar uzanan, trafiği yoğun ticaret yolu üzerinde bulunmaktaydı. Bu yolla, Mylasa, Alinda ve oradan Miletos'a ulaşılabilmekteydi[164]. Bunun yanı sıra, yine konumu gereği, taşımacılıkta da oldukça ileri gitmiş olan kent, kendi üretimleri yanı sıra diğer kentlerin de ürünlerini dış pazarlara ulaştırıyordu[165].

Strabon, "Geographika" adlı yapıtında Alabanda'nın konumunu Apollonios Malakos'tan duyduğu kadarıyla şöyle aktarır: "Alabanda birleşmiş iki tepenin eşiğine hem bu görünümünden, hem de burada çok sayıda akrep bulunduğundan ötürü alaya alırken, kentin akrep küfeleri yüklü bir eşek olduğunu söyler. Ayrıca Alabanda halkının lüks içinde yaşadığını, zevk ve eğlenceye düşkün olduğunu ve kentte arp çalan pek çok kızın pek çok kızın bulunduğunu anlatır[166].

Alabanda konusunda ilk bilgileri Hitit kaynaklarından öğreniriz[167]. Garstang ve Gurney yazılı kaynaklar ışığında, Hitit imparatorluğu'nun batı sınırlarını ve o dönemdeki coğrafi durumu belirlemeye yönelik çalışmalarında II. Mursilis'in (İ.Ö.1345- 1315) Ahiyawa üzerine düzenlediği seferler sırasında izlediği yolu, geçtiği kentleri belirtmektir[168]. Adı geçen araştırıcılar, antik Ion ve Karia kentleriyle metinlerde verilenleri özdeşleştirme önerilerinde de bulunur ve bunlardan Waliwanda adının Alabanda olabileceği savını önerir. II. Mursilis, anılan metinlerden anlaşıldığı kadarı ile bu Ahiyawa seferinde Lukka topraklarından, kuzeydeki Millawanda kentine giden yolu kullanmıştır. Sallapa (Pessinus) dan başladığı

[160] Özgan, 2002, 68 -69.
[161] Rumscheid, 1994, 21.
[162] Bean, 2000, 189.
[163] Ramsay, 1961.
[164] Garstang - Gurney, 1959, 78.
[165] Magie, 1950, 52.
[166] Strabon, Coğrafya (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV. 2. 26, 235.
[167] Garstang - Gurney, 1959, 78 - 79.
[168] Boysal, 1971, 7 -71.

seferde olasılıkla Menderes vadisini aşıp, Ilanda (Alinda)'ya ulaşmadan önce Waliwanda'dan geçmiş olmalıdır. Yani Mursilis Alabanda'dan (Waliwanda) Alinda'ya (Ialanda) oradanda Miletos'a (Milliwanda) ulaşmıştır[169]. Marchese de bu konuda kitabından bahsetmektedir[170]. Bu duruma göre Alabanda'nın İ.Ö. II. binde de yerleşim görmüş olduğu fikri ortaya çıkartılabilir.

Heredotos Kserkses'in İ.Ö. 480'de Yunan kentlerini istilasını anlatırken Alabanda'dan ilk kez söz eder. Kent Khrysaoreon Birliği'nin bir üyesiydi; ilk zamanlar Karia'ya aitti, daha sonra Mausolos'un Krallığının parçası haline geldi[171].

Strabon, kendi zamanında Alabanda'nın Karia'nın iç bölgelerinde yer alan kentleri içinde Mylasa ve Stratonikeia'dan sonra üçüncü büyük kenti olduğunu belirtir[172].

Herodotostan sonra antik kaynaklardan Alabanda ile ilgili edindiğimiz ilk bilgiler ancak İ.Ö.2.yüzyıl başlarına aittir. İ.Ö.197 yılında V. Philippos'a (İ.Ö.222 -179) karşı yapılan II. Makedonya savaşında Roma müttefikleri arasında adı geçer[173]. Aynı tarihlerde III. Antiokhos (İ.Ö.223 -187) Ephesos'u da egemenliği altına aldıktan sonra Anadolu'da birçok kentin Seleukos yönetimine tekrar bağlanması için üzerlerinde baskı oluşturmaya başlar. Bu baskılar sonucu bölgedeki birçok antik kent Antiokhos'u onurlandırmak amacıyla zaman içinde Antiokheia ismini alır[174]. Alabanda'da bu kentler arasında yer alır. Bu durum, İ.Ö.190 yılında yapılan Magnesia Savaşı'nda, Antiokhos'un yenilmesine kadar kısa bir süre geçerliliğini korur[175]. Anılan bu savaşın ardından imzalanan Apameia Barışı (İ.Ö.188) ile Seleukoslar'ın egemenlik bölgesinde, Menderes'in güneyindeki Karia ve Lykia bölgeleri Rhodos egemenliğine verilir[176]. Karia ile birlikte, Alabanda da bu antlaşmayla Rhodos yönetimine girer. Magie'ye göre, Alabanda'nın Rhodos yönetimi altında kaldığı süre fazla uzun değildir[177]. İ.Ö.167'de Rhodos ile Roma'nın arasındaki olumsuzlukları fırsat bilen Alabanda ve Mylasa, Rhodos'a saldırmış[178] ve kazanılan zaferden sonra Roma senatosunun da onayıyla Karia ve Lykia toprakları özgürlüğüne kavuşmuştur. Alabanda, İ.Ö.170 yılında

[169] Garstang - Gurney, 1959, 78 -79.
[170] Marchese, 1986, 292.
[171] Herodotos, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 1991, VII, 195; Bu konu hakkında bkz. Bean, 2000, 190.
[172] Strabon, (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV. 2. 22, 231.
[173] Bu savaşla ilgili bkz. Mansel, 1971, 482.
[174] Mansel, 1971, 482.
[175] Head, 1897, 26-27.
[176] Bean, 2000, 191.
[177] Magie, 1950, 104 -105 ve 109.
[178] Magie'ye göre Rhodos'a karşı ayaklanan kentler Caunos ve Mylasa idi. Alabanda onlara destek vermiştir. Bkz. Magie, 109.

Roma'ya Alabandalı elçi göndermiş ve bu elçiler, Iüpiter'e zengin adaklarda bulunmuş ve senatonun olumlu kararıyla kent özgürlüğüne kavuşmuştur[179].

Head'e göre, ilk para basımı Alabanda'nın özgürlüğüne kavuşmasının ve kentin adının Antiokheia olarak değişmesinden az önce basılmıştır[180]. Sikke basımı Severuslar Dönemine kadar kesintisiz devam eder[181].

3.6.2. İon Kymation Kuşağı

Alabanda Apollon Tapınağı ion başlığı (Res.31) üzerinde yer alan yumurtalar oval ve çanak kısmından fazla ayrılmamıştır. Aradaki mızrak uçları ise plastik verilmiştir. Altta inci dizileri yer alır. Başlıkta yer alan inci dizileri, tapınağın diğer bölümlerine ait inci dizilerine göre daha iri yapılmış olmalarıyla ayırt edilebilir.

Alabanda Apollon Tapınağına ait friz üzerinde (Res.32) üstten düz kesilen yumurtalar aşağıya doğru sivrilmektedir. Çanaklar yumurtalardan derin ve her tarafta aynı genişlikte ki kanallarla ayrılmış ve kenarları keskindirler. Mızrak uçları ince ve keskin sırtlıdır. Yumurta dizisinin altında inci-payet dizisi görülmektedir.

3.6.3. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması

Ethem Beyin 1904 -1905 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sırasında bulunmuş, 1905 -1906 da yayınlanan kazı raporlarında fotoğraflarıyla belgelenmiş ve günümüze ulaşamayan parçalardan biri tapınağa ait ion başlığıdır[182] (Res.31). Rumscheid'a göre başlığın altındaki inci dizisi Magnesia Artemis Tapınağı başlıklarında da aynı şekildedir[183].

Yaylalı ise çalışmalarında Magnesia başlıklarını yumurta ve diğer bezeklerine göre Halikarnassos Mausoleum'unda ve Priene Athena Tapınağında başlattığı kronolojik sıralamada İ.Ö.2.yüzyılın 2. yarısına tarihler ve aynı bağlamda Alabanda Apollon Tapınağı'nın başlığını da değerlendirmeye dahil etmiş ve benzer özellik gösterdiği için bu tarihten hemen sonraya tarihlenmesi gerektiğini belirtmiştir[184]. Buna rağmen Yaylalı'nın görüşü, her ne kadar Heopfner tarafından daha erken bir tarihe çekilmeye çalışılsa da başlığın

[179] Bean, 2000, 191 -192.
[180] Head, 1897, 26.
[181] Head, 1897, 30.
[182] Ethem Bey, 1905 -1906.
[183] Rumscheid, 1994, Taf. 82. 5.
[184] Yaylalı, 1976, 128 -129. Magnesia başlıklarının öncülünü oluşturan Halikarnassos Mausoleum'u ve Priene Athena Tapınağı başlıkları İ.Ö.4 yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. Bu gelişim içerisinde oluşturduğu İ.Ö.150-130 arasındaki ikinci gurubun içerisinde Artemis Tapınağı'nın başlıklarını, Priene'deki Gymnasium başlıklarını da dikkate alarak İ.Ö.150'lere tarihler. Alabanda Apollon Tapınağı'nın başlıklarını ise Chryse Apollon Smintheion Tapınağı yumurta bezekleriyle eş tutar. Böylece Apollon Smintheion ve Apollon İsotomos Tapınakları İ.Ö.150'den sonraya tarihlenmelidir. Hoepfner, 1968, 225 -233. Aynı konuda Magnesia Artemis Tapınağı'nın sütun başlıklarını volüt ölçüleri ve bezemelerini dikkate alarak İ.Ö.2 yüzyılın ortasına kadar oluşturduğu sıralamada İ.Ö.2 yüzyılın ilk çeyreğine yerleştirir.

yumurta bezekleri, yastık kısmındaki akanthus yaprakları ve abakusundeki lesbos kymationu ile benzerlik göstermesinden dolayı daha uygun görünmektedir.

Yine Yaylalı Magnesia Artemis Tapınağı mimari bezeklerini incelerken tapınağın yapımının İ.Ö.2.yüzyılın 3.çeyreği sonuna kadar sürdürüldüğünü, bu bağlamda sütun başlıklarını İ.Ö.150 ve sonrasına, Artemis Tapınağı mimari bezekleri ile benzer öğeler taşıyan Alabanda Apollon Tapınağı'nın bu tarihten çok geç olmayan bir tarihte yapılmış olması gerektiğini savlar. Bezeklerdeki stil gelişimine baktığımızda bu görüş bize göre de kabul edilebilir görünmektedir. Sütun başlığındaki yumurta dizilerinin Magnesia Artemis Tapınağı'ndakilerle aynı stilde olması, oval ve çanak kısmından fazla ayrılmamış ancak mızrak uçlarının plastik verilmesi bakımından benzerlikleri kesindir. Alabanda Apollon Tapınağı'ndaki sütun başlığı fazla tahrip olmasına rağmen Magnesia Artemis Tapınağı sunağı sütun başlığındaki (Res.24) yumurtalarla büyük benzerlik göstermektedir. Her iki başlıkta da yumurtalar oval, tabana doğru sivrilmiş ve sert görünümündedirler. Ayrıca mızrak uçlarının plastik verilmesi bakımından da benzerdirler.

Ethem Bey tarafından 1904 -1905 yıllarında yapılan kazılarda, bir Bizans duvarı içinde bulunmuş olan friz blokları[185] (Res.32), diğer eserler gibi ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır. Alabanda Apollon Tapınağı'na ait friz üzerinde yer alan yumurtalar üstten düz kesilmiş ve tabana doğru sivrilmişlerdir. Alabanda Apollon Tapınağı'na ait sütun başlığında da (Res.31) aynı sertlik gözlenebilir. Çanaklar yumurtalardan derin kanallarla ayrılmış ve keskin kenarlıdırlar. Mızrak uçları ise çanaklar gibi ince ve keskin sırtlıdır. Aynı stili Magnesia Artemis Tapınağı sütun başlığında da (Res.26,27) görmek mümkündür. Bu benzerlik Magnesia Artemis Tapınağı frizlerinde de (Res.16; Çiz.8) görülür. Yaylalı'ya göre frizin konusu ve heykeltıraşlık özellikleri bakımından Magnesia Artemis Tapınağı örnek alınmış, ancak İ.Ö.2 yüzyıl sonuna tarihlenen İlion Athena Tapınağı frizleri ile (Res.33) tarih açısından yakınlaşmaktadır. Buna bağlı olarak Alabanda Apollon Tapınığı'nın frizleri de buna yakın olmalıdır[186]. Magnesia Artemis Tapınağı'yla Alabanda Apollon Tapınağı frizleri arasında dikkat çekici en büyük farklılık frizleri üstten sınırlayan yumurta bezeğinin altında, Alabanda Apollon Tapınağı frizi'nde bir inci dizisi bulunmasıdır. Söz konusu yumurta bezekleri dikkate alınacak olursa, bezek stili olarak çok fazla ayrılmadıkları görülür. Alabanda Apollon Tapınağı'ndaki bezeklerde, Magnesia frizi'ndekilere oranla yumurtaların çanaktan daha fazla ayrılmış olması ve mızrak uçlarının daha az plastik yapılmasının dışında belirgin bir farklılık göze çarpmamaktadır. Bu da Alabanda Apollon Tapınağı'nın frizlerini yapan ustanın, Magnesia'daki atölyede yetişmiş olması ya da en azından oradaki atölyelerin

[185] Ethem Bey, 1905 -1906, Res. 5; Rumscheid, 1994, Taf. 3. 1.
[186] Yaylalı, 1976, 168 -169; Ethem Bey, 1905 -1906, Res. 7.

etkisinde kalmış olabileceği fikrini akla getirmektedir. Sonuç olarak mimari özellikleri bir yana bırakırsak heykeltraşlık anlamında Magnesia, Hellenistik Dönem içerisinde önemli bir merkez olarak önemini ve etkisini yıllarca sürdürmüştür. Alabanda Apollon Tapınağı frizleri, Magnesia Artemis Tapınağı frizlerinden sonra ancak heykeltıraşlık özelliklerini sürdürdüğü bir dönemde ve tamamen Magnesia stili örnek alınarak yapılmış olmalıdır.

Yukarıda bahsettiğimiz Magnesia Agorası'nın[187] sütun başlığındaki[188] (Res.30) yumurtalar da stil karşılaştırmasına dâhil edilebilir. Çünkü Alabanda Apollon Tapınağı'nın yumurtaları ile büyük benzerlik göstermektedir. Burada yumurtalar fazla etli değil ve uçları da sivridir ve yumurtalar şişkin yapılarını yitirmeleriyle yüzeysel bir görünüm almıştır. Çanaklarla yumurtalar arasındaki kanal her yerde aynı olacak şekilde daralmış ve klasik şema görülmektedir. Önceki dönemin sert yapısı ve plastik görünümü yok olmuştur. Aynı olay yukarıda bahsedilen Knidos'ta Apollon Karneios kutsal alanında yer alan bloktaki (Res.29) yumurtalarda da izlenebilir. Aynı gelişim Priene Bouleuterion'un sütun başlığının (Res.34) yumurtalarında izlenebilir. Burada yumurtalar yine yüzeysel ve şematik işlenmiştir. Çanaklarla yumurtalar arasında oluşan kanallar yumurtaların altına dönmemektedir. Çanaklar ip gibi incelmiş ve keskin sırtlıdır. Aralarındaki mızrak uçları sadece yüzeysel olarak verilmiştir[189]. Yine Priene Aşağı Gymnasium'una ait bir başka sütun başlığında (Res.35) da yumurtalar önceki örneklerde olduğu gibi uzun, dar ve sivridir. Çanaklar arasındaki kanallar iyice daralmış ve derinlikleri de azalmıştır. Mızrak uçları ip gibi yuvarlak ve yüzeysel işlenmiştir. Bu benzerlikten dolayı Bouleuterion ile Aşağı Gymnasium yapıları farklı dönemlerde yapılmış olmamalıdır. Çünkü bezeklerdeki stil, tarihsel açıdan birbirine çok yakındır. Aşağı gymnasiumunda İ.Ö.2.yüzyılın son çeyreğinde yapılmış olması gerekir[190].

Koçhan, Alabanda Apollon Tapınağı'nın bezeklerini, Hermogenes stili içerisindeki diğer tapınaklarla karşılaştırarak kronolojik bir sıra oluşturmuştur. Buna göre, Teos Dionysos, Magnesia Artemis ve Alabanda Apollon Tapınakları'nın bezekleri İ.Ö.140-120 tarihleri arasında, bu belirtilen sıra ile yapılmış olmalıdırlar[191]. Mimari bezeklerdeki stil gelişimine bakarak Koçhan'ın tarihlendirmesi bizim düşüncemize göre de ters düşmemektedir. Bu seriye ek olarak bezeklerinin stilinden dolayı Knidos Apollon Karneios kutsal alanı bu tarihlemenin en başına yani İ.Ö.2.yüzyılın 2.yarısına tarihlenebilir.

[187] Ethem Bey, 1905, Fig. 8.
[188] Koenigs, 1983, Taf. 42, 2.
[189] Koçhan, 1995, 90.
[190] Schede, 1964, 80 vd.; Wiegand - Schrader, 1904, 274 İ.Ö.130'dan sonra; Havelock, 1971, 68 İ.Ö.130; Yaylalı, 1976, 129 İ.Ö.2 yüzyılın ikinci yarısı; Koenigs, 1983, 171 İ.Ö. 2.yüzyılın ikinci yarısı.
[191] Koçhan, 1995, 59 -60.

3.7. Lagina

3.7.1. Lagina'nın Tarihi ve Coğrafyası

Lagina antik kenti bu gün birçok kaynakta, Muğla ili, Yatağan ilçesi, Turgut Beldesi sınırları içinde kalan harabeler olarak tanımlanır[192]. Son bulunan yazılı belgeler ise, antik kentin adını "Koranza" olarak göstermektedir[193]. Bu yöre için "Lagina" adı uzun süre kullanılmış ve Türk Dili fonetiğine uygun olarak "Leyne" şeklini almıştır. Son düzenlemelerle beldenin ismi "Turgut" olarak değiştirilmiştir[194].

Lagina, Karia Bölgesi sınırları içerisinde kalan kutsal bir alandır ve bu bölgede yaşayanlar da Karialılar olarak tanınır[195]. Lagina'nın tarihi süreci büyük ölçüde Karia Bölgesi'nin ve bağlı bulunduğu Stratonikeia'nın tarihi süreciyle paralellik gösterir.

Lagina yöresinde ele geçen en erken buluntular Eski Tunç Çağı'na aittir. Lagina'nın doğusunda Yarbaşı mevkiindeki nekropol sahasında, küp mezar şeklinde gömütler yer almaktadır[196]. Sayıları 39 adet olan bu eserler şuan Bodrum Müzesi'nde bulunmaktadır. Eski Tunç Çağı'ndan sonra yörede ele geçen en erken buluntular Sub-miken dönemine aittir[197]. Bu döneme ait en eski buluntu Stratonikeia tiyatrosu yakınlarında bulunan iki Submiken vazo ve bir tablettir. Lagina ve Stratonikeia nekropollerinde Yusuf Boysal başkanlığında yürütülen kazılarda Geç Geometrik Dönem malzemeleri bulunmuştur[198]. Geç Geometrik Dönemden itibaren de kesintisiz bir kronoloji oluşturacak buluntular ele geçmiştir[199].

Bölgenin Pers hâkimiyetine girmesi ile birlikte siyasi ve idari yapının değişerek merkez satraplık sistemine geçişin yarattığı sorunlar veya otoritenin yeni düzenlemeleri sonucu İ.Ö.5.yüzyıla ait buluntu kesintisi ile karşılaşıyoruz. Gerek Stratonikeia, gerekse Lagina nekropolleri kazılarında İ.Ö.5.yüzyıla ait buluntu ele geçmemiştir[200]. Yatağan-Eskihisar karayolunun yapımı sırasında bulunan ve İ.Ö.5.yüzyıla tarihlenen iki adet hydria bu devire ait tek buluntudur[201].

---

[192] Tırpan, 1977, 75; Bkz. Tırpan-Söğüt, 2005, 1.
[193] Şahin, 1973, 179, Lev. I-II.
[194] Tırpan-Söğüt, 2005, 1.
[195] Kuzeyde Büyük Menderesi takip eden Cevizli ve Karanlık Dağlar, güneyde Dalaman Çayının yatağının oluşturduğu sınır, doğuda Baba Dağ, Honaz Dağı, Bozdağ zinciri ve batıda Ege Denizi ile sınırlandırılan bölge, antik çağda Karia Bölgesi olarak kabul edilmektedir.
[196] Boysal, 1979, 389 -390.
[197] Tırpan-Söğüt, 2005, 3.
[198] Boysal, 1970, 63 -93.
[199] Boysal, 1979, 389 vd.; Boysal, 1970, 63-93.
[200] Baldıran, 1990, 47.
[201] Şahin, 1976, 15, Lev. V 1, 2, Şubat 1976'da Stratonikeia-Yatağan yolu yapımı sırasında Stratonikeia'ya 1 km. mesafede ve yolun kuzeyinde iki mezar bulunmuştur. İ.Ö.5.yüzyıla tarihlenen bu mezar buluntuları nedeniyle Ç.Şahin buraya yakın olan Halkalı ve Manastır Mevkilerinde antik Chryasoris kentinin yer alabileceğini ileri sürmüştür.

Hekate Tapınağı'nın yaklaşık 1km. kuzeybatısında, ele geçen İ.Ö.4.yüzyıla ait kitabeden yörenin "Koranza" kenti olarak tanındığı ve Lagina'nın bu kentin bir demosu olduğunu anlıyoruz[202]. "Koranza" adı bu kitabelerde geçer. Aynı yerdeki İ.Ö.4.yüzyıl ortalarına tarihlenen diğer kitabelerde ise Koranza'ya bağlı Xthybira ve Patarousa köyleri ile Angora, Ondra ve Lagina demoslarının isimlerini görüyoruz. Kitabelerden anlaşıldığı üzere Koranza, İ.Ö.4.yüzyılda kendine bağlı köyleri ve demosları olan iki Arhon ile idare edilen, Apollon ve Artemis'e ait bir kült merkezi[203] olan bir kenttir. Stratonikeia nekropolünde ise İ.Ö.4.yüzyıla ait buluntular daha önceki dönemlerden daha fazladır[204].

İ.Ö.başlarında Stratonikeia kentinin Seleukoslar tarafından genişletilip, imar-iskan edilmesi ve bölgenin siyasi yapısının yeniden düzenlenmesi ile Koranza antik kenti, Stratonikeia'nın demoslarından biri olmuştur[205]. Stratonikeia ve Lagina İ.Ö.205 yılında Makedonya Kralı Philip'in eline geçer. Stratonikeia ve demosları ağır vergi ödeyerek bağımsızlıklarına kavuşurlar. İ.Ö.197 yılında bölge Rodos hâkimiyetine girer. İ.Ö. 189 yılına ait bir kitabede Stratonikeia ile Rodos arasında sınır antlaşması olduğu ve Bargylia kentinin hakemlik yaptığı göz önüne alınırsa, Rodos hâkimiyeti fazla uzun sürmemiştir. İ.Ö.167 yılında Roma'nın yardımları ile Karia'nın bütün kentleri tamamen bağımsızdır[206]. İ.Ö.130 yılında Roma'ya baş kaldıran Bergamalı Aristonikos Romalılar'dan korunmak için Stratonikeia'ya sığınır. Bunlara dayanarak İ.Ö.2.yüzyılın 2.yarısı içinde Stratonikeia'nın Mylasa ile sınır olan geniş bir hâkimiyet bölgesine sahip bağımsız ve güçlü bir kent olduğunu söyleyebiliriz.

Anadolu'yu Romalılar'dan temizlemek için mücadele veren Pontus Kralı Mithridates'e karşı Roma'yı savunan Stratonikeia İ.Ö.88 yılında Mithridates'in işgaline uğrar. Romalılar İ.Ö.81 yılında Pontuslular'ı yener ve Stratonikeia mükâfatlandırılarak kentin 50km. Kuzeydoğusunda yer alan Hydisos şehri ve toprakları Stratonikeia'ya verilir. Böylece Stratonikeia, İ.Ö.1.yüzyılın ilk yarısında da oldukça geniş tapraklara sahip bağımsız bir

[202] Şahin, 1973, 179, Lev .I-II; Tırpan-Söğüt, 2005, 3.
[203] Yukarıda adı geçen yazıtların bulunduğu Köklük mevkiinde muhtemelen bu külte ait bir çok mimari eleman tespit edilmiştir. Yörede ele geçen buluntular burada Arkaik Döneme kadar uzanan bir kültün varlığını işaret eder. Artemis kültü, tapınımı bölgede Roma Dönemi'nde de devam etmiştir. Şahin, 1973, 185.
[204] Baldıran, 1990, 60.
[205] Tırpan, 1990, 217 -234; Tırpan-Söğüt, 2005, 3.
[206] Rodos hâkimiyeti sonuna kadar (İ.Ö.167), Zeus Chrysaoreus kültü ve külte bağlı kurulan "Karain Chrysaoris Birliği" söz konusudur. Daha sonra politik merkez Stratonikeia'ya alınmış, birliğin adı "İdrias Birliği" olarak adlandırılmış ve Zeus Chrysaoreus kültü görevini devam ettirmiştir. Bölgenin bağımsızlığa kavuşmasıyla birlikte Stratonikeialılar tarafından imar edilen Lagina Hekate Tapınağı bölgenin önemli bir kült merkezi olmuştur. Bu nedenle Lagina'da oturanların "Lagineis" demotik ismi ile değil bağlı oldukları İdrieus Birliği'ne izafeten "İdrieis" olarak adlandırılmaktadır. İlerleyen senelerde Lagina Hekate kültünün, bölgenin en önemli kültür ve dini merkez olması, Laginalıların, Stratonikeia Şehir Meclisi'nde ve Hiera Gerousia (Kutsal Meclis)'da üye olarak karalara katılmaları nedeni ile Lagina ismi Hiera Kome olarak değişir ve burada yaşayanlarda Hiera Kometai demotik ismi ile yazıtlara geçer. Şahin, 1976, 44 -45.

kenttir. İ.Ö.40 yılında Partlarla birleşen Labianus, Romalılar'a karşı açtığı mücadelede Stratonikeia'ya saldırır, fakat ele geçiremez bunun üzerine Lagina Hekate Tapınağı'nın yağmalar. Bu yağmada harap olan tapınak tamiri için Augustus İ.Ö.27 yılında büyük bağışta bulunmuştur. Bu bağış kitabesi halen temenos propylonunun kapı lentosunda yer almaktadır.

Geç Hellenistik Dönem'den İ.S.2.yüzyılın 2.yarısına kadarki devirde yöre parlak bir dönem yaşamıştır.

3.7.2. İon Kymation Kuşağı

Lagina Hekate Tapınağı'na ait plaster başlığı'nın (Res.36; Çiz.11) ön yüzü sağlam bir durumdadır. Ön yüzde üstten alta doğru dış bükey bir profili, altında düz silmeli bölüm onunda altında, ion kymationu, ters antemion kuşağı, lesbos kymationu ve inci dizisi yer almaktadır. İon kymationu, anthemion ve lesbos kymationları gibi dokuz yumurtanın tekrarlanması ile oluşmuştur. Yumurtalar üstten alta doğru dış bükey profilli, ince- uzun ve alta doğru sivrilmektedir. Üstten silmenin düz kestiği hafif oval üst kısımlı yumurtalar ile çanakları ayıran fazla derin olmayan dar kanallar yumurtaların altına inmemekte ve her yerde aynı derinlikte ve genişlikte verilmektedir. Yumurta arası profili şekil olarak kalem formunda, ince-uzun ve keskin sırtlıdır. Ara profillerin çanaklarla birleştiği nokta geniş tutularak bir matkap oyuğuyla birbirinden ayrılmıştır. İnciler elips şeklinde, payetler keskin sırtlı ve birbirine yapışıktır.

Lagina Hekate Tapınağı'nın alınlığındaki yumurta dizisi, (Res.37; Çiz.13) hafif içe dönmüş olan kabuklar yumurtayı bitim noktasına kadar izlemektedir. Aradaki mızrak uçları kabuklarla hiçbir yede kesişmez ve hiçbir yerde birleşmez. Mızrak uçları aşağıda ve yukarıda aynı genişliktedir. Dikkatle izlenirse yukarıdan aşağıya doğru hafif bir incelme gözlenir. Bu da hiçbir şekilde sivri uç oluşturmaz.

Yine Lagina Hekate Tapınağı'nın baştaban üstünde dışa çıkık silmenin kestiği ion kymationu'ndaki yumurtalar (Res.38; Çiz.12) bombeli ve dışa doğru bir yay çizerek üstte silme ile temas halindedir. Keskin kenarlı ve eğri kesimli kabuklar içerisine oturtulan yumurtalar, fazla uzun ve sivri değildir. Derine inmeyen keskin, yayvan çanaklar içinde iğreti gibi durmaktadır. Çanakların içi neredeyse boş kalmıştır. Kabukların kalınlığı üstten alta doğru azalır. Çanak aralarının açılmasıyla ters mızrak uçları bir kürek görünümü kazanmıştır. Mızrak uçları üstte kabuklarla temas halindedir. Keskin sırtlı olup, üstte kabuklarla temas ettiği yerde geniş, kabuklardan ayrıldığı noktadan itibaren aniden sivrilerek son bulur. İnciler yuvarlak, payetler ince, keskin sırtlı ve birbirine yapışıktır. Çanak ve mızrak uçları iki yassı payetle birleşirken

bunların aralarına birer yuvarlak boncuk gelerek sık ve düzenli bir dizi oluşturulmuştur.

Lagina Hekate Tapınağı'na ait bir başka baştaban üstü örneğinde, (Res.39) silmenin düz kestiği yumurtalar, bombeli ve büyük olup, yayvan, keskin kenarlı ve eğri kesimli kabuklar içine oturtulmuştur. Yumurtalar derin ve her yerde aynı genişliğe sahip kanal ile kabuktan ayrılmıştır. Yumurtalar kabukların içini tam doldurur. Yumurta uçları hafif sivri, kabuk uçları ise oval bitiyor. Kabuklardan bağımsız yapılan mızrak ucu ince-uzun ve keskin sırtlı olup alta doğru incelmektedir.

3.7.3. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması

Lagina Hekate Tapınağı plaster başlığı (Res.36; Çiz.11) üzerindeki bezekler oldukça tahrip olmasına rağmen dönemin stil gelişimi hakkında bize fikir vermektedir. Plaster başlığı üzerinde yer alan ion kymationları tapınakla aynı döneme verilen Priene Aşağı Gymnasiumuna[207] ait bir sütun başlığı yumurtalarıyla (Res.35) karşılaştırılabilir. Burada yumurtalar dar, uzun ve sivridir. Yumurtalarla çanaklar arasındaki kanallar iyice daralmış ve derinlikleri de azalmıştır. Bu özelliklerinden dolayı plaster başlığı üzerindeki yumurtalarla benzerlik gösterir. Ara profilin çok incelmesi, birbirine yakınlaşması ve daha yüzeysel oluşu ise örneğimizden farklı yanlardır. Bu farklılıklar yerel sanat özelliklerine, usta farklılığına ve mimari elemanların farklılığına bağlanabilir. Aşağı gymnasium İ.Ö.2.yüzyılın son çeyreği içinde yapılmış olmalıdır[208].

Yukarıda bahsettiğimiz Lagina Hekate Tapınağı'nın alınlığı'ndaki (Res.37; Çiz.13) yumurta dizilerindeki yumurtalar oval ve aşağıya doğru incelen bir formdadır ve kabuklar içe doğru profil yaparak aşağıya doğru hafif bir incelme görülür. Tapınaktaki bu kabuk yapısı pronaostaki ion başlığında ve duvar hatılarının bazılarında görülür[209]. Sonuç olarak Rumscheid, Lagina alınlığının Ö. 2. yüzyıldan önce olamayacağını ve 1. yüzyılda yapılmış olabileceğini söylemektedir[210].

Aynı stili yine Hekate Tapınağı'na ait bir baştaban üstünde (Res.39) de görmek mümkündür. Zaten tapınağın arşitravlarına ait ion kymationundaki yumurtalar kabuktan kurtulmuş ve plastik yapılmışlardır. Hellenistik dönem içinde ion

---

[207] Wiegand, 1910, Abb. 274, İ.Ö.130'dan sonra; Yaylalı, 1976, 129; Koenigs, 1983, 171, İ.Ö. 2.yüzyılın 2. yarısı.

[208] Bkz. Dipnot 189.

[209] Lagina dışında yukarıda yumurtaya doğru dönen kabuklar Milet Dionysos Tapınağı tympanonunda da vardır. Bu kabuk ve yumurta arasındaki kanal Zeus Sosipolis Tapınağı yumurtalarında da görülür. Burada çok az olan plastik yapı, daha çok Lagina'daki gibi amaçlanan ayrıntı formlarden değil, kötü işçilikten kaynaklanmaktadır. Yumurta ve kabuğundaki kanalın netliği özellikle plastik yapısı ile Zeus ve Mihridates kapısının üst kısmındakilerle daha rahat karşılaştırılır. Rumsceheid, 1994, 134.

[210] Rumsceheid, 1994, 134.

kymationu'nun gelişimine göre Lagina Hekate Tapınağı'nın yumurta dizileri İ.Ö.2 yüzyılın sonlarına[211] tarihlenebilir.

Yukarıda tanımı yapılan tapınağa ait baştaban üstündeki (Res.38; Çiz.12) yumurtalar, stil açısından çok benzer olan Priene Tiyatrosu ile (Res.41) karşılaştırılabilir. Tiyatroda ki yumurtalar cansız, yalın bir süs unsuru şekline dönüşmüştür. Tapınağa ait arşitrav ile olan benzerliği ise yumurtalar fazla uzun ve sivri değil ve yumurtalar çanak içerisinde bağımsız durmaktadırlar. Çanaklar yumurtalara üst tarafta aynı uzaklıkta ve aşağıya doğru bu uzaklık gitgide daralmaktadır.

Yukarıda ion kymation kuşağında tanımını yaptığımız baştaban üstünde (Res.40; Çiz.14), yer alan yumurtalar stil olarak hieronda bezeme kuşağındaki yumurtalara[212] (Res.42) çok benzemektedir. Burada artık yumurtaların formunu kaybettiğini görmekteyiz. Yumurtalar alta doğru sivri bir şekilde son bulur. Yüzeysel yapılan yumurtalar, derin bir kanal ile kabuklardan ayrılmıştır. Yumurta yüzeyi hafif bombeli olup kabukların içine oturtulmuştur. Kabuklar keskin sırtlı ve alta doğru kalınlığı azalmaktadır. Mızrak ucu kalem formunda, ince-uzun ve keskin sırtlıdır. Çanak ve mızrak uçları iki yassı boncukla birleşirler; bunların aralarına da birer yuvarlak boncuk gelerek sık ve düzenli almaşık dizi oluşturulur. İşte belirtilen bu stil özelliklerinden dolayı Hieronda kabartma kuşağı üstündeki yumurtalar Lagina Hekate Tapınağı örneklerine benzemektedir. Hieronda örneğinde dikkati çeken bir yenilik, önceki kümede olmayan sertliktir. Artık bezeklerde bir sertleşmenin olduğunu görmekteyiz. Hellenistik Dönem yumurtaları ve inci dizilerinin -anta başlıkları dışında- hep lotus-palmet kuşağının altında işlendiğini gördük. Klasik çağlarda ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise yumurtalar ve inci dizisi Hieronda örneğimizde olduğu gibi lotus-palmet kuşağının üzerinde de işlenebilmektedir. Bu durumda Hieronda örneğinin Lagina Hekate Tapınağı'ndan sonra olması gerektiğini bize kanıtlar. Burada gördüğümüz yüzeysel sertlik ve bezeklerdeki güzelleşme Augustus Dönemi klasizmine gidişin bir göstergesidir.

Priene Agorası Kuzey Stoası, Lagina Hekate Tapınağı ve Hieron'da da bulunan parça bir küme oluşturmaktadır. Bunlar stil gelişimine göre İ.Ö.2.yüzyılın son yirmi yılına tarihlenebilir[213].

---

[211] Schober, 1933, 26 İ.Ö.130'dan biraz geç; Hahland, 1950, 108 İ.Ö.2.yüzyılın ikinci yarısı; Erder, 1967, 28 İ.Ö.2. yüzyılın sonu -1.yüzyılın başı, Lev. VIb; Mansel, 1971, 94 İ.Ö.125; Yaylalı, 1976, 131 İ.Ö.100 cvr.; Akurgal, 1978, 31 İ.Ö.2 yüzyılın ikinci yarısı.
[212] Erder, 1967, 56 Lev. XVIc.
[213] Bkz. Dipnot 208.

Lagina Hekate Tapınağı İ.Ö.2.yüzyılın sonuna tarihlenecek olursa[214], Hieronda yumurtalarının da İ.Ö.1.yüzyılın ilk çeyreğinde yapılmış olması gerekir[215]. Ancak Augustus Dönemi klasizminin egemen olduğu Ankara Augustus Tapınağı yumurtalarının stil düzeyine henüz erişememiştir. Bu durum bize Hieronda örneğinin İ.Ö.1.yüzyılın ilk yarısını aşmadığının en büyük kanıtıdır ve buda önerilen tarihi doğrulamaktadır.

3.8. Stratonikeia (Eskihisar)

3.8.1. Stratonikeia'nın Tarihi Coğrafyası*

Stratonikeia, Muğla ili Yatağan ilçesi yakınında Eskihisar köyünde yer alan bir antik kenttir[216].

Antik kaynaklar ve bazı yeni araştırıcılara göre, Stratonikeia İ.Ö.3.yüzyılın başında Suriye kralı I.Antiokhos tarafından üvey annesi ve karısı olan Stratonikeia şerefine kurulmuş ise de, hem arkeolojik buluntular, hem de yazılı belgeler daha önce bir şehrin burada bulunduğunu gösterir. Arkeolojik açıdan ele geçen sub-myken vazo parçaları ile geometrik seramik de bunu kanıtlamaktadır[217]. Byzantionlu Stephanos ise aynı yerde Khrysarois veya İdrias adıyla bilinen eski bir Karia şehrinin olduğunu, bu şehrin Liykialılarca kurulduğunu nakletmektedir[218].

İdrias şehri Edrieis şekli ile İ.Ö.425 deki Atina tribut listelerinde mevcuttur. Ancak şehrin Stratonikeia ismi ile yeniden kurulduğu veya iskân edildiği döneme kadarki yaşamı için fazla bilgi sahibi değiliz. Seleukoslarca imar edilip yeni yapılarla güzelleştirilen şehrin kısa bir süre sonra Hellenistik krallıklar arasındaki çekişmeler sonucu Rodos'a bırakılmıştır[219]. İ.Ö. 167 ye kadar Roma egemenliğinde kalan Stratonikeia, bu tarihte, bütün Karia şehirleri gibi, Roma senatosunca hürriyetlerine kavuşturulmuştur.

Antik yazarlardan Strabon, Stratonikeia kentinin kıymetli yapılarla süslenmiş olduğunu bildirir[220]. Kentin bugün görülebilecek ve kısmen ayakta kalabilmiş yapıları şunlardır: Gymnasium, Bouleuterion, Şehir Kapısı, Tiyatro, Tapınak ve Sur Duvarlarıdır.

---

*Stratonikeia'nın tarihi süreci büyük ölçüde Lagina'nın tarihi süreci ile parelellik gösterdiği için Stratonikeia'nın tarihi süreci daha kapsamlı olarak "Lagina'nın Tarihi Coğrafyası" başlığı adı altında alındı..

[214] Erder, 1967, 55 Lev. XVIc.
[215] Koçhan, 1995, 92.
[216] Bayburtluoğlu, 1981, 135.
[217] Bkz. Dipnot 200.
[218] Bayburtluoğlu, 1981, 135.
[219] Bkz. Dipnot 208; Bayburtluoğlu, 1981, 135.
[220] Strabon, Coğrafya (Anadolu), (Çev. A. Pekman), İstanbul, 1987, XIV. 2. 25, 234.

3.8.2. İon Kymation Kuşağı

Stratonikeia Gymnasiumu'na ait 2B odasının kuzeybatı köşesindeki in-situ baştaban (Res.43) üzerinde yer alan yumurtalar, üstten bir silme ile düz kesilmiş ve aşağıya doğru hafif sivrilmiştir. Yumurtalar çanakları tam doldurur durumdadır. Yumurta kabukları da sivri uçla son bulur. Çanaklar etli olarak işlenmiş ve mızrak uçlarıyla bir bütün oluşturmuştur. Çanaklar arasında yer alan mızrak uçları ise ince uzun ve keskin sırtlı işlenmiştir. Ayrıca her çanak ucuna ve her mızrak ucuna ikişer payet denk gelmektedir.

3.8.3. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması

Stratonikeia Gymnasiumuna ait yumurtalar stil olarak karşılaştırıldığında iki farklı evre ile karşılaşılır. İlk evreye ait gymnasium yumurtalarının stil özellikleri yukarıda bahsedilen baştaban üstü örneğinde (Res.43) takip edilebilir. İkinci evreye ait örnekler ise (Res.44) gösterdikleri stil özellikleri ile ilk evreden tamamen ayrılırlar. İkinci evreye ait yumurtalar ilk evreye ait örneklere göre boyuna kısaltılmış ve enine genişletilmiş olduklarından dolayı basık bir biçim almıştır. Çanaklarda yumurta biçimine uygun olarak aynı şekli alırken kabuklar kalınlaşmıştır. Çanaklar arasındaki mızrak uçları ise kısalmış ve geniş tutulmuştur. Bundan dolayı yumurtalar arasındaki mesafe büyümüştür. Ayrıca ilk evrede yumurta dizisi ve inci payet dizisi arasında düzenli ve simetrik diziliş gösteren bir ilişki varken, bu ilişkiyi ikinci evrede göremiyoruz. Yumurtalardan takip ettiğimiz bu stil farklılıkları yapının iki farklı mimari evre geçirdiğini ortaya koymaktadır[221].

Stratonikeia yumurtaları Milet Bouleuterionu plaster başlığı[222] (Bkz. Res.18) ile karşılaştırılabilir. Bouleuterionu'nda yumurtalar Stratonikeia yumurtalarında olduğu gibi çanakları tam olarak doldurmuş ve alta doğru sivrilmiştir. Kanallar dar ve derin işlenmiştir. İlk olarak Milet Bouleuterionu'nda karşımıza çıkan ince uzun ve keskin sırtlı mızrak uçları da gymnasium yumurtaları örneğiyle benzerdir. Yazıtı ile kesin olarak İ.Ö.175- 164 yıllarına tarihlenen Milet Bouleuterionu'na göre Stratonikeia Gymnasiumunun ilk evresini İ.Ö.2.yüzyıl ortasına tarihlemek mümkündür[223].

[221] Mert, 2001, 10 -11.
[222] Bkz. Dipnot 143.
[223] Mert, 2001, 10 -11.

4. AUGUSTUS DÖNEMİ

*4.1. Lagina Propylonu**

4.1.1. İon Kymation Kuşağı

Lagina propylonu baştaban üstünde (Res.45) üstten düz kesilen yumurtaların uçları alta doğru sivrilmiş, keskin sırtlı ve düz kesimli kabuklar içerisine oturtulmuştur. Kabuklarda alta doğru sivrilerek yüzeysel bir çizgi ile yumurta uçlarından ayrılırlar. Yumurtalarda yüzeysellik göze çarpmaktadır. İnciler yuvarlak formlu, payetler birbirine yapışık ve keskin sırtlı olup bir çizgi ile birbirlerinden ayrılırlar.

Lagina propylonu anta başlıklarının (Res.46,46a- 47,47a; Çiz.15) ön yüzünde yer alan ion kymationu kuşağında, çanaklar ve yumurtalar dış bükey profilli ve ince uzun olup alta doğru sivrilmektedir. Çanaklar ve yumurtalar, üstteki silmeyle birleştikleri yere doğru hafif bir daralma yapmaktadır. Çanaklar ile yumurtaları birbirinden ayıran kanallar her yerde aynı derinliğe ve genişliğe sahiptir. Çanaklar birbirine yakındır ve aradaki mızrak ucu da oldukça dar işlenmiştir. İnce uzun mızrak ucu ile çanaklar keskin bir sırt yapmaktadır. Mızrak uçları alttan yukarıya doğru çanaklarla birleştiği yere kadar hafif bir genişleme yapar ve yukarıya doğru incelerek üst silmeyle birleşir.

4.1.2. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması

Lagina propylonu baştaban üstüne ait yumurtalar Ephesos Augustus ve Torunu Anıtı yumurtaları ile karşılaştırılabilir. Ephesos Augustus ve Torunu Anıtı (Res.48) ion kymationu kuşağında üstten bir silme ile düz kesilmiş yumurtalar[224] alta doğru sivrilmektedir. Keskin sırtlı çanaklar ile yumurtaları birbirinden ayıran kanallar Lagina örneğinde olduğu gibi her yerde aynı derinlikte ve genişliktedir. Ayrıca çanaklar arsındaki mızrak uçlarının da ince-uzun ve keskin sırtlı oluşu da Lagina örneği ile benzerdir. Fakat Ephesos örneğinde çanakların birbirinden daha fazla ayrılmış olması ve bunun sonucu olarak mızrak uçlarının çanaklardan bağımsız olması ile de Lagina örneğinden ayrılır.

Lagina propylonu anta başlıklarında yer alan ion kymationları (Res.46a, 47a; Çiz.15) Ephesos Mithridates Kapısı'na[225] ait ion kymationları[226] (Res.49) ile karşılaştırılabilir. Burada

---

* Lagina Propylonu ile igili ele alınan bilgiler "Lagina'nın Tarihi Coğrafyası" adı altında ele alındı. Ayrıca İmparator Augustus'un Lagina'ya yardım ederek yeni yapıların inşa edilmesini sağlaması ve bunu özellikle giriş kapısına yazdırması, burasının Roma Dönemi'nde de önemli olmasından kaynaklanmaktadır. Propylon ile ilgili yazıtlarda burası için "propylon ve giriş yapısı" ifadesi kullanılmaktadır. Bunun içindir ki burası sadece bir propylon olmayıp, aynı zamanda bir giriş yapısı olarak değerlendirilmektedir. Kutsal alana üç giriş kapısından girilmektedir. Burası aynı zamanda kutsal alanın tören kapısıdır. Tırpan-Söğüt, 2005, 12.

[224] Alzinger, 1974, Res.165, Çiz.10.

[225] Alzinger, 1974, 9.

üstten düz kesilmiş ve üst kısmı hafifçe yuvarlatılmış yumurtalar alta doğru sivrilmektedir. Keskin sırtlı çanak ile yumurta arasındaki kanal her yerde aynı genişliktedir ve çanaklar birbirine oldukça yakındır. Çanaklar arasındaki mızrak uçları ince-uzun, keskin sırtlı olup, çanakla birleştiği yere kadar hafifçe kalınlaşmakta, çanak aralarında incelerek üst silmeyle birleşmektedir. Bu stil özelliklerinden dolayı Ephesos Mithiridates Kapısına ait ion kymationları da Lagina örneğiyle aynı kalıptan çıkmışçasına benzerdir.

Lagina propylonu'na ait ion kymationları Geç Augustus Dönemi'ne tarihlendirilen Limyra'dan Gaius Caesar'ın mezar anıtına[227] ait parça üzerindeki ion kymationları (Res.50) ile karşılaştırıldığı zaman stil farklılıkları göze çarpmaktadır. Anıta ait parça üzerindeki üstten düz kesilen ve keskin sırtlı çanaklardan ayrılan yumurtalar daha dolgun olup üst kısımları içe doğru yuvarlatılmıştır. Üst kısımdaki bu yuvarlatılma çanaklarda görülmez. Bundan dolayı üst kısımda çanak ile yumurta arasındaki kanal genişlemiş ve bu kanal alta doğru indikçe daralmıştır. Ortaya çıkan bu stil farklılığı Lagina örneklerinde yoktur. Buna karşı çanaklar arasındaki keskin sırtlı mızrak uçlarının sıkışık düzen ve ince uzun olması ile de Lagina örneği ile benzerdir. Mızrak uçlarının çanaklar ile temas ettiği yerler daha derin işlenerek çanak ile mızrak ucu birbirinden çözülmeye başlamıştır. Bezekler arası bu çözülmenin Psidia Antiokheiası Augustus Tapınağı'na ait kapı atkı taşı üzerindeki ion kymationunda (Res.51) daha fazla arttığı görülür. Mızrak uçlarının yassılaşıp genişlemesiyle çanaklar arasındaki mesafe açılmıştır. Yumurtaların üst kısmı kesik, içe eğik kenarlı, çanaktan ince derin oyguyla ayrılmıştır. Bu oygu özellikle üst kısımda genişleyerek yumurta ile çanağı birbirinden ayırmaktadır. Derin oyguyla ayrılmış yumurtalar ve genişlemiş mızrak uçlarının ön plana çıkmasıyla Antiokheia örneği Lagina örneğinden giderek uzaklaşmıştır.

Yukarıda bahsedilen Geç Augustus Dönemi'ne tarihlenen Limyra'dan Gaius Caesar'ın mezar anıtına ait parça (Res.50) ile Antiokheia örneğinde ki ion kymationlarında (Res.51) görülen biçim ve stil özelliklerinin Lagina örneği ile farklılık göstermesi, Lagina propylonu ion kymationlarında (Res.46,46a- 47,47a; Çiz.15) henüz bu aşamaya ulaşılmadığını gösterir. Fakat Mazeus Mithiridates Kapısı (Res.49) ion kymationları ile karşılaştırılan Lagina ion kymationları aynı kalıptan çıkmışçasına benzerdir. Bu nedenle aynı tarihe verilebilir.

[226] Alzinger, 1974, Res.168.
[227] Mezar Anıtı İ.Ö.4 yılında Limyra'da ölen Gaius Caesar'ın anısına yaptırılmıştır. Ganzert, 1984, 161.

4.2. Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı

4.2.1. İon Kymation Kuşağı

Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı'na ait baştaban üstündeki ion kymationlarında, (Res.52; Çiz.16) çanaklardan derin bir şekilde ayrılan yumurtaların alta doğru sivrilmesi, yumurtaların ince uzun bir formda görünmesini sağlar. Yumurtaların alta doğru sivrilip ince uzun gözükmesi Augustus Dönemi klasiğine de uygundur. Yumurtaların üst kısmı oval formunu tamamlamadan üst sınıra birleşmektedir. Çanaklar eğri kesimdir ve yumurtanın formuna uygun olarak üstten alta doğru incelir. Çanak kenarlarının eğri olarak profillendirilmesi figürün derinlik kazanmasını sağlamıştır. Payetler silindirik, araları bariz bir şekilde açık, inciler oval ve uzun formdadır. Çanak ve mızrak uçları da payet aksına uygun olarak yerleştirilmiştir. Bu aksialiteye tapınağın bütün baştabanlarında uyulduğu görülür[228].

Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı'na ait bir diğer baştaban üstünde (Res.53; Çiz.17) ion kymationlarındaki yumurtalar ovalleşmiş ve kabuklarından oldukça geniş bir şekilde ayrılarak, bağımsız olmuşlardır. Çanak arası geniş tutulmuş ve buna bağlı olarak mızrak uçları iri ve orantısız yapılmıştır[229].

4.2.2. İon Kymation Kuşağının Stil Karşılaştırması

Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı'na ait baştaban üstünde (Res.52; Çiz.16) yumurtalar cansız ve yalın bir süs unsuru şekline dönüşür. Yumurta, kabuk ve mızrak ucu arasındaki ilişkinin tümüyle yok olduğu görülür. Mızrak uçlarının ve kabukların keskin sırtlı olması, kabuk ve mızrak uçlarının payet aksına temas etmesi Lagina Hekate Tapınağı'nda da görülür. Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı baştaban üstünde görülen ion kymationları (Res.52, 53) ve Lagina propylonuna ait ion kymationları (Res.45, 46) Termessos Artemis Tapınağı plaster başlığı (Res.54) üzerinde görülen ion kymationları[230] ile karşılaştırılabilir. Termessos Artemis Tapınağı yumurtaları Lagina örneğine göre daha yuvarlak, çanaklar ve mızrak uçları ise kalındır. Üst silmeye bağlı yumurtalar kabuktan yüzeysel bir işçilikle ayrılmıştır. Çanaklar ve çanaklar arasındaki mızrak uçları keskin sırtlı olup, mızrak uçları geniş tutulmuştur. Bu biçim ve stil özellikleriyle Termessos yumurtaları Augustus İmparatorlar Tapınağı yumurtalarıyla benzerdir. Augustus İmparatorlar Tapınağı'nda baştaban tacındaki yumurtalar yapı olarak Lagina propylonu yumurtalarına benzese de seyrek dizilmiş çanaklar ve aradaki kalın mızrak uçları ile Termessos örneğine

[228] Tırpan, 1998, 31.
[229] Tırpan, 1998, 32.
[230] Karaosmanoğlu, 1996, 25.

daha yakındır. Bu nedenle Termessos Artemis Tapınağı yumurtaları, Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı yumurtaları gibi Augustus Dönemine tarihlendirilebilir.

Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağındaki baştabanlarda beş farklı tip yumurta tespit edilmiş ve bu farklılıklar değişik ustaların aynı anda ya da değişik zamanlarda yaptıkları çalışmalar olarak değerlendirilmiştir[231]. Yukarıda bahsedilen örnekten (Res.52; Çiz. 16) stil olarak farklılık gösteren Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı'na ait bir başka baştaban üstü örneği ile bu farklılık ortaya konulabilir. Burada yumurtalar farklı olarak ovalleşmiş ve kabuklarından oldukça geniş bir şekilde ayrılarak, bağımsız olmuşlardır. Ayrıca yumurta arası geniş tutulmuş ve buna bağlı olarak çanaklara arasındaki mızrak uçları iri ve orantısız olmuştur.

[231] Tırpan, 1998, 30.

5.SONUÇ

İ.Ö.4.yüzyılın ortalarından itibaren Pers egemenliğinden özellikle etkilenen İonia ve Karia'da geniş programlı ve çok önemli yapıların inşaasına başlanıldığı görülmektedir. Anılan dönemin burada sayılması gereken ünlü yapıları, Halikarnassos Mausoleumu, Ephesos Artemis Tapınağı ve Priene Athena Tapınağıdır. Ancak sanat etkinlikleri konusunda ümit veren bu olumlu başlangıç sürekli olmamış, tersine yeniden önceki dönemlerine benzer bir belirsizlik ortamı oluşmuştur. Geç Klasik Dönemden Erken Auğustus Dönemi'ne kadar olan ion kymationlarının stil gelişimini incelerken oluşturulan kronoloji bu nedenle Halikarnassos Mausoleumu ile başlatılmıştır. Çünkü Klasik Çağdan Hellenistik Çağa geçerken Mausoleum'daki mimari bezekler, Karia Bölgesi Hellenistik Dönem ion kymationun stilini tanımlamak ve stil gelişimini anlamak açısından oldukça önemlidir. Mausoleum'daki sütun başlığı üzerinde yer alan yumurtalar Ağlayan Kadınlar Lahdi yumurtalarıyla karşılaştırıldığında bezemelerin stil olarak birbirine benzediği görülür. Ağlayan Kadınlar Lahdindeki yumurtalar Mausoleum'daki yumurtalar gibi doğal ve plastik yapılmış, yumurtalardan çanaklara ve sivrilen mızrak uçlarına geçişler yumuşak hatlarla sağlanmıştır. Fakat Mausoleum'daki yumurtalar yavaş yavaş diriliğini kaybetmiştir. Mausoleum'un yapım tarihi İ.Ö.4 yüzyıl ortalarına tarihledirilğine[232] göre Ağlayan Kadınlar Lahdi, Mausoleum'dan sonraya tarihlenmektedir[233]. Bu iki örnekte ele alınan ion kymationuna ait yumurtalar Klasik Çağın son örnekleri olması açısından da önemlidir.

İ.Ö.4.yüzyılın ortalarına tarihlendirilen bir başka yapıda Labraunda Zeus Tapınağı'dır. Mausoleum ve Ağlayan Kadınlar Lahdi'ndeki yumurtalar yuvarlak olup oval bir görüntü hâkimdir. Labraunda Zeus Tapınağı bezeklerindeki yumurtalar ise tabana doğru sivrilmişlerdir ve burada yumurta çanak ilişkisi oluşmaya başlamıştır. Hem bu stildeki gelişme hem de tapınağın İ.Ö.353-337 yıllarında yapılmış olması ion kymationu'na ait yumurtaların Mausoleum ve Ağlayan Kadınlar Lahdi'nden daha sonraki bir tarihte yapılmış olabileceğini göstermektedir[234]. Aynı durumu Ephesos Artemis Tapınağına ait sütun başlığında da izlenebilir. Yukarıda ele alınan örneklerde yumurtalar çanakları iyice doldurmakta ve sertleşme gerçek anlamda değildir. Bu nedenle ele alınan örneklerin tümü Klasik stilin bir devamı şeklindedir. Priene Athena Tapınağı yumurtalarında izlediğimiz sertleşme ve dirilik ise bunları klasik örneklerden ayırırken, Hellenistik çağın stiline

[232] Bkz. Dipnot 92.
[233] Bkz. Dipnot 95.
[234] Bkz. Dipnot 105.

yaklaştırmaktadır. Böylece Priene Athena tapınağı bezeklerinin Hellenistik çağın öncüsü olduğu söylenebilir.

İ.Ö. 3.yüzyılda daha önce inşaasına başlanan tapınak ve yapıların eksik kalan kısımları tamamlanmaya çalışılmıştır. Bu dönem stiline olasılıkla tarihi ve siyasi olaylardan dolayı elimizde yok denecek kadar az örneğin olduğu saptanmıştır. Buna rağmen bu dönemin stilini anlamak için Didyma Apollon Tapınağı, Sardes Artemis Tapınağı, Priene Zeus Olympios Tapınağı ve Belevi Mezar Anıtı yumurtaları stil açısından karşılaştırılmıştır. Belevideki yumurtalar Didyma Apollon Tapınağı yumurtalarıyla aynı gelenektendir. Ancak Belevi Mezar Anıtında ki yumurtalar daha sivri olup çanaklar arasındaki kanallar genişlemiş ve çanaklar iyice keskinleşmiştir. Bu yönüyle Belevi Mezar Anıtı yumurtaları Didyma Apollon Tapınağı yumurtalarına göre daha sonraki bir tarihte yapılmış olmalıdır. Bu mezar anıtının tarihi konusunda bir görüş birliği yoktur. Mezar sahibinin bilinmemesinden kaynaklanan bu sorun birçok tartışmaya neden olmuştur. Bu mezar muhtemelen Suriye kralı II. Antiochos'a (İ.Ö.261-246) ait olmalıdır. Stil gelişimi açısından araştırmacıların da çoğunlukla benimsedikleri olasılıktır. Bezeklerdeki stil gelişimi de bu tarihlendirmeyi desteklemektedir.

İ.Ö.2. yüzyıla gelindiğinde ise sağlanan barış ortamı mimariyi canlandırmış ve Bergama, Magnesia, Sardes, Milet gibi kentler bu canlanmanın gözlendiği önemli merkezler haline gelmiştir. Bu merkezlerde, yumurta stilinin gelişimini izlemek mümkün olmuştur. Fakat 2.yüzyılda görülen bu canlanma uzun sürmemiş ve aynı yüzyılın son çeyreğinde bazı merkezlerde durma noktasına gelmiştir. Bu dönemin biçimsel özelliklerini Magnesia Zeus Sosipolis bezekleriyle sürdürmemiz gerekmektedir. Tapınak İ.Ö.2 yüzyılın ilk çeğreğindendir. Burada yumurtalar çanakları tam olarak doldurmuş kanallar ince ve derin işlenmiştir. Çanaklar arasına yerleştirilen mızrak uçları da keskin sırtlıdır. Bu dönemin yapıtı olan Bergama Zeus Sunağı yumurta bezekleri ise oval ve tam sivri değildir. Çanakların yanlara açılmasıyla çok derin kanallar oluşmuş ve Işık gölge kontrastı meydana gelmiştir. Bergama Zeus Sunağı yumurta stili bize bu sunağın İ.Ö.180-170 yılları arasında bir tarih vermektedir. Bezeklerdeki stil gelişimi bu görüşümüzü desteklemektedir. İon kymationundaki stil gelişimine baktığımızda ise artık Yüksek Hellenistik Dönem stilinin sona ermekte olduğu görülmektedir.

Geç Hellenistik Döneme gelindiğinde ion kymationu'nun stil gelişimi bir prototip olarak İ.Ö. 175-164 tarihleri arasına verilen Milet Bouleuterionu ile başlatılabilir. Burada yumurtalar çanakları tam olarak doldurmuş kanallar dar ve derin işlenmiştir. İlk olarak ince uzun mızrak uçları burada karşımıza çıkar. Dikkati çeken diğer bir nokta da çanakların bir önceki döneme göre yukarıya doğru yayvanlaşmasının kaybolduğudur. Bu durumda etli

yumurta ve çanaklarla ışık gölge kontrastı yok olmuştur. Bu değişiklikle yumurtalar tekrardan klasik örneklere benzemeye başlamışlardır. Aynı özelliği Milet'teki Dionysos Tapınağı ve Chrysa Apollon Smintheion Tapınağı'na ait bezeklerde de görülmektedir. Bu küme de Bergama Zeus Sunağı'nı izleyen son yıl içine tarihlenebilir.

Geç Hellenistik Dönem stil gelişimini Magnesia Artemis ve Teos Dionysos Tapınağı bezeklerinin incelenmesiyle devam edilebilir. Magnesia Artemis Tapınağı yumurta bezeklerinde yumurtalar şişkin sert ve sivri görünümlüdür. Kanallar iyice genişleyerek yumurtalar çanaklar içerisine adeta sonradan oturtulmuş gibi görülmektedir. Yumurtalar çok yüksek kabartma şeklinde yapılmış ve parçalanmış görünümündedirler. Bu özellik genelde Geç Hellenistik Döneme verilebilecek bir stildir. Ancak ışık gölge etkinliği, zeminle organik bağın kopması, bezeklerin sert işlenmeleri önceki dönemlerde bahsettiğimiz örneklerde görmediğimiz Magnesia Artemis Tapınağı'na özgü yeni özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu biçimsel özelliklere dayanarak Magnesia Artemis Tapınağı İ.Ö.2 yüzyılın 2. yarısının ilk otuz yılı içerisine tarihlenebilir.

Geç Hellenistik Döneme dâhil edilmesi gereken Alabanda Apollon Tapınağı bezekleri de incelenmiştir. Ele alınan tapınağa ait frizde de yumurtalar üstten düz kesilmiş ve aşağıya doğru sivrilmektedir. Çanaklar yumurtalardan derin ve her tarafta aynı genişlikteki kanallarla ayrılmış ve keskin kenarlıdır. Aynı zamanda mızrak uçlarıda keskin sıtlı yapılmıştır. Yine tapınağa ait ion başlığının altındaki inci-payet dizisi Rumscheid'a göre Magnesia Artemis Tapınağı ile aynı şekildedir[235]. Yaylalı ise çalışmalarında Alabanda Apollon Tapınağı'nın bezeklerini Magnesia ile karşılaştırmış ve Magnesia Artemis Tapınağı'ndan hemen sonraya tarihlemiştir[236]. Burada Yaylalı'yı destekleyen bir hususta, başlığın yumurta bezekleri, yastık kısmındaki akantus yaprakları ve abakusundaki lesbos kymationu ile benzerlik göstermesidir. Alabanda Apollon Tapınağı'na ait frizde muhtemelen Magnesialı bir usta çalışmıştır. Çünkü frizde Magnesia stili göze çarpmaktadır.

Bu dönemde yapılan ve tarihlendirilme problemi olan yapılardan biri de Lagina Hekate Tapınağı'dır. Rumscheid'a göre Lagina Hekate Tapınağı erken Hellenistik Dönemde ion düzeninde in-antis bir tapınağın yerine kurulmuş olmalıdır. İ.Ö.130 yıllarından sonra eski

[235] Bkz. Dipnot 187.

[236] Yaylalı, 1976, 128 -129. Magnesia başlıklarının öncülünü oluşturan Halikarnassos Mausoleum'u ve Priene Athena Tapınağı başlıkları İ.Ö.4 yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. Bu gelişim içerisinde oluşturduğu İ.Ö.150-130 arasındaki ikinci gurubun içerisinde Artemis tapınağının başlıklarını, Priene'deki Gymnasiumu başlıklarını da dikkate alarak İ.Ö.150' lere tarihler. Alabanda Apollon Tapınağının başlıklarını ise Chryse Apollon Smintheion Tapınağı yumurta bezekleriyle eş tutar. Böylece Apollon Smintheion ve Apollon İsotomos Tapınakları İ.Ö.150'den sonraya tarihlenmelidir. Hoepfner, 1968, 225 -233. Aynı konuda Magnesia Artemis Tapınağı'nın sütun başlıklarını volüt ölçüleri ve bezemelerini dikkate alarak İ.Ö. 2 yüzyılın ortasına kadar oluşturduğu sıralamada İ.Ö.2 yüzyılın ilk çeyreğine yerleştirir.

tapınağın yerine yeni bir tapınak inşa edilmiştir[237]. Lagina Hekate Tapınağı ion kymationları genellikle üstten düz kesilmiş yumurtaları, yayvan çanaklar arasına sıkıştırılmış ince mızrak uçlarıyla Magnesia Artemis Tapınağı'ndan sonraki bir tarihe tarihlendirilir[238]. Magnesia Artemis Tapınağı'nda ise yumurtalar orta kısımda hafif şişkindirler ve son derece plastik yapılmışlardır. Yine burada ışık- gölge etkinliği ve zeminden kopma görülmektedir. Yumurtalar uzun ve sivri uçludur. Derin kanallar ve keskin sırtlı ince mızrak uçları özelliği ile Lagina Hekate Tapınağı bezeklerinden önceye tarihlendirilir. Hellenistik Dönem içinde ion kymationu gelişimine göre Lagina Hekate Tapınağı'nın yumurta dizileri İ.Ö. 2yüzyılın sonlarına ve İ.Ö. 1.yüzyılın başlarına tarihlendirilebilir. Yumurtaların plastik ve zeminden kopmuş oluşu, kabukların alttan üstte doğru genişleyerek son bulması, derin kanal ve ince mızrak uçları ve oval inci-payet dizisi yukarıdaki tarihlendirmeyi doğrulamaktadır. Lagina Hekate Tapınağı'na ait ion kymationlarındaki stil farklılıkları ya usta farkından ya da tapınağın büyük bir onarım geçirdiği sonucundan kaynaklanmış olabilir.

Bu dönemde siyasal ve sanatsal faaliyetleri ile Klasik Dönemin sağlam temelleri üzerine oturtulmuş olan Roma İmparatorluğu ve eyaletleri Augustus'un imparator olması ile canlanmış ve sanatsal ve yapısal faaliyetler daha da artmıştır. Başlangıcında ion kymationlarında Hellenistik Dönem geleneği devam etmesine rağmen Augustus ile başlayan dönemde klasisistik stil özellikleri görülmeye başlar. Augustus Dönemi yapılarından olan Lagina propylonu da kalıntıları ve in-situ olarak duran kapısı ile Augustus Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Kapı lentosunda ve kazılarda bulunan mimari elemanlar üzerindeki yazıtlardan da Augustus, propylonun onarılması için yardımda bulunduğu belirtilmektedir. Propylonun onarımının bitirilmediği de yarım kalmış mimari elemanlardan anlaşılmaktadır. Buradan yola çıkarak propylonda işlenen ion kymationları yüzeysel olup klasistik stili görmekteyiz. Bu klasik şemayla da Augustus Dönemi'ne tarihlendirilir. Böylece Lagina Hekate Tapınağı'nı İ.Ö. 2.yüzyılın sonları ile İ.Ö. 1. yüzyılın başlarına, Propylonu ise İ.Ö. 1. yüzyılın başlarından Geç Augustus Dönemi'ne kadar tarihlendirmek mümkündür.

[237] Rumscheid, 1994.
[238] Schede, 1934, 106 İ.Ö.150.

6. KISALTMALAR VE KAYNAKÇA

Kısaltmalar ve kaynakçada AA 1997'de yapılan kısaltmalar esas alınmıştır. Bunların dışındaki kısaltmalar aşağıdaki gibidir:

Akarca, 1954;	A.Akarca, Mylasa, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, İstanbul, 1954.
Akşit, 1967;	O.Akşit, Likya Tarihi, İstanbul, 1967.
Akurgal, 1987;	E.Akurgal, Anadolu Uygarlıkları, 1987.
Akurgal, 1978;	E.Akurgal, Ancient Civilizations and Ruins of Turkey, 1978.
Alzinger, 1974;	W.Alzinger, "Augusteische Architectur in Ephesos" Öjh, Sonderschriften XVI, Wien, 1974.
Alzinger, 1979;	W.Alzinger, Das Mausoleum von Belevi, FİE VI 1979.
Bammer, 1966/7;	A.Bammer, "Tempel und Altar der Artemis von Ephesos" Öjh XLVIII, 1966 -1967.
Başaran, 1995;	C.Başaran, Anadolu Mimari Bezemeleri II Roma Çağı Lotus - Palmet Örgesi, Erzurum, 1995.
Baldıran, 1990;	A. Baldıran, "Stratonikeia Nekropol Buluntuları", Konya, 1990.
Bayburtluoğlu, 1981;	C.Bayburtluoğlu, Arkeoloji, 1981.
Bean, 2000;	G.E. Bean, Eskiçağda Menderesin Ötesi, İstanbul, 2000.
Bean, 1966;	G. E. Bean, Aegean Turkey, 1966.
Bingöl, 1980;	O.Bingöl, Das Ionische Normalkapitell in Hellenistischen und Römischer zeit in Kleinasiens. IstMitt. Beiheft 20, 1980.
Boysal, 1970;	Y.Boysal, "Turgut Kazısı 1969 Raporu", Anatolia XII, 1970.
Boysal, 1971;	Y.Boysal, "Batı Anadolu'da Son Araştırmalar, Ahiyava Sorunu" Anadolu (Anatolia) XV, 1971, Ankara, 1973.

Boysal, 1979;	Y.Boysal, “Lagina Kazıları”, VIII. T.T.K. Kongresi, Ankara, 1979
Börker, 1965;	C.Börker, Blattkelchkapitelle. Untersuchungen zur Kaiserzeitlichen Architekturonamentik in Griechenland, 1965.
Butler, 1925;	H.C. Butler, Sardesis II.1 Architecture. The Temple of Artemis, 1925.
Buluç, 1972;	S.Buluç, “Belevi Mezar Anıtı” VII. Türk Tarih Kongresi Cilt. I, 1972.
Buluç, 1978;	S.Buluç, “The Tomb Monument at Belevi Near Ephesos” 1978.
Burford, 1969;	A.Burford, The Greek Temple Buiders at Epidauros, 1969.
Charboneaux, 1971;	J.Charboneaux, Das Hellenistische Griechenland, 1971.
Drerup, 1954;	H.Drerup, “Pytheus und Satyros” Jdl 69, 1954.
Dinsmoor, 1973;	W.B.Dinsmoor, The Architecture of Ancient Greece, 1973.
Drerup, 1964;	H.Drerup, “Zum Artemistempel von Magnesia” MarbWpr 1964.
Erder, 1967;	C.Erder, Helenistik Devir Anadolu Mimarisinde Kyma Rekta-Kyma Reversa, 1967.
Essen, 1946;	C.C.Essen, “Notes su le Deuxiėme Didymeion” BCH 70/ 1,2, 1946.
Ethem Bey, 1905 -1906;	Ethem Bey, “Foulles D’Alabanda en Carie”, CRAI, 1905-1906.
Fyfe, 1974;	Th. Fyfe, Hellenistic Architecture. An Introductory Study, 1974.
Garstang - Gurney, 1959;	J.Garstang-R.O.Gurney, The Geography of The Hittite Empire, London, 1959.
Ganzert, 1983;	J.Ganzert, “ Zur Entwichlung Lesbischer Kymation Formen ” Jdl 98, 1983.
Ganzert, 1984;	J.Ganzert, “Das Kenotaph für Gaius Caesar in Limyra, IstForsch” 35, 1984.

Gerkan, 1921; A.v.Gerkan, Das Theater von Priene, 1921.

Gerkan, 1929; A.v.Gerkan, Der Altar des Artemis-Tempel Magnesia am Mäander, 1929.

Gerkan, 1942; A.v.Gerkan, "Der Naiskos im Tempel von Didyma" Jdl 57, 1942.

Gruben, 1976; G.Gruben, Die Tempel der Griechen, 1976

Gruben, 1961; G.Gruben, "Beobachtungen zum Artemis – Tempel von Sardis" AM 76, 1961.

Hahland, 1950; W.Hahland, "Der Fries des Dionysostempels in Teos" Öjh 38, 1950.

Haselberger,1980; L.Haselberger, "Werkzeichnungen am Jungeren Didymeion Vorbericht" IstMitt 30, 1980.

Haselberger, 1983; L.Haselberger, İstMitt 33, 1983.

Hanfmann and Waldbaum,1975; G. M.A. Hanfmann- J.C. Waldbaum, A Survey of Sardis and the Major Monuments Outsioe the City Walls, 1975.

Havelock, 1971; C.M Havelock, Hellenistische Kunst, 1971.

Head, 1897; B.Head, Catalogue of The Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes, D.C.L., Ph.D., London, 1897.

Hellström -Thieme, 1982; P.Hellström –T. Thieme, The Temple of Zeus Labraunda I.3 1982.

Hoepfner, 1968; W.Hoepfner, "Zum Ionischen Kapitell bei Hermogenes und Vitruv" AM 83, 1968.

Hoepfner, 1984; W.Hoepfner, "Ein Beitrag zur Frühen Hellenistischen Architektur", AM 99, 1984.

Humann, 1904; C.Humann, Magnesia, am Meander, 1904.

Işık, 1980; F.Işık, Die Koroplastik von Theangela in Karien und Jahre Beziechungen zu Ostionien. IstMitt. Beiheft. 21, 1980.

Jeppesen, 1955; K.Jeppesen, The Propylaea. Labraunda I.1, 1955.

Karaosmanoğlu, 1996; M.Karaosmanoğlu, Anadolu Mimari Bezemeleri III Roma Çağı Yumurta Dizisi, Erzurum, 1996.

Keil, 1937; J.Keil, "XIX. Vorlaufiger Bericht uber die Ausgrabungen in Ephesos" Öjh 30, 1937.

Kızıl, 2002; A.Kızıl, Uygarlıkların Başkenti Mylasa ve Çevresi, Milas, 2002.

Kleiner, 1968; G.Kleiner, Die Ruinen von Milet, 1968.

Kleiner,1973/74; G.Kleiner, "Milet 1972" IstMitt 23/24, 1973/74.

Kleemann, 1958; İ.Kleemann, Der Sontrapten Sarkophag aus Sidon, IstForsch. 20, 1958.

Knackfuss, 1908; H. Knackfuss, Das Rathaus von Milet. Milet 1 2, 1908.

Koenigs, 1984; W.Koenigs, Türkei. Die West Kuste von Troja bis Knidos, 1984.

Koenigs, 1983; W.Koenigs, "Der Athenatempel von Priene" IstMitt 33, 1983.

Koçhan, 1995; N.Koçhan, Helenistik Çağ Anadolu Mimarisinde Lotus - Palmet ve Yumurta Bezekleri, Erzurum, 1995.

Lawrence,1957; A.W. Lawrence, Greek Architecture, 1957.

Lehmann, 1971; P.W.Lehmann, The Hieron Samothrace 3. I 1971.

Magie, 1950; D.Magie, Roman Rule in Asia Minor, Princenton Universty Pres, 1950.

Mansel,1971; A.M.Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, 1971.

Marchese, 1986; R. T.Marchese, "The Lower Maender Flood Plain",BAR International Series, 1986.

Mercklin, 1962; E. von Mercklin, Antike Figural Kapitelle, 1962.

Mert, 2001; H.Mert, "Anadolu Gymnasiumları ve Stratonikeia Gymnasiumu" Arkeoloji ve Sanat, 101/102 (2001).

Mendel, 1912/1914; G.Mendel, Museem İmperiaux Ottomans. Catalogue des Sculptures Greeeques, Romaines et Byzantines. I-III, 1912-1914.

Meurer, 1896; M.Meurer, "Das Griechische Akanthus Ornament und Seine Naturlichen Vorbilder" Jdl 11, 1896.

Müler-Wiener, 1977/78; W.Müller-Wiener, "Michaelskirche und Dionysos- Tempel-Baubefunde und Phasengliederung" IstMitt 27/28, 1977/78, I 99.

Möbius, 1968; H. Möbius, Die Ornamente der Griechische Grabztelle, 1968.

Özgan, 1982; R.Özgan, "Zur Datierung des Artemisaltars in Magnesia am Maender" IstMitt 32, 1982, 196-209

Özgan, 1995; C.Özgan, Fries Eines Hellenistischen Altars İn Knidos, Berlin, 1995.

Özgan, 2002; C.Özgan, Knidos Antik Kent Rehberi, 2002.

Praschniker, 1979; C.Praschniker, Das Mausoleum von Belevi, FİE VI 1979.

Ramsay, 1961; M.W.Ramsay, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, (Çev.M.Pektaş), İstanbul, 1961.

Ramsay, 1895; W.M. Ramsay, The Cities and Bishopries of Phrygia, Oxford, 1895.

Rumscheid, 1994; F.Rumscheid, "Untersuchungen Zur Kleinasiatischen Bauornamentik Des Hellenismus", Mainz, 1994.

Rumscheid, 1995; F.Rumscheid, "Die Ornamentik des Apollon Smintheus Tempels in der Troas", IstMitt 45, 1995.

Robertson, 1974; D.S.Robertson, Greek and Roman Architecture, 1974.

Schrammen, 1906; J.Schrammen, Der Grosse tlar der Obere Markt. AvP III.1, 1906.

ScHazmann, 1923; P.ScHazmann, "Das Gymnasium der Tempel Bezirk der Hera Basileia" Avp VI, 1923.

Schober, 1933; A.Schober, "Der Fries des Hekateions von Lagina" IstForsch 2. 1933.

Schede, 1909; M.Schede, Antikes Traufleisten Ornament zur Kunstgeschicte des Auslandes, Strassburg, 1909.

Schede, 1934; M.Schede, "Heilligtümer in Priene" Jdl 49, 1934.

Schede, 1964; M.Schede, Die Ruinen von Priene, 1964.

Shoe, 1936; L.T. Shoe, The Profiles of Greek Mouldings, 1936.

Shoe, 1950; L.T.Shoe, "Greek Mouldings of Kos and Rhodes", Hesperia 19, 1950.

Şahin, 1972; M.Ç.Şahin, Di Entwictlung der Griechischen Monumentalaltaere, 1972.

Şahin,1973; M.Ç.Şahin, "Lagina'dan (Koranza) İki Yazıt", Anadolu XVII, 1973.

Şahin, 1976; M.Ç.Şahin, Stratonikeia in Caria, Ankara, 1976.

Tırpan, 1977; A.A.Tırpan, "Buluntular Işığında Lagina ve Yakın Çevresinin Tarihi Süreci", S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, 1977.

Tırpan, 1990; A.A.Tırpan, "Stratonikeia'nın Şehir ve Sur Planı", S.Ü. E Edebiyat Dergisi, Sayı.5, 1990, 217-234.

Tırpan, 1998; A.A.Tırpan, Stratonikeia Augustus - İmparatorlar Tapınağı, Konya, 1998.

Tırpan- Söğüt, 2005; A.A.Tırpan-B.Söğüt, Lagina, 2005.

Tuchelt, 1973/74; K.Tuchelt, "Didyma" IstMitt 23/24, 1973/1974.

Tuchelt, 1983; K.Tuchelt, "1982 Yılı Didyma Çalışmaları" V.Kazı Sonuçları Toplantısı, İstanbul 23 -27 Mayıs 1983.

Weickert, 1913; C.Weickert, Das Lesbische Kymation. Ein Beitrage zur Geschichte der Antiken Ornamentik, Leibzig, 1913.

Weber, 1966; H.Weber, "Zum Apollon Smintheus Tempel in der Troas" İstMitt 16, 1966.

Wiegand, 1910; Th. Wiegand, Priene, 1910.

Wiegand-Schrader, 1904; Th.Wiegand -H.Schrader, Priene. Ergebnisse der Ausgrabungen in den Jahren 1895 -1898 (1904).

Umar, 1993; B.Umar, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İstanbul, 1993.

Voigtlaender, 1975; W.Voigtlaender, "Der Jungste Apollontempel von Didyma" IstMitt. Beiheft 14, 1975.

Yaylalı, 1976; A.Yaylalı, Der Fries des Artemisions von Magnesia am Mäander. IstMitt. Beiheft 15, 1976.

Ziegenaus-Luca, 1968; O.Ziegenaus, G.de Luca, Das Asklepieion 1 AvP 11.1, 1968.

7. KATALOG

1 HALİKARNASSOS 1; Mausoleum

Resim 1 s. 16

Koçhan, 1995, 68- 69; Lawrence, 1957, 196; Ganzert, 1983, 170; Işık, 1980, 136; Möbius, 1968, 33; Drerup, 1954, Abb. 9.

Sütun Başlığı. Yumurtalar, yumuşak, doğal, plastik ve yuvarlak çizgilerden oluşmaktadır. Yumurtaların üst kenarları oval görünümlü olup düz kesilmemiştir. Yumurtalar tabana doğru yuvarlak bir profil çizer. Çanak ile mızrak ucu arasındaki bağlantı yumuşaktır. Çanaklar kalındır ve keskinleşmemiştir. Arada mızrak uçları.

İ.Ö. 4. yüzyılın ortası

2 EUROMOS 1; Altar

Resim 3 s. 17

Bayburtluoğlu, 1981, 133 -134.

Taç Bloğu. Üst tarafı oval görünümlü olan yumurtaların dış yüzeyleri bombeli olup tabana doğru hafifçe sivrilmiştir. Yumurta kabuktan ayrılmaya başlamış, çanaklar incelmiş, keskinleşmiş ve yayvandırlar. Çanak kısmından bağımsız olarak yapılan mızrak uçları çanaktan keskin şekilde ayrılarak incelmişlerdir. Yumurta çanak ilişkisi belirginleşmiştir.

Erken Hellenistik (323 -300)

3 LABRAUNDA1; Labraunda Andron B

Resim 4 s. 19-22

Voigtlaender, 1975, Taf. 2, 1; Rumscheid, 1994, Taf. 66, 1-2-3-4.

Anta Başlığı. Yumurtalar tabana doğru hafifçe sivrilmiş, çanaklar incelmiş ve keskinleşmeye başlamıştır. Çanakları iyice dolduran yumurtaların üst kenarları oval

görünümlü ve hacimli gözükmektedir. Yumurta ile çanak ilişkisi belirginleşmiştir. Çanak ve yumurta yumuşak değildir. Ayrıca anta başlığındaki bezemeler arasında aksialite görülmez.

İ.Ö.4.yy'ın 2. yarısı

4 LABRAUNDA 2; Labraunda Zeus Tapınağı

Resim 5 s. 19-22

Koçhan, 1995, 69; Hellström-Thieme, 1982; Jeppesen, 1955.

Baştaban Üstü. Yumurtalar tabana doğru hafifçe sivrilmiş, çanaklar incelmiş ve keskinleşmeye başlamıştır. Çanaklar arasında ince mızrak uçları ve altta inci dizisi.

İÖ. 4yy'ın 2. yarısı

5 BELEVİ 1; Mezar Anıtı

Resim 10 s. 20

Voigtlaender, 1975, 62; Erder, 1967, 68; Yaylalı, 1976, 121 vd.; Praschniker, 1979, 118 vd.; Koenigs, 1984, 77; Keil, 1937, 173 vd.; 1949, 51-60; Gerkan, 1942, 179 vd.; Bammer, 1966/7, 21 vd.; Hoepfner, 1969, 180; Börker, 1966, 167; Miltner, 1958, 12; Mansel, 1971, 544.

Baştaban Üstü. Üstten düz kesilen yumurtalar tabana doğru sivrilmiş ve kabuklarla aralarındaki kanal iyice genişlemiştir. Keskin sırtlı kabuklar ince kenarlı yapılmıştır. Çanaklar arasında keskin sırtlı ve ince yapılmış mızrak uçları. Altta altta inci dizisi.

İ.Ö.261- 246.

6 MAGNESİA 1; Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı

Resim 15 s. 24

Humann, 1904, 80; Mendel, 1912 -1914, 194; Schede, 1909, 80; Gerkan, 1929, 25; Hahland, 1950, 66; Drerup, 1964, 13; Erder, 1967, 22; Hoepfner, 1968, 226; Lehmann, 1971, 178; Yaylalı, 1976, 134 Taf. 36, 2; Koenigs, 1983, 173 Taf. 40, 1.

Anta Başlığı. Genişçe düz silme altında yukarıdan aşağıya doğru sırasıyla lotus-palmet, inci, lesbos, inci ve yumurta dizisi işlenmiştir. Yumurtalar küçülmüş ve sık dizim uygulanmıştır. Ante başlığındaki bezeme kuşaklarının en altına yerleştirilen üstten düz kesilmiş yumurtalar küçük olmalarına karşın alta doğru sivrilerek son bulur. Yayvan ve keskin kenarlı olan çanaklarla yumurtalar arasında geniş ve derin kanallar oluşmuştur. İnce yapılan mızrak uçları keskin sırtlı ve derin çizgilerle kabuklardan ayrılırlar.

İ.Ö.197'den hemen sonra

7 MAGNESİA 2A; Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı

Resim 24 s. 24

Voigtlaender, 1975, 105; Gerkan, 1929, 24; Schober, 1933, 26; Erder, 1967, 64; Bingöl, 1980, 61; Yaylalı, 1976, 135 Taf. 36, 5; Koçhan, 1955, 85 -86; Humann, 1904, 164.

İon Sütun Başlığı. Sütun başlığındaki yumurtalar ince-uzun ve alta doğru keskin bir şekilde sivrilmektedir. Yumurtalar çanaktan ayrılmış ve keskin kenarlı çanaklar arasında derin kanallar oluşmuştur. Çanaklar arasında dar, ince, uzun ve çanaklar gibi keskin kenarlı mızrak uçları.

İ.Ö.160 -150

8 MAGNESİA 2B; Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı

Resim 25 s. 24

Kaynakça: Bkz. 7 MAGNESİA 2A

Anta Başlığı. Bezemeler üst kısmından başlayarak Lesbos kymationu ve altında inci dizisi, düz bir silmeden sonra İon kymationu ve inci dizisi, antemion ve altında inci dizisi şeklinde sıralanır.

İ.Ö.160 -150

9 MAGNESİA 3A; Magnesia Artemis Tapınağı

Resim 26 s. 24

Humann, 1904, 164 Abb. 64; Schede, 1909, 66; Weickert, 1913, 82; Butler, 1925, 104; Gerkan, 1929, 34; Schober, 1933, 82; Hahland, 1950, 66 vd.; Erder, 1967, 22; Hoepfner, 1968, 213; Voigtlaender, 1975, 13; Yaylalı, 1976, 13 vd., Taf. 36, 1; Bingöl, 1980, 210; Koenigs, 1983, 134 vd.; Lehmann, 1971, 223.

İon Sütun Başlığı. Abakusa lesbos, sarmallar arasına yumurta sarısı, alta inci dizisi işlenmiş. Sivri uçlu yumurtalar, üste doğru genişleyen kanallarla çanaklardan ayrılmış. Arada keskin sırtlı mızrak uçları. Volütlerden çıkan yarım palmetler ikinci yumurtaya kadar uzanmakta.

İ.Ö.140 -120

10 MAGNESİA 3B; Magnesia Artemis Tapınağı

Resim 27 s. 24

Kaynakça: Bkz. M9 MAGNESİA 3A

Sütun Başlığı. MAGNESİA 3A düzeninde.

İ.Ö.140 -120

11 MAGNESİA 4; Agora

Resim 30 s. 31

Hoepfner, 1968, 223 Taf. 78, 2; Alzinger, 1974, 123 vd.; Humann, 1904, 108; Yaylalı, 1976, 136 Taf. 36, 6; Koenigs, 1983, 173 Taf. 42, 2.

Sütun Başlığı. Yumurtalar yüzeysel olup alta doğru sivrilmektedir. Yumurtalar ile çanaklar arasındaki kanal daralmıştır.

İ.Ö.2.yüzyılın son çeyreği

12 KNİDOS 1; Apollon Karneios Kutsal Alanı

Resim 29 s. 30-31

Özgan, 2002, 9-27; Özgan, 1995, 266, Abb.10.11; Rumscheid, 1994, 21.

Baştaban Üstü. Üstten düz kesilen yumurtalar oval ve aşağıya doğru sivrilmektedir. Yumurtaların ucu ip şeklinde kabuğa birleşerek sonlanmaktadır. Düz kesilmiş keskin kenarlı kabuklar içerisine oturtulmuş yumurtalar çanak kısmından fazla ayrılmamış ve yumurtayla çanak arasındaki kanal aşağıya doğru daralmıştır. Çanaklar arasında bıçak sırtlı mızrak uçları ve altta inci-payet dizisi.

İ.Ö.2.yüzyılın 2.yarısı

13 ALABANDA 1A; Apollon İsotimos Tapınağı

Resim 31 s. 34-36

Rumsscheid, 1994, Taf. 82. 5; 79. 3; Yaylalı, 1976, 128 -129, Taf. 34 -35; Erder, 1967, 67; Hoepfner, 1968, 225 -233; Weber, 1966, 105; Koçhan, 1995, 59 -60.

İon Sütun Başlığı. Oval yapılmış yumurtalar çanak kısmından fazla ayrılmamış. Plastik olarak verilmiş çanaklar arasında ince mızrak uçları ve altta inci dizisi.

İÖ. 150 ve sonrası.

14 ALABANDA 1B; Apollon İsotimos Tapınağı

Resim 32 s. 34-36

Ethem Bey, 1905, 415; Yaylalı, 1976, 129, 141 -173. Taf. 1- 33. Ayrıca Bkz. Rumscheid, 1994, Taf. 3. 1; Koçhan,1995, 86 -87. Lev. 27a.

Kabartma Kuşağı Üstü. Üstten kesik, sivri uçlu yumurtalar ince kanallarla çanaklardan ayrılmış. Çanaklar arasında ince mızrak uçları ve altta inci dizisi.

İÖ.140 -120

15 LAGİNA 1A; Hekate Tapınağı

Resim 36 s. 39-42

Koçhan, 1995, 91- 92.

Plaster Başlığı. Yumurtalar, üstten alta doğru dış bükey profilli, ince uzun ve alta doğru sivrilmektedir. Üst silmenin düz kestiği hafif oval üst kısımlı yumurtalar ile çanakları ayıran fazla derin olmayan dar kanallar yumurtaların altına inmemekte ve her yerde aynı derinlikte ve genişlikte verilmektedir. Çanaklar arasında görülen ara profil şekil olarak kalem formunda

ve ince uzundur. Ara profillerin çanaklarla birleştiği nokta geniş tutularak bir matkap oyuğuyla birbirinden ayrılmıştır.

İ.Ö. 130 -110

16 LAGİNA 1B; Hekate Tapınağı

Resim 37 s. 39-42

Rumscheid, 1994, 134.

Alınlık. Yumurtalar oval ve aşağıya doğru incelen bir formdadır. Hafif içe dönmüş olan kabuklar yumurtayı bitim noktasına kadar izler. Aradaki mızrak uçları kabuklarla hiçbir yede kesişmez ve hiçbir yerde birleşmez. Mızrak uçları aşağıda ve yukarıda aynı genişlikte olup mızrak uçlarında hafif bir incelme gözlenir. Bu da hiçbir şekilde sivri uç oluşturmaz. Altta inci dizisi

İ.Ö. 1. yüzyıl.

17 LAGİNA 1C; Hekate Tapınağı

Resim 38 s. 39-42

Schober, 1933, 26; Erder, 1967, 28; Koçhan, 1995, 91; Yaylalı, 1976, 131; Hahland, 1950, 108.

Baştaban Üstü. Üstten dışa çıkık silmenin kestiği sivri uçlu yumurtalar derin oyulmuş kanallarla çanaklardan ayrılmış**.** Çanaklar arasında ters, geniş ve keskin sıtlı mızrak uçları. Altta inci dizisi.

İ.Ö.2.yüzyılın sonu İ.Ö. 1 yüzyılın başı

18 LAGİNA 1D; Hekate Tapınağı

Resim 39 s. 39-42

Kaynakça: Bkz. 17 LAGİNA 1C

Baştaban Üstü. Mızrak uçlarının inceliği dışında LAGİNA 1C düzenindedir.

İ.Ö.2.yüzyılın sonu İ.Ö. 1 yüzyılın başı

19 LAGİNA 1E; Hekate Tapınağı

Resim 40 s. 39-42

Kaynakça: bkz. 17 LAGİNA 1C

Baştaban Üstü. Üstte düz bir silme, altta derin kanallarla keskin kenarlı çanaklardan ayrılmış hafifi sivri uçlu yumurtalar. Çanak arasında kalem formunda, ince-uzun ve keskin sırtlı mızrak ucu. Altta inci payet dizisi.

İ.Ö.2.yüzyılın sonu İ.Ö. 1 yüzyılın başı

20 LAGİNA 2A; Propylon

Resim 45 s. 44-45

Baştaban Üstü. Üstten bir silme ile düz kesilmiş alta doğru sivrilmiş, keskin sırtlı ve düz kesimli kabuklar içerisine oturtulmuştur yumurtalar. Altta inci payet dizisi.

Augustus

21 LAGİNA 2B; Propylon

Resim 46 s. 44-45

Anta Başlığı (Env. No: 96 P 61). Ön yüzde ion kymationu, anthemion, lesbos kymationu motifleri, sağ ve sol yan yüzlerde acanthus çanak içinden çıkan kıvrık dal motifleri betimlenmiş, arka yön kaba yonu olarak işlenmiştir. Çanaklar ve yumurtalar dış bükey profilli ve ince uzun olup alta doğru sivrilmekte. Çanaklar ile yumurtaları birbirinden ayıran kanallar her yerde aynı derinliğe ve genişliğe sahip. Çanaklar arasında alttan yukarıya doğru çanaklarla birleştiği yere kadar hafif bir genişleme yapan ve yukarıya doğru incelerek üst silmeyle birleşen keskin sırtlı mızrak uçları.

Augustus

22 LAGİNA 2C; Propylon

Resim 47 s. 44-45

Anta Başlığı (Env. No: 95 P 131). 21 LAGİNA 2B düzenindedir.

Augustus

23 STRATONİKEİA 2A; Augustus İmparatorlar Tapınağı

Resim 52 s. 45-47

Tırpan, 1998, 30-32.

Baştaban Üstü. İnce uzun ve çanaklardan derin bir şekilde ayrılan yumurtalar. Yumurtanın formuna uygun olarak üstten alta doğru incelen eğri kesimli çanaklar. Altta inci payet dizisi.

Erken Augustus

24 STRATONİKEİA 2B; Augustus İmparatorlar Tapınağı

Resim 53 s. 45-47

Kaynakça: 23 STRATONİKEİA 2A

Baştaban Üstü. Ovalleşmiş ve kabuklarından oldukça geniş bir şekilde ayrılarak bağımsızlaşan yumurtalar. Çanakların arasında iri ve orantısız yapılmış mızrak uçları.

Erken Augustus

8. ÇİZİM ve RESİM LİSTESİ

Çizim Listesi

Çiz. 1 İon Kymationu Tanımlama

Çiz. 2 İon Kymationu Tanımlama

Çiz. 3 Priene Athena Tapınağı Baştaban Üstü

Çiz. 4 Sardes Artemis Tapınağı Sütun Başlığı

Çiz. 5 Didyma Apollon Tapınağı Baştaban Üstü

Çiz. 6 Didyma Apollon Naiskos

Çiz. 7 Belevi Mezar Anıtı Baştaban Üstü

Çiz. 8 Magnesia Artemis Tapınağı Kabartma Kuşağı Üstü

Çiz. 9 Chrysa Apollon Smintheus Tapınağı Baştaban Üstü

Çiz. 10 Knidos Apollon Karneios Kutsal Alanı Baştaban Üstü

Çiz. 11 Lagina Hekate Tapınağı Plaster Başlığı

Çiz. 12 Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü

Çiz. 13 Lagina Hekate Tapınağı Alınlığı

Çiz. 14 Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü

Çiz. 15 Lagina Propylonu Anta Başlığı

Çiz. 16 Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı Baştaban Üstü

Çiz. 17 Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı Baştaban Üstü

Resim Listesi

Res. 1 Halikarnassos Sütun Başlığı

Res. 2 Ağlayan Kadınlar Lahdi

Res. 3 Euromos Zeus Tapınağı Atları Taç Bloğu

Res. 4 Labraunda Andron B Anta Başlığı

Res. 5 Labraunda Zeus Tapınağı Baştaban-Üstü

Res. 6 Ephesos Artemis Tapınağı

Res. 7 Priene Athena Tapınağı Baştaban-Üstü

Res. 8 Priene Athena Tapınağı Sütun Başlığı

Res. 9 Sardes Artemis Tapınağı Sütun Başlığı

Res. 10 Belevi Mezar Anıtı Bştaban-Üstü

Res. 11 Didyma Apollon Tapınağı Baştaban-Üstü

Res. 12 Didyma Apollon Naiskos
Res. 13 Priene Zeus Olympios Tapınağı Baştaban Üstü
Res. 14 Milas Müzesi Bahçesi'nde Yer Alan Taç Bloğu
Res. 15 Magnesia Sosipolis Tapınağı Anta Başlığı
Res. 16 Magnesia Artemis Tapınağı Kabartma Kuşağı Üstü
Res. 17 Bergama Zeus Sunağı Baştaban Üstü
Res. 18 Milet Bouleuterionu Plaster Başlığı
Res. 19 Milet Dionysos Tapınağı Kapı Sövesi
Res. 20 Bergama Gymnasium Tapınağı Baştaban Üstü
Res. 21 Magnesia Tiyatrosu Anta Başlığı
Res. 22 Chrysa Apollon Smintheus Tapınağı Baştaban Üstü
Res. 23 Priene Athena Tapınağı Sütun Başlığı (II. Evre)
Res. 24 Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı Sütun Başlığı
Res. 25 Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı Anta Başlığı
Res. 26 Magnesia Artemis Tapınağı Sütun Başlığı
Res. 27 Magnesia Artemis Tapınağı Sütun Başlığı
Res. 28 Teos Dionysos Tapınağı Sütun Başlığı
Res. 29 Knidos Apollon Karneios Kutsal Alanı Baştaban Üstü
Res. 30 Magnesia Agorası Sütun Başlığı
Res. 31 Alabanda Apollon İsotomos Tapınağı İon Başlığı
Res. 32 Alabanda Apollon İsotomos Tapınağı Friz
Res. 33 İlion Athena Tapınağı Friz
Res. 34 Priene Bouleuterionu Sütun Başlığı
Res. 35 Priene Gymnasium Sütun Başlığı
Res. 36 Lagina Hekate Tapınağı Plaster Başlığı
Res. 37 Lagina Hekate Tapınağı Alınlığı
Res. 38 Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü
Res. 39 Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü
Res. 40 Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü
Res. 41 Priene Tiyatrosu
Res. 42 Hieronda Baştaban Üstü
Res. 43 Stratonikeia Gymnasium Baştaban Üstü (I.Evre)
Res. 44 Stratonikeia Gymnasium Baştaban Üstü (II.Evre)
Res. 45 Lagina Propylonu Baştaban Üstü

Res. 46 Lagina Propylonu Anta Başlığı

Res. 46a Lagina Propylonu Anta Başlığı

Res. 47 Lagina Propylonu Anta Başlığı

Res. 47a Lagina Propylonu Anta Başlığı

Res. 48 Ephesos Augustus ve Torunu Anıtı

Res. 49 Ephesos Mazeus Mithiridates Kapısı

Res. 50 Limyra Gaius Caesar Mezar Anıtı

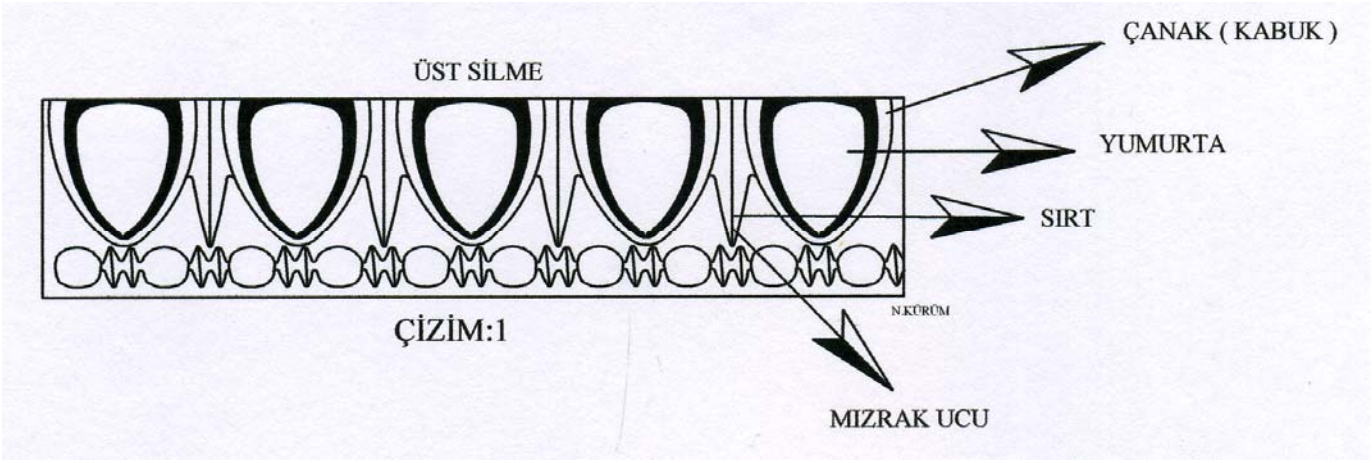
Res. 51 Psidia Antiokheiası Augustus Tapınağı

Res. 52 Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı Baştaban Üstü

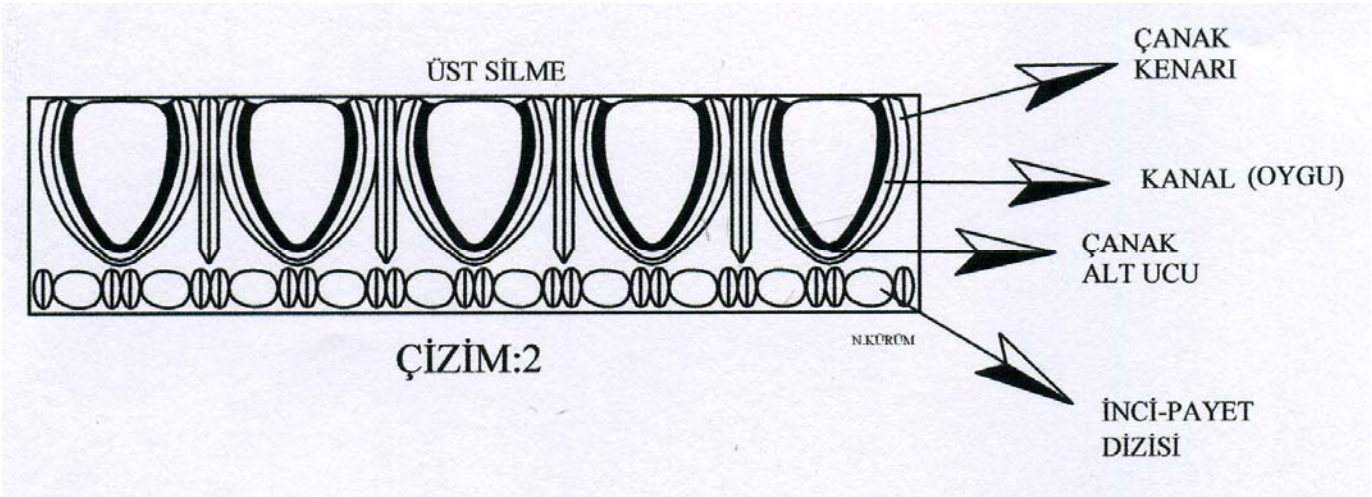
Res. 53 Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı Baştaban Üstü

Res. 54 Termessos Artemis Tapınağı Plaster Başlığı

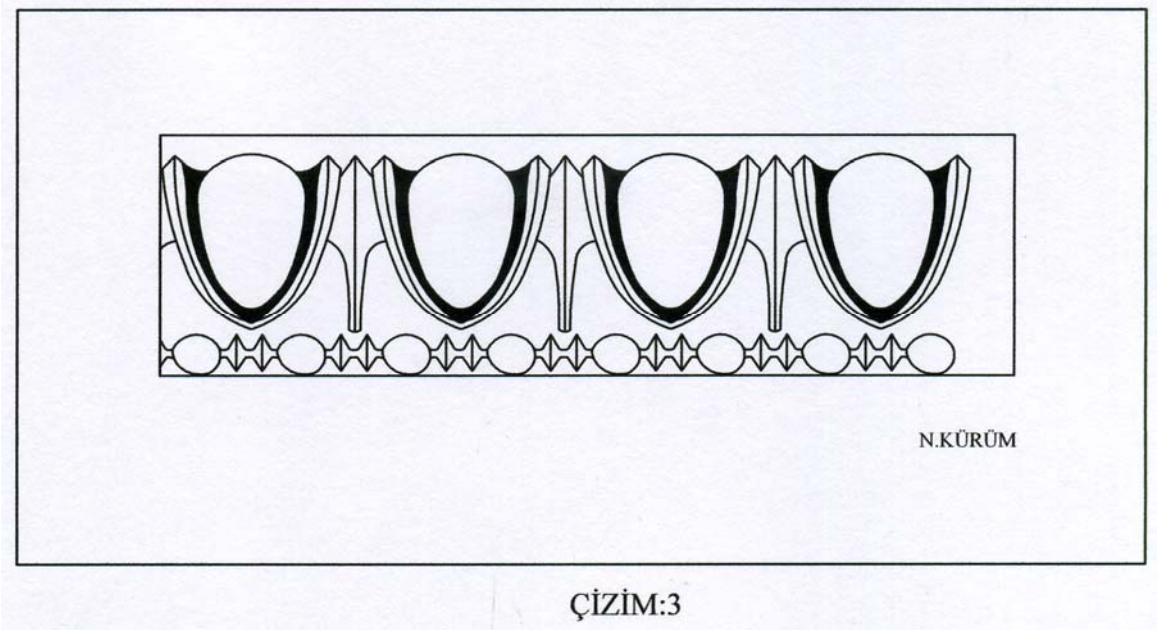
ÇİZİMLER



İon Kymation Tanımlama

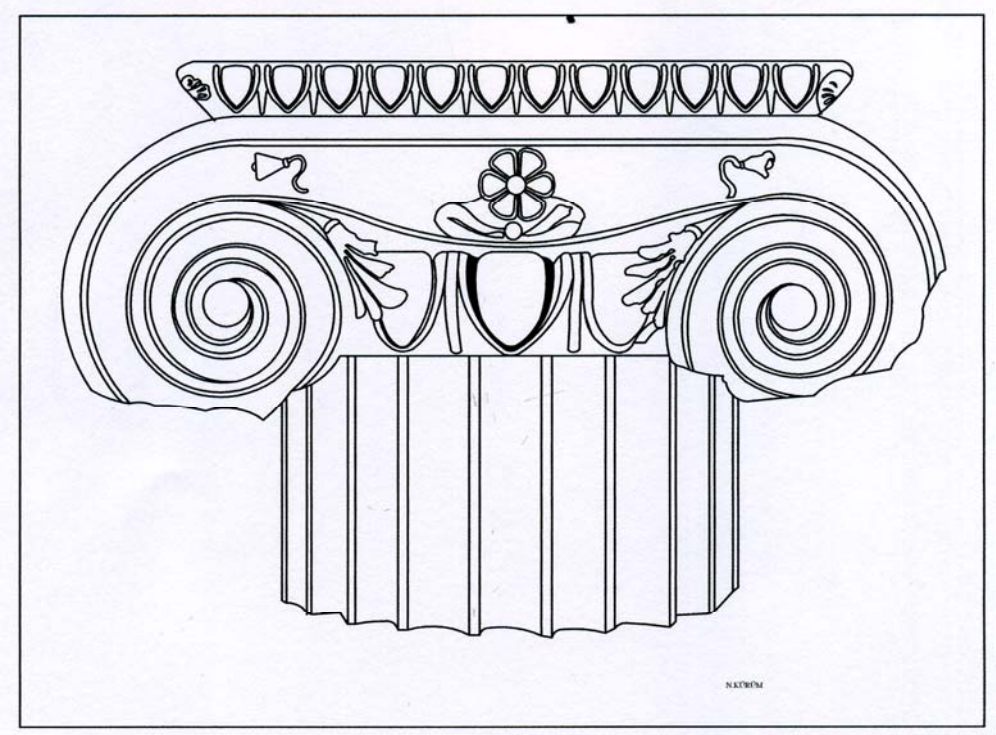


İon Kymation Tanımlama



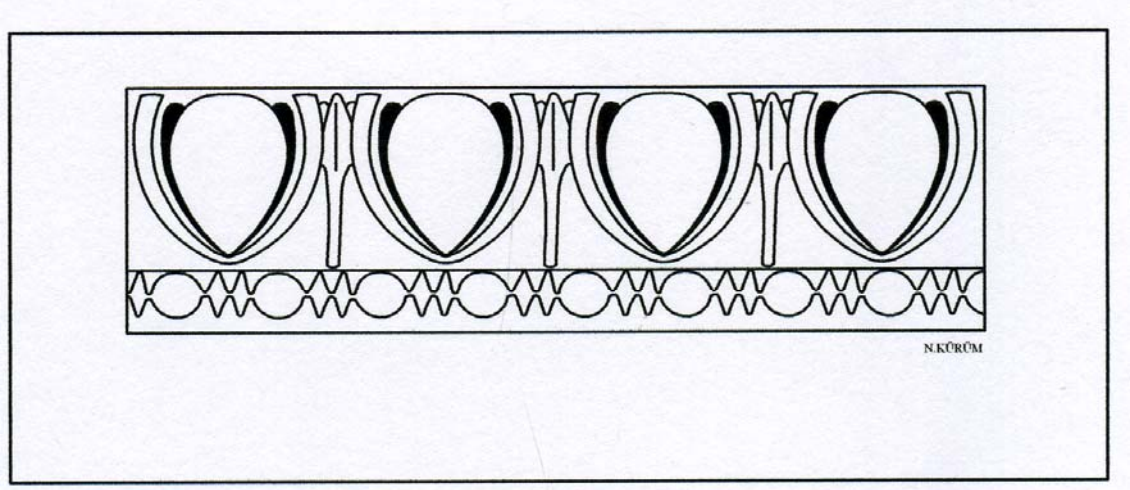
ÇİZİM:3

Priene Athena Tapınağı Baştaban Üstü



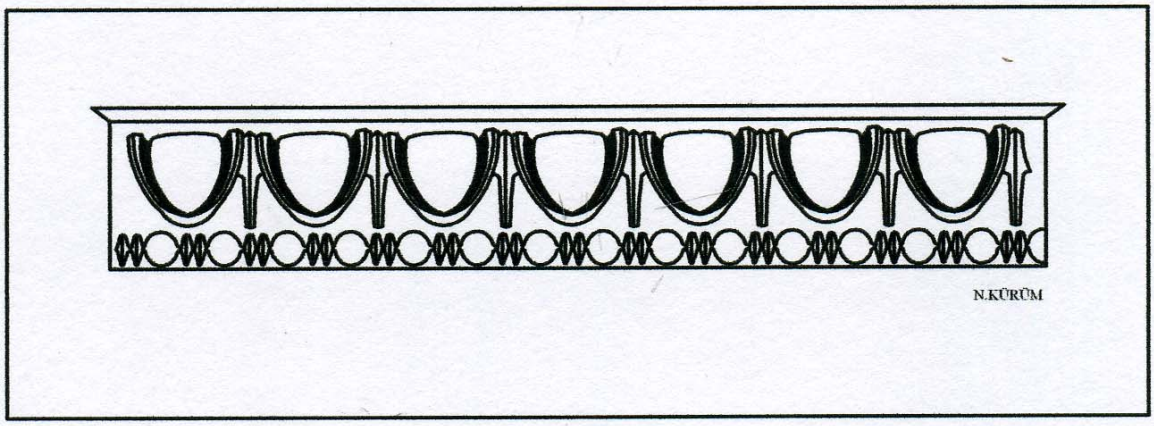
ÇİZİM:4

Sardes Artemis Tapınağı Sütun Başlığı



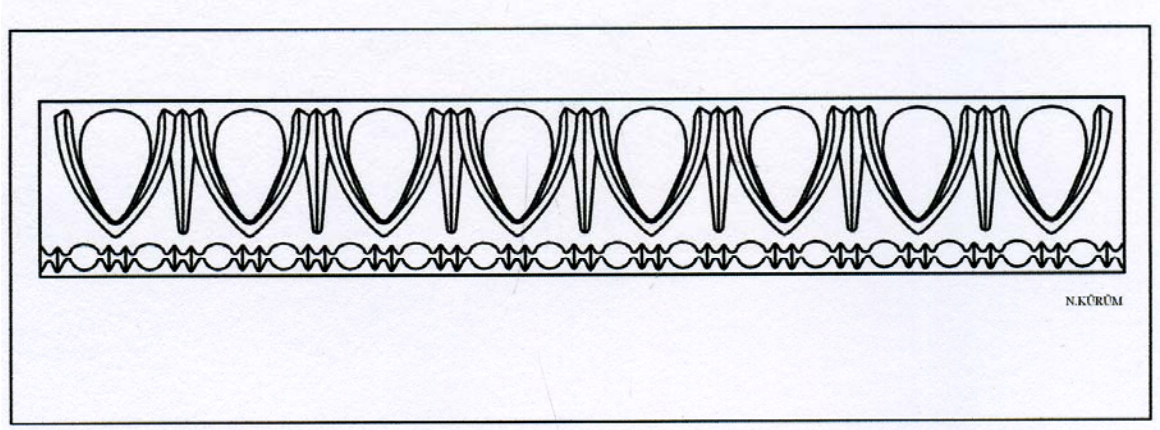
ÇİZİM:5

Didyma Apollon Tapınağı Baştaban Üstü



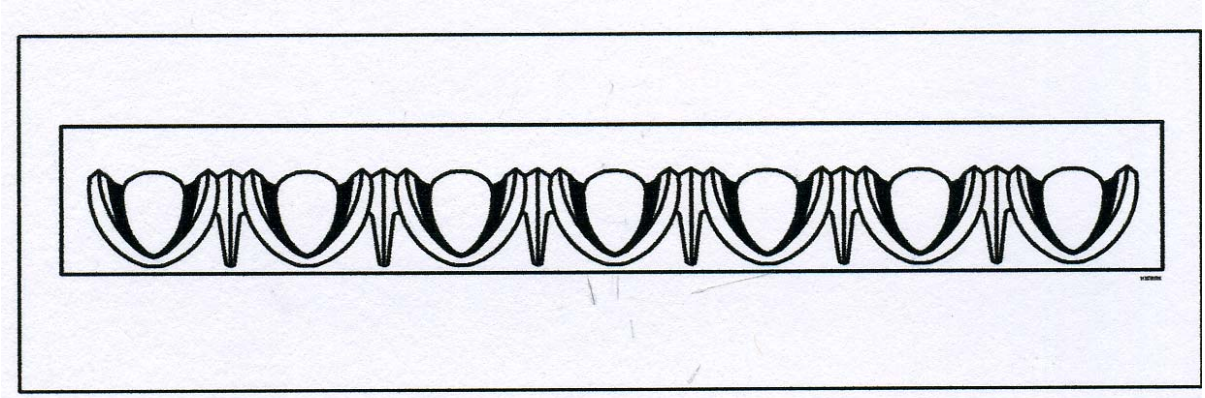
ÇİZİM:6

Didyma Apollon Naiskos



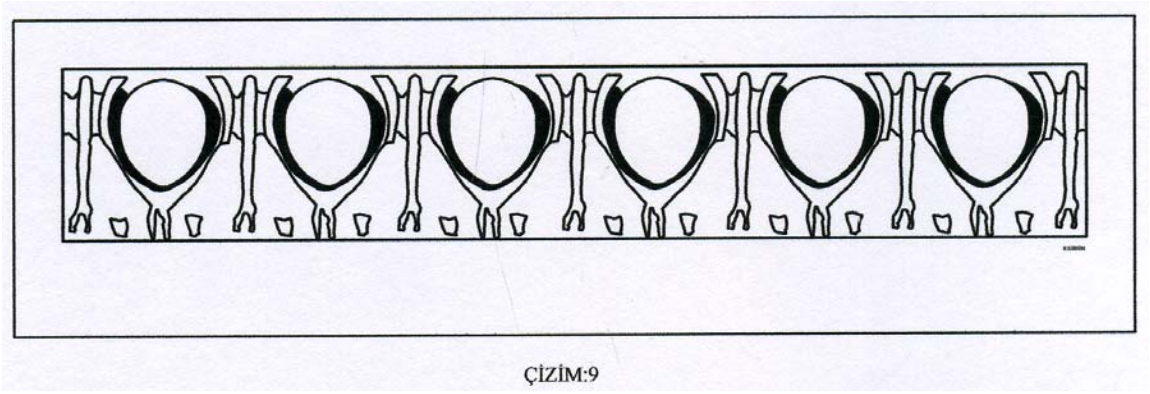
ÇİZİM:7

Belevi Mezar Anıtı Baştaban Üstü



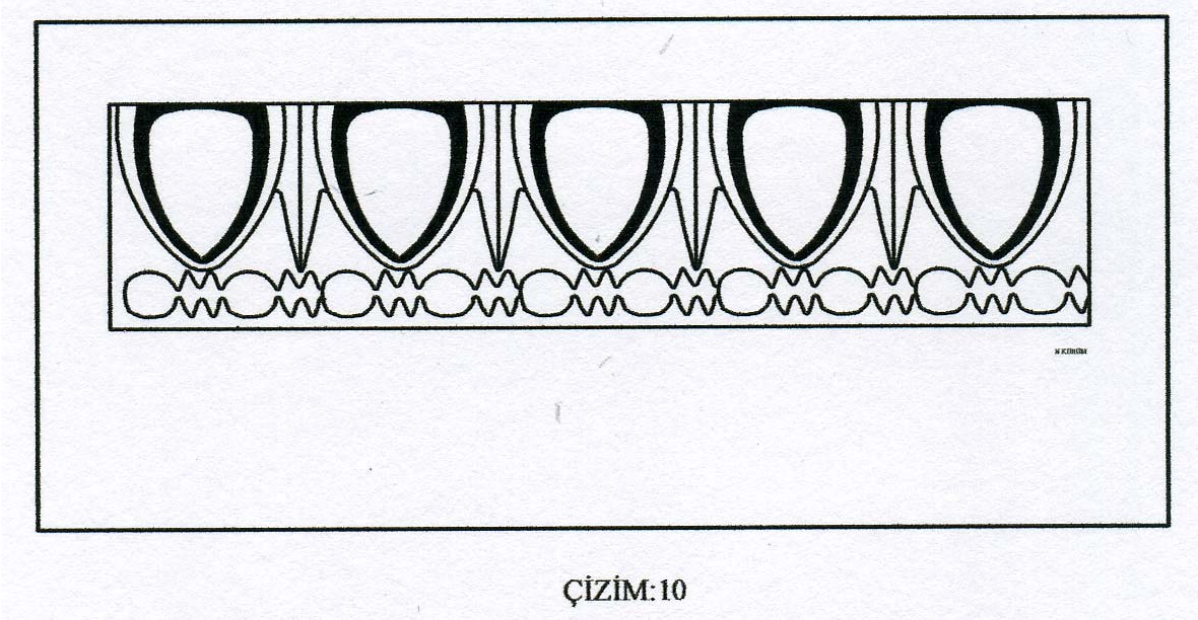
ÇİZİM:8

Magnesia Artemis Tapınağı Kabartma Kuşağı Üstü



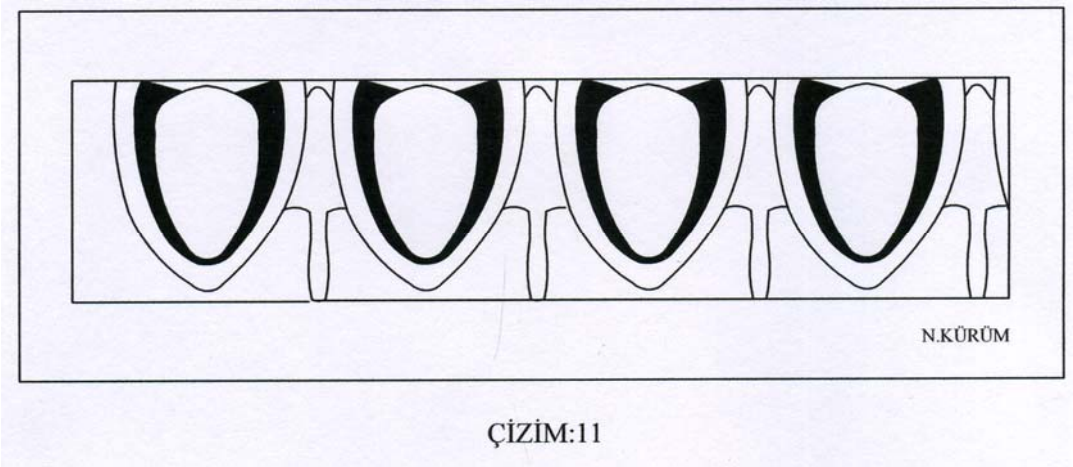
ÇİZİM:9

Chrysa Apollon Smintheion Tapınağı Baştaban Üstü



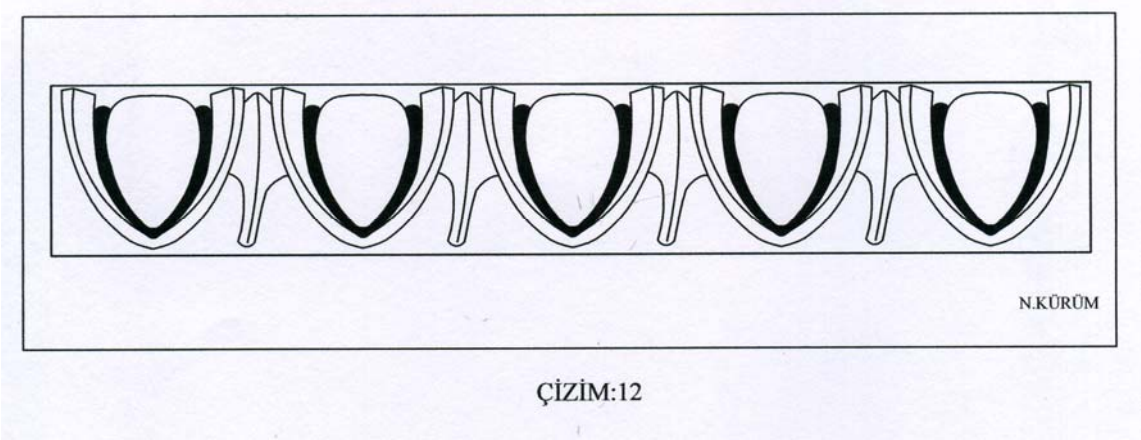
ÇİZİM:10

Knidos Apollon Karneios Kutsal Alanı Baştaban Üstü



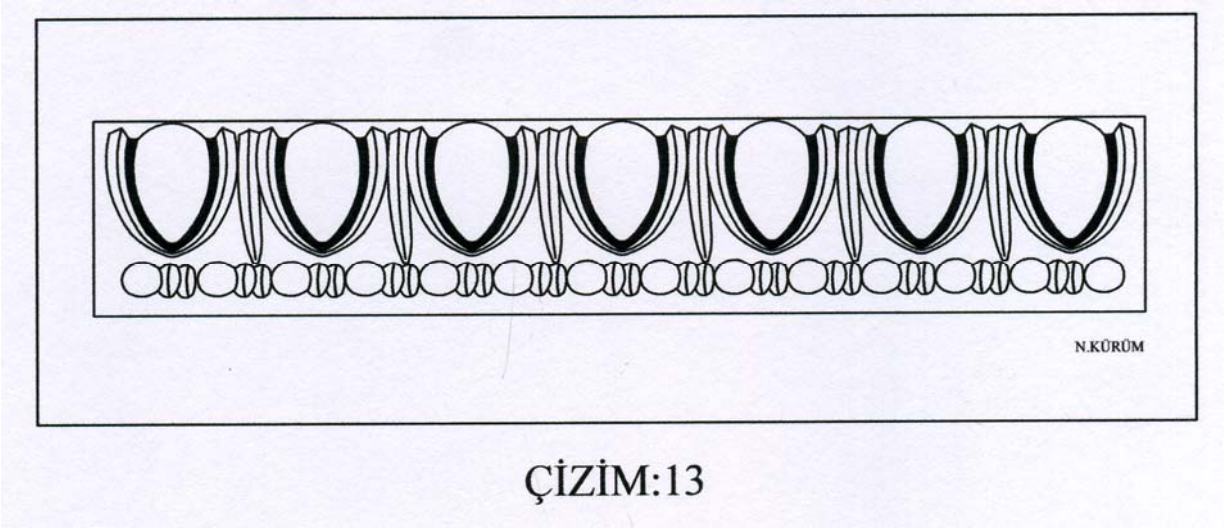
ÇİZİM:11

Lagina Hekate Tapınağı Plaster Başlığı

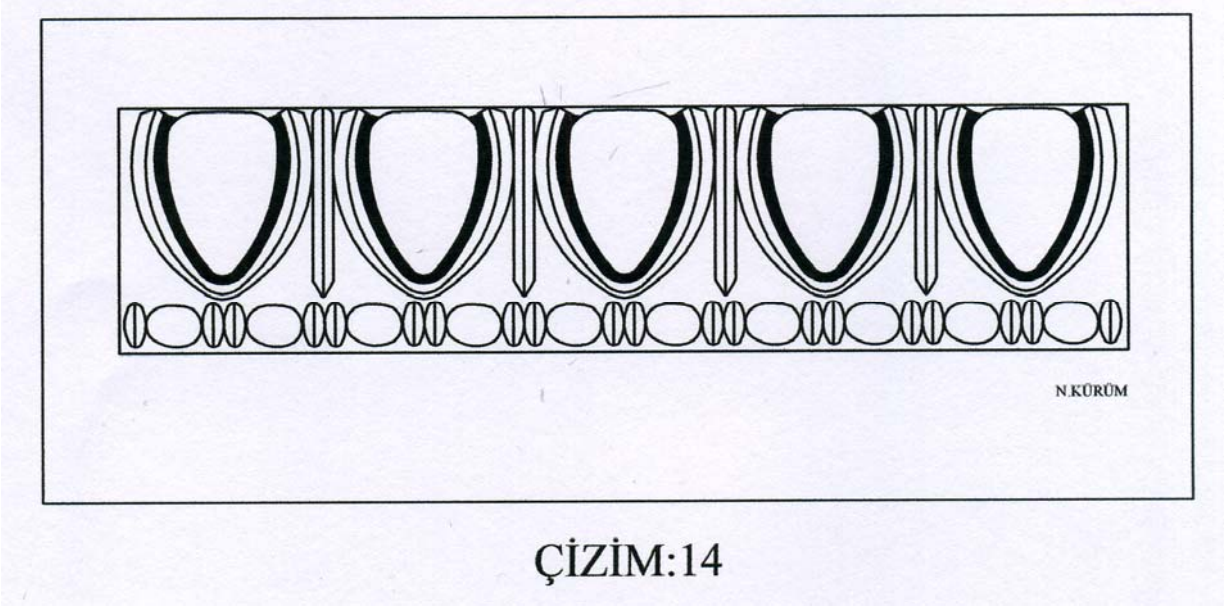


ÇİZİM:12

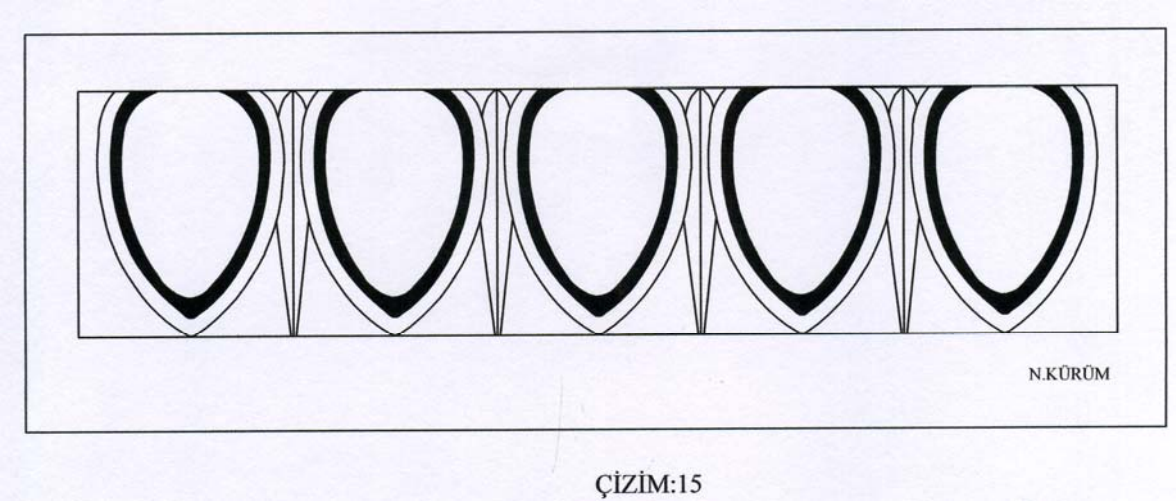
Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü



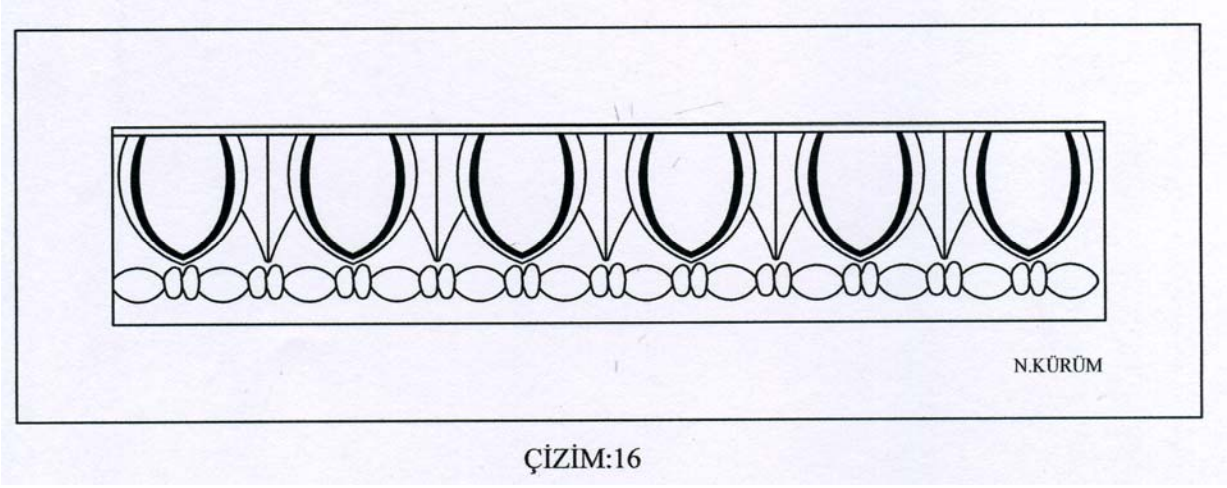
Lagina Hekate Tapınağı Alınlık



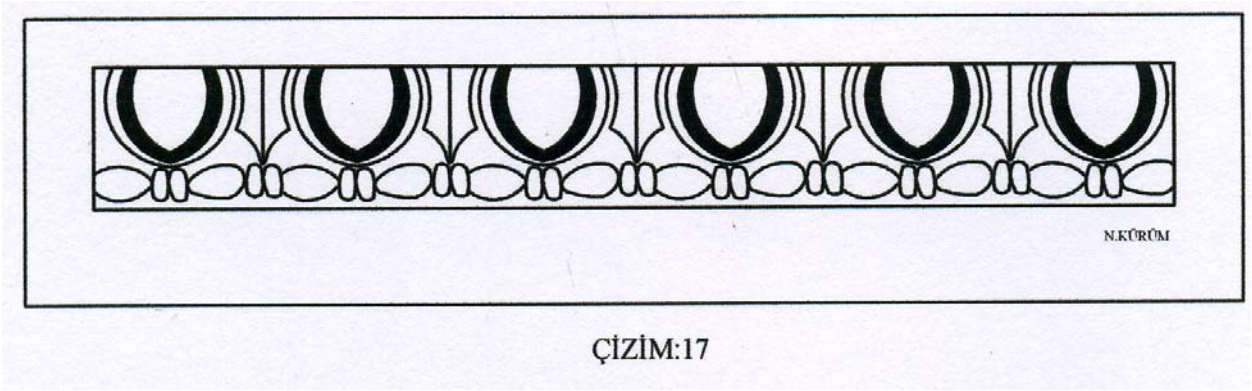
Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü



Lagina Propylon Anta Başlığı



Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı Baştaban Üstü



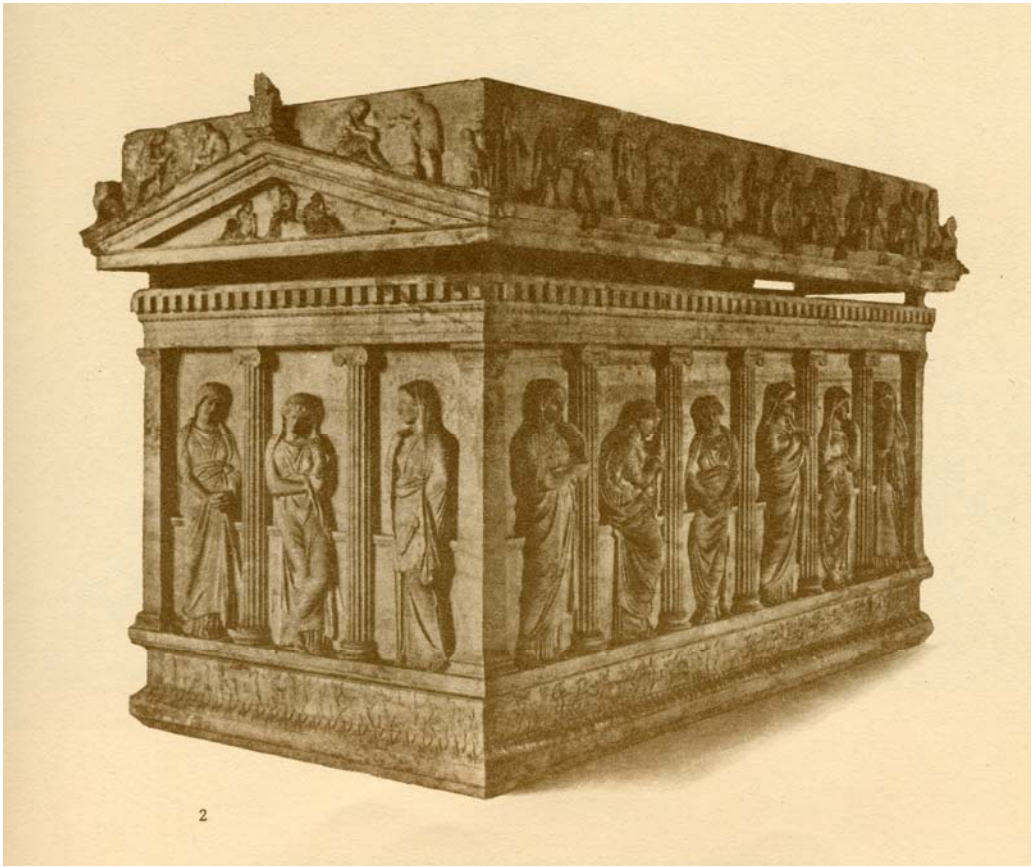
ÇİZİM:17

Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı Baştaban Üstü

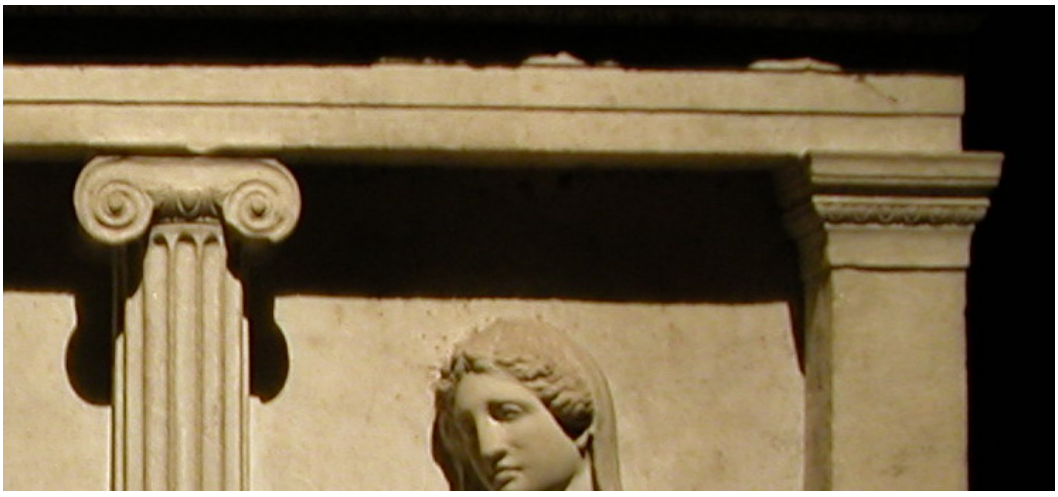
RESİMLER



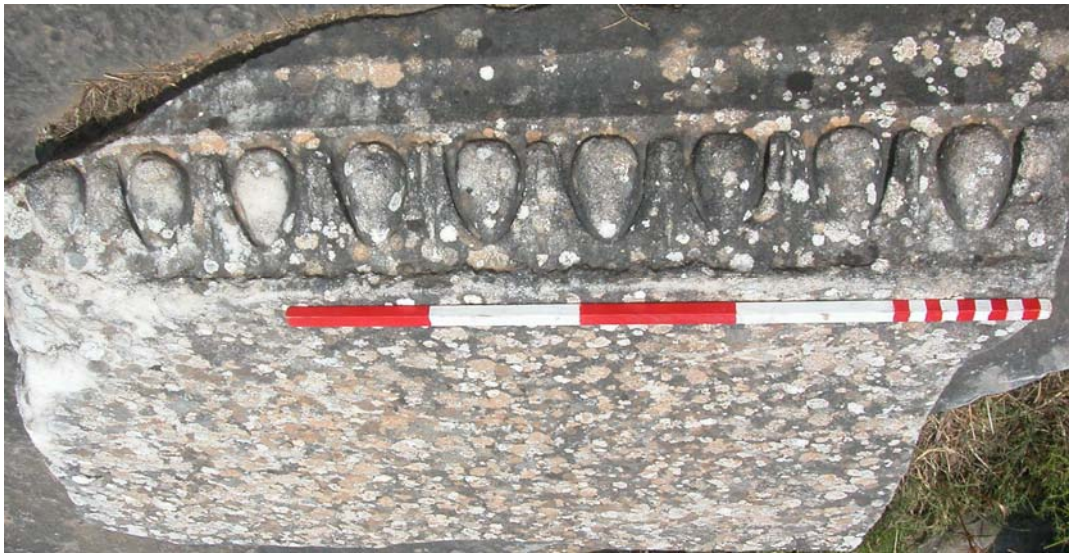
Resim 1. Halikarnassos Mausoleum Sütun Başlığı



Resim 2. Ağlayan Kadınlar Lahdi



Resim 2a. Ağlayan Kadınlar Lahdi



Resim 3. Euromos Zeus Tapınağına Ait Altarın Taç Bloğu



Resim 4. Labraunda Mausolos Andron B Anta Başlığı



Resim 5. Labraunda Zeus Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 6. Ephesos Artemis Tapınağına Ait Blok.



Resim 7. Priene Athena Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 8. Priene Athena Tapınağı Sütun Başlığı



Resim 9. Sardes Artemis Tapınağı Sütun Başlığı



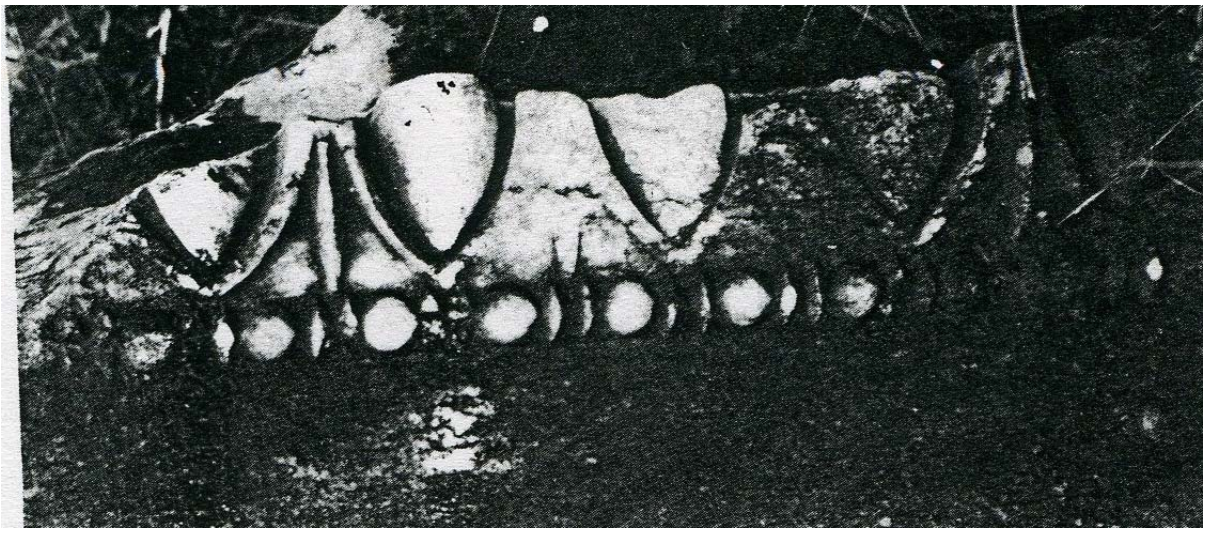
Resim 10. Belevi Mezar Anıtı Baştaban Üstü



Resim 11. Didyma Apollon Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 12. Didyma Apollon Tapınağı Naiskos'u Doğu Alınlık Kornişi



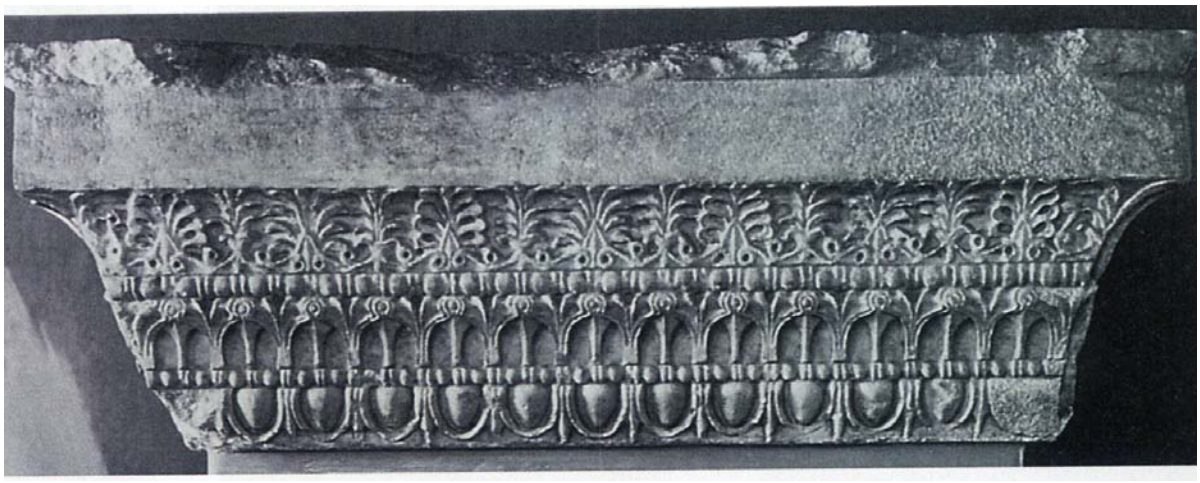
Resim 13. Priene Zeus Olympios Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 14. Mylasa Müzesi BahçesindeYer Alan Taç Bloğu



Resim14a. Mylasa Müzesi Bahçesinde Yer Alan Taç Bloğu



Resim 15. Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı Anta Başlığı



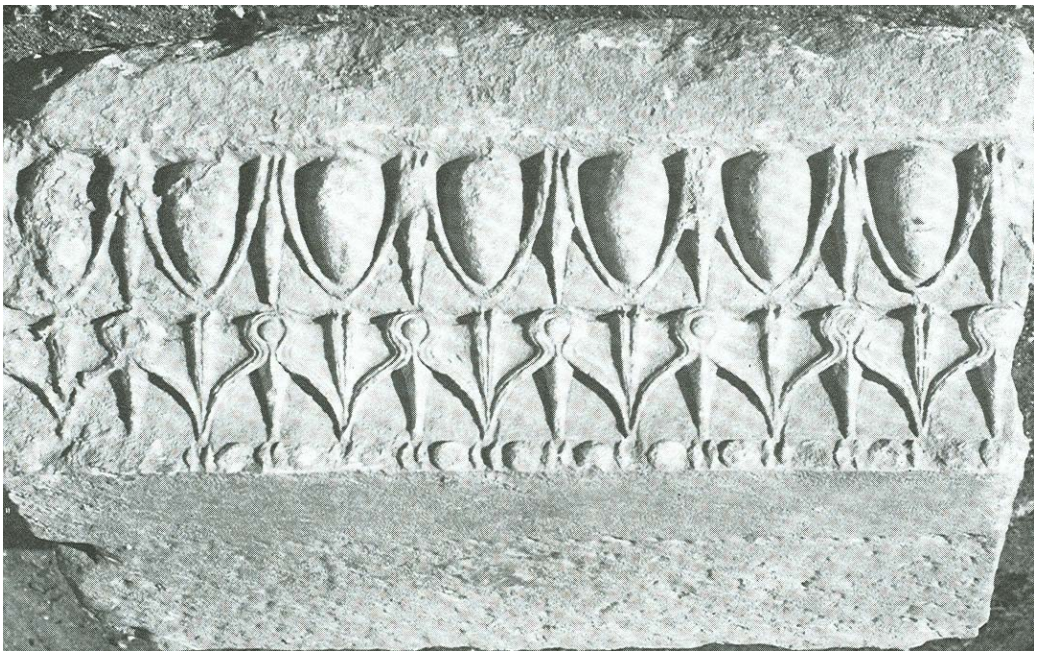
Resim 16. Magnesia Artemis Tapınağı Kabartma Kuşağı



Resim 17. Bergama Zeus Sunağı Baştaban Üstü



Resim 18. Milet Bouleuterionu Karışık Düzende Yapılmış Plaster Başlığı



Resim 19. Milet Dionysos Tapınağı Kapı Sövesi (?)



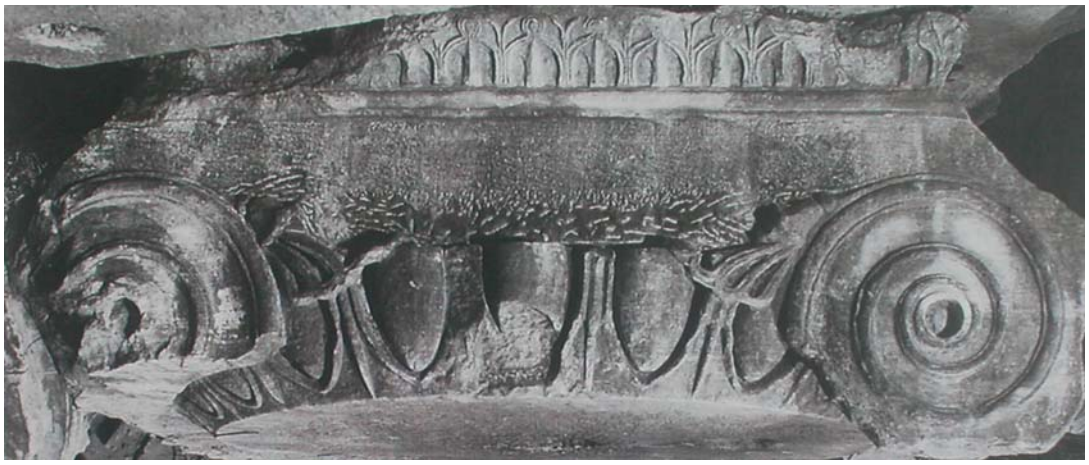
Resim 20. Bergama Gymnasium Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 21. Magnesia Tiyatrosu Anta Başlığı



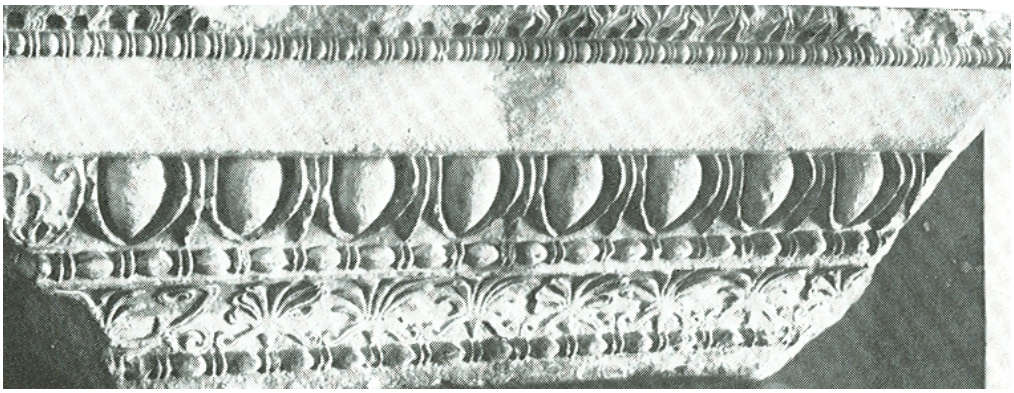
Resim 22. Chrysa Apollon Smintheus Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 23. Priene Athena Tapınağı Sütun Başlığı (II. Evre)



Resim 24. Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı Sütun Başlığı



Resim 25. Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı Anta Başlığı



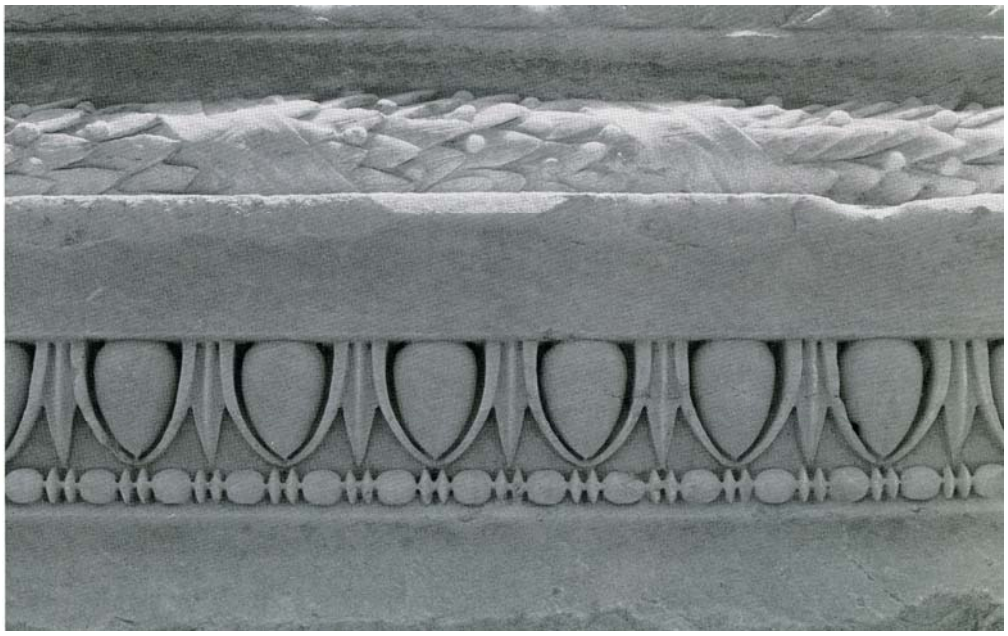
Resim 26. Magnesia Artemis Tapınağı Sütun Başlığı



Resim 27. Magnesia Artemis Tapınağı Sütun Başlığı



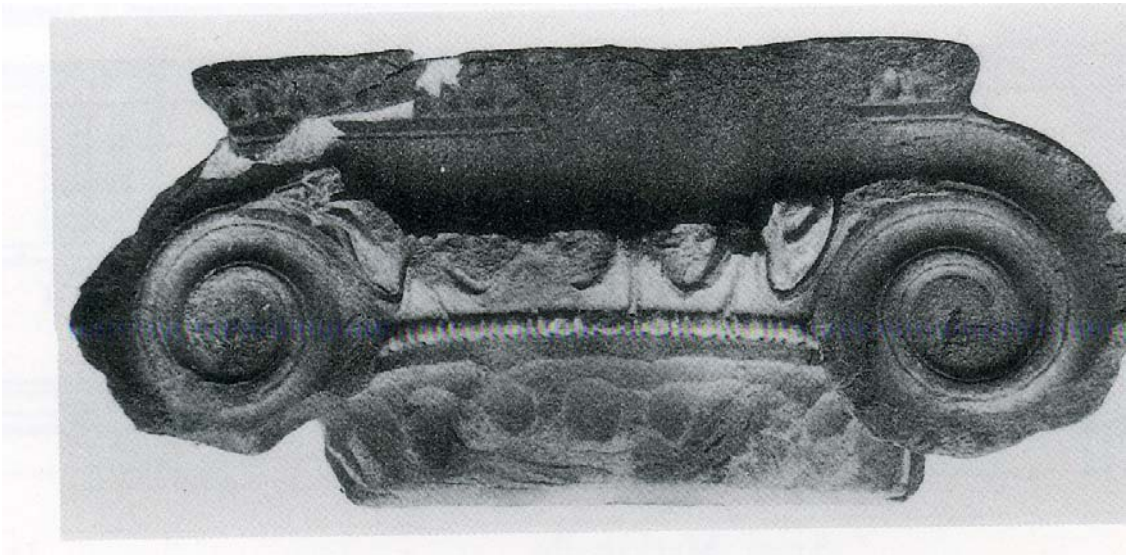
Resim 28. Teos Dionysos Tapınağı Sütun Başlığı.



Resim 29. Knidos Apollon Karneios Kutsal Alanı



Resim 30. Magnesia Agorası Sütun Başlığı



Resim 31. Alabanda Apollon Tapınağı İon Başlığı



Resim 32. Alabanda Apollon Tapınağı Friz



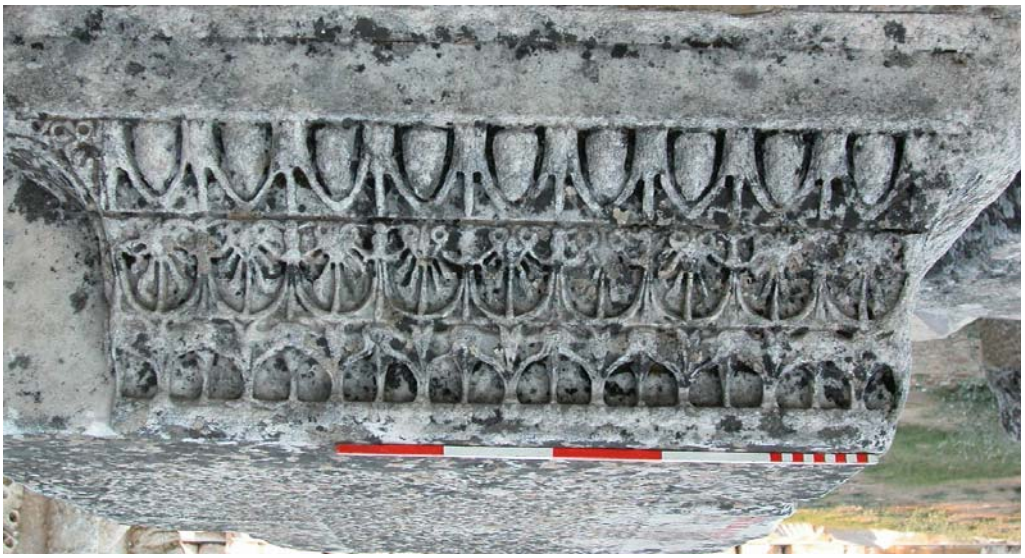
Resim 33. İlion Athena Tapınağı Friz



Resim 34. Priene Bouleuterion Sütun Başlığı



Resim 35. Priene Gymnasium Sütun Başlığı



Resim 36. Lagina Hekate Tapınağı Plaster Başlığı



Resim 36a. Lagina Hekate Tapınağı Plaster Başlığı Ayrıntı



Resim 37. Lagina Hekate Tapınağı Alınlık



Resim 38. Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 39. Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 40. Lagina Hekate Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 41. Priene Tiyatrosu



Resim 42. Hieronda Baştaban Üstü



Resim 43. Stratonikeia Gymnasiumu Baştaban Üstü (I.Evre)



Resim 44. Stratonikeia Gymnasium Baştaban Üstü (II.Evre)



Resim 45. Lagina Propylonu Baştaban Üstü



Resim 46. Lagina Propylonu Anta Başlığı (Env. No: 96 P 61)



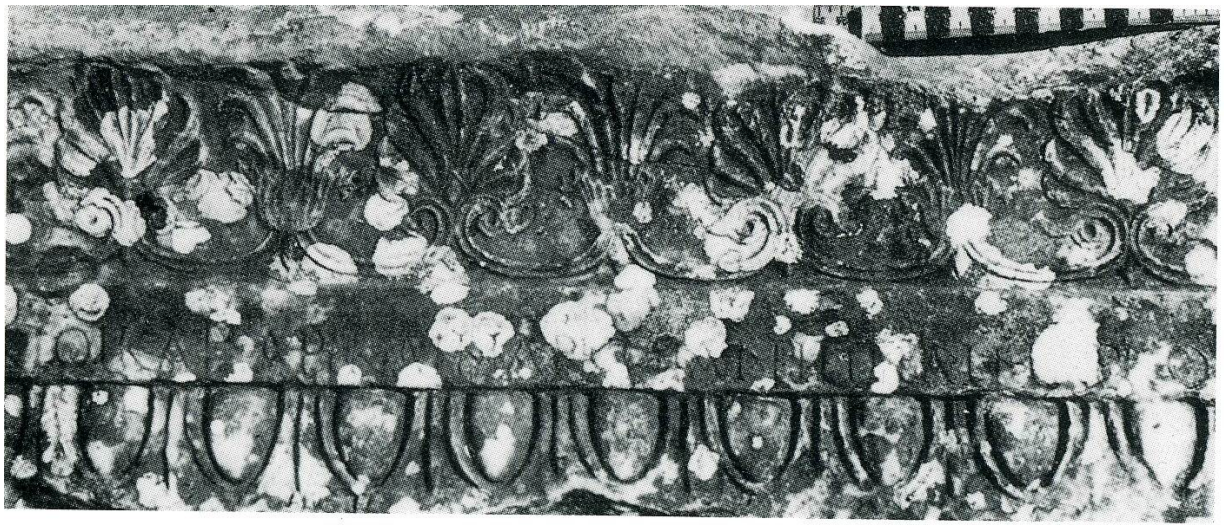
Resim 46a. Lagina Propylonu Anta Başlığı (Env. No: 96 P 61)



Resim 47. Lagina Propylonu Anta Başlığı (Env. No: 95 P 131)



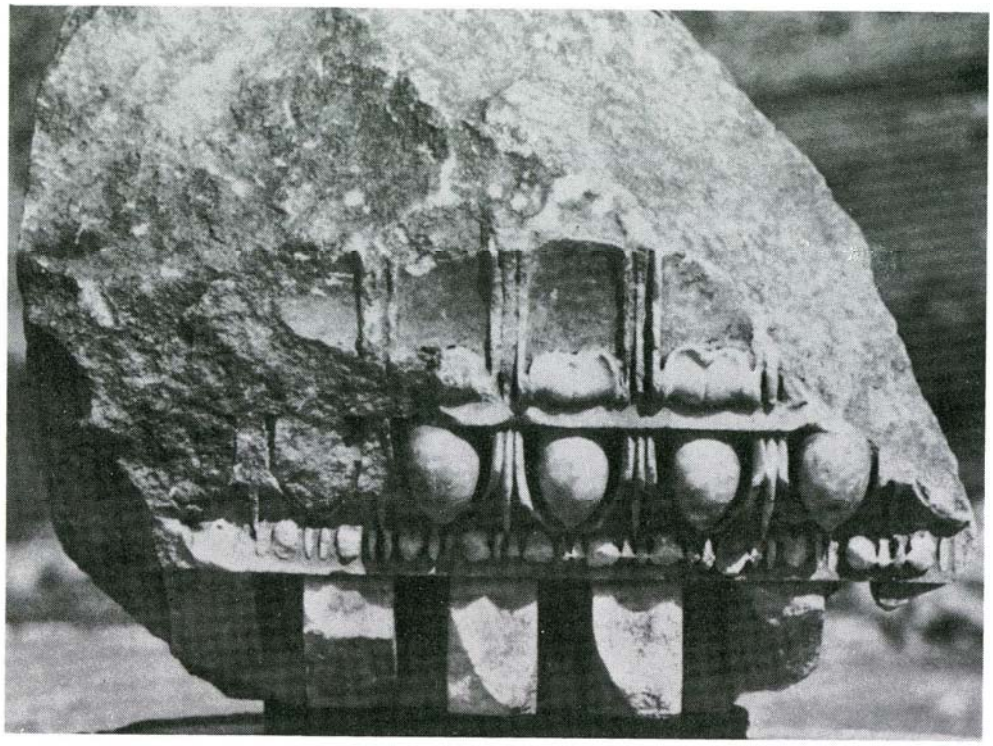
Resim 47a. Lagina Propylonu Anta Başlığı (Env. No: 95 P 131)



Resim 48. Ephesos Augustus ve Torunu Anıtı



Resim 49. Ephesos Mazeus Mithridates Kapısı



Resim 50. Limyra Gaius Caesar Mezar Anıtı



Resim 51. Psidia Antiokheiası Augustus Tapınağı



Resim 52. Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 53. Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı Baştaban Üstü



Resim 54. Termessos Artemis Tapınağı Plaster Başlığı

Anadolu Hellenistik Çağ İon Kymationları Tablosu

Yapı	**Bezeğin İşlendiği Yer**	**Bezeme Kuşağı**	***Dönemi***
Halikarnassos Mausoleum	Sütun Başlığı	İon Kymationu	*İ.Ö.4.yüzyılın Ortası*
Ağlayan Kadınlar Lahdi	Lahit	İon Kymationu	*˜İ.Ö.4.yüzyılın Ortası*
Euromos Zeus Tapınağı	Taç Bloğu	İon Kymationu	*Erken Hellenistik*
Labraunda Andron B	Anta Başlığı	İon Kymationu	*İ.Ö.353-337*
Labraunda Zeus Tapınağı	Baştaban üstü	İon Kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.4.yüzyılın 2.yarısı*
Ephesos Artemis Tapınağı		İon Kymationu İnci-Payet	*˜İ.Ö.4.yüzyılın Ortası*
Priene Athena Tapınağı	Baştaban üstü	İon Kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.4.yüzyılın son 30 Yılı (İ.Ö.330-300)*
Sardes Artemis Tapınağı	Sütun Başlığı	İon Kymationu	*˜İ.Ö.300*
Didyma Apollon Tapınağı	Baştaban üstü	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.3.yüzyılın ilk çeyreği(İ.Ö.285-270)*
Didyma Apollon Tapınağı Naiskosu	Doğu Alınlık Kornişi	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.3.yüzyılın ilk çeyreği (İ.Ö.285-270)*
Milas Müzesi		İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.3.yüzyılın ilk çeyreği ile ortaları*
Belevi Mezar Anıtı	Baştaban üstü	İon kymationu İnci-Payet	*˜İ.Ö.3.yüzyıl ortaları veya hemen sonrası (İ.Ö.261-246 Antiochos)*
Priene Zeus Olympios Tapınağısa	Baştaban üstü	İon kymationu İnci-Payet	*˜İ.Ö.3.yüzyılın 3.çeyreği*
Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı	Anta Başlığı	İon Kymationu	*˜İ.Ö.197den hemen sonra)*
Bergama Zeus Sunağı	Baştaban üstü	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.180-170*
Milet Bouleuterion	Plaster Başlığı	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.175-164*
Stratonikeia Gymnasium	Baştaban üstü	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.2.yüzyıl ortaları*
Bergama Gymnasium Tapınağı	Baştaban üstü	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.170-160*
Milet Dionysos Tapınağı	Kapı Sövesi (?)	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.170-160*
Magnesia Tiyatrosu	Anta Başlığı	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.170-160*
Chrysa Apollon Smintheion Tapınağı	Baştaban üstü	İon Kymationu	*İ.Ö.170-160*

Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı	Sütun Başlığı	İon Kymationu	*˜İ.Ö.160-150*
Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı	Anta Başlığı	İon kymationu İnci-Payet	*˜İ.Ö.160-150*
Priene Athena Tapınağı (II. Evre)	Sütun Başlığı	İon Kymationu	*İ.Ö.2.yüzyılın ortaları*
Magnesia Artemis Tapınağı	Sütun Başlığı	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.2.yüzyılın 2.yarısının ilk otuz yılı*
Teos Dionysos Tapınağı	Sütun Başlığı	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.2.yüzyılın ˜3.çeyreği başları*
Knidos Apollon Karneios Kutsal Alanı	Baştaban üstü	İon kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.2.yüzyılın ortaları (?)*
Magnesia Agorası	Sütun Başlığı	İon Kymationu	*İ.Ö.2.yüzyılın son çeyreği*
Alabanda Apollon Tapınağı	Sütun Başlığı	İon Kymationu İnci-Payet	*˜İ.Ö.150 ve sonrası*
Alabanda Apollon Tapınağı	Kabartma Kuşağı üstü	İon Kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.140-120*
İlion Athena Tapınağı	Kabartma Kuşağı üstü	İon Kymationu	*İ.Ö.2.yüzyılın sonu*
Priene Bouleuterion	Sütun Başlığı	İon Kymationu	*İ.Ö.120 veya az sonrası*
Priene Aşağı Gymnasium	Sütun Başlığı	İon Kymationu	*İ.Ö.2.yüzyılın son çeyreği*
Lagina Hekate Tapınağı	Plaster Başlığı	İon Kymationu	*İ.Ö.130-110*
Lagina Hekate Tapınağı	Baştaban üstü	İon Kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.2.yüzyılın sonu İ.Ö.1.yüzyılın başı*
Lagina Hekate Tapınağı	Alınlık	İon Kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.1.yüzyıl(?)*
Priene Tiyatrosu		İon Kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.geç 2.yüzyıl*
Hieronda	Kabartma Kuşağı Üstü	İon Kymationu İnci-Payet	*İ.Ö.1.yüzyılın başları*
Lagina Propylon	Baştaban Üstü	İon Kymationu İnci-Payet	*Augustus*
Lagina Propylon	Anta Başlığı	İon Kymationu	*Augustus*
Termessos Artemis Tapınağı	Plaster Başlığı	İon Kymationu İnci-Payet	*Erken Augustus*
Ephesos	Augustus ve Torunu Anıtı	İon Kymationu İnci-Payet	*Erken Augustus*
Ephesos Mithridates Kapısı	Anthemion Kuşağı	İon Kymationu	*İ.Ö.4-3Yılları*
Stratonikeia Augustus İmparatorlar Tapınağı	Baştaban Üstü	İon Kymationu İnci-Payet	*Erken Augustus*
Limyra Gaius Caesar Anıtı	Geison	İon Kymationu İnci-Payet	*Geç Augustus*
Psidia Antiokheiası	*Kapı Atkı Taşı*	*İon Kymationu İnci-Payet*	*Geç Augutus*